شەڕ
یا ئەو دیوی دڵی من

دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی

زنجیرەی ڕۆشنبیری

*

خاوەنی ئیمتیاز: شەوکەت شێخ یەزدین

سەرنووسەر: بەدران ئەحمەد حەبیب

* * *

ناوونیشان: دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس، شەقامی گوڵان، هەولێر

شەڕ
یا ئەو دیوی دڵی من

ڕۆمان

نیگار نادر

٢٠٠٣- ٢٠٠٥

کتێب: شەڕ یا ئەو دیوی دڵی من - ڕۆمان
نووسینی: نیگار نادر
بڵاوکراوەی ئاراس- ژمارە: ٥١٩
دەرهێنانی هونەریی ناوەوە: بەدران ئەحمەد حەبیب
هەڵەگری: شێرزاد فەقێ ئیسماعیل
سەرپەرشتیی چاپ: ئاوڕەحمانی حاجی مەحموود
چاپی یەکەم، هەولێر- ٢٠٠٦
لە کتێبخانەی گشتیی هەولێر ژمارە (٩٧٨)ی ساڵی ٢٠٠٦ی دراوەتێ

بەشی یەکەم

پێنج ساڵ پاش دڵبارانەکەی شەوێک باپیرەم بە پەرتاو خۆی بەژووریدا کردەوە و خۆی توند داپێچا و چووە ناو تاقەی دیوەخانێ و لە ناو سندووقە سوورەکەیدا دڵی خۆی پڕ لە فیشەک کرد و دەمامکی هەڵدا و دەستی دایە بڕنەوەکەی و وەدەرکەوت.

پاش دوو سێ ڕۆژان لە هات و هووتی خەڵکی سەرم وەرگێڕا دیم باپیرم بە فەرماندەیی هێزێک هاتۆتەوە و چاوەڕێی هێزێکی دی دەکات کە لە سەرەتای مایسە و لە دۆڵی نێ ڕا بەپشتی «خانێ»دا دەچوونە حاجی ئۆمەران و بەرەو کێلەشین وەڕێ دەکەوتن.

هێزەکەی لە بناری چیای خستبوویان، هەموو تفاق و چەک و ولاغی خۆیان دەگەڵدا بوو خەڵک هەوەڵ جاربوو ناوی ڕەتڵ و کەرت و مەفرەزەیان دەبیست باپیرم ڕەنگی چیایانی دەگرت و دەبێژت هێزەکە بەرەو گوندی زێوکەی وەڕێ دەکەوێ و بە کێلەشیندا تێدەپەڕێ تا زوو بگاتە لۆلان و برادۆستێ.

هێزەکە بە سێ بەش وەڕێ کەوتبوو بەشی یەکەمی سێ سەد و بیست پێشمەرگە بوون لە ١٩/٤/ ١٩٧٨ لە گۆڕەشێر ڕا سنووراو سنوور وەڕێ کەوت بەناوچەی سەردەشت و خانێدا بە ئالانە و گوندەژوور و گرتک و ڕۆست و هێردنێدا گەیشتنە برادۆستێ. بەشی

دووەمی کە پێنج سەد پێشمەرگە و بەشی سێیەمیشی سەد و بیست پێشمەرگە بوون بە دەراوی گوێزێدا بەقەندیلیدا وەڕێ کەوتن.

بنارەکانی قەندیلی پڕ ببوون لە چەکداری ئەو هێزانە. بە ڕێچکە بەدووی یەکدیدا دەڕۆیشتن و وڵاخەکانیان سەریان لە دووی یەک نابوو بەناو بەفری سپی و شەختەگرتوودا.

دەیانگوت هەر لە ڕێیە و لە کوێستانی کێلەشینێ یازدە پێشمەرگە لەسەرمان ڕەق بوونەوە و بەشەکەی تریش لە پشتی شنۆیە ئازۆقەی ڕەشماڵان نەبووایە هەموو لە برسان دەمردن؛ تا گەیبوونە دۆڵی خرێنە و لەوێندەرێش هەلیکۆپتەری ئێراقی گەیشتبۆوە سەریان و چەندین پێشمەرگەی لێ شەهید و بریندار کردبوون و تەرم و بریندارەکانیش بەجێ مابوون. ئەو چەکدارانە چەندین ساڵ دەبێ فیشەکدانەکانیان ڕاست و چەپ لە خۆ بەستووە و تفەنگەکانیان بەشانیدا کردووە و چەند ساڵی تریش لە خۆیان ناکەنەوە و هەر لەگەڵ خۆیان هەندرێن و زاگرۆس و ئاسۆس و کۆڕەک و سەفین یان چەکدار کردبوون دەیانبردنە شەڕگەکان.

وەز پیاوە چەکدارەکانم دەدین پۆل پۆل دەهاتنە سەر حەوزی مزگەوتێ و کانییەکان. هەر چەکدارە و دڵی ژنەکەی لەقوم قومەی ئاوەکەی هاویشتبوو دەگەڵ خۆ هێنابووی و دەمەک نادەمەک بینی پێوە دەنا. چەکدارە جحێڵ و هەرزەکارەکان ڕدێنیان بەردابۆوە و زوو زوو سمێڵەکانیان شانە دەکردن و دڵی دەزگیران و ئەویندارەکانیان دەگەڵ پارچە ئاوێنەکانیان دەبەر باخەڵی نابوو یا لەو بنار و ڕەوەز و دۆڵ و گوندانەی پێیدا تێدەپەڕین دڵی کیژۆڵەکانیان وەکی گوڵاڵە سووران هەڵدەپساند و دەمشتیاندا توند دەگوشی و دەیانبرد.

هەر شەڕێک چەندەها پیاو بەڕێوەی دەبەن و تێدا بەشدارن پیاوەکانیش چەند شەڕێک پێیان دەگەیەنن دونیا شەڕێکی بەرینە و دێرینە دەزۆربەی شەڕەکاندا دەکوژرێین و دەمرین ئەمما نە خوێنمان لەبەر دەڕوا نە ڕۆحێ دەدەین هەر بە مردوویی دەدونیایەدا دێین و دەچین زۆر شەڕ هەن ئێمە تاریفیان نازانین و بەشەڕیان ناوزەد ناکەین.

زۆری دەدیمان هەر لە منداڵییەوە دەکوژرێین و ڕوحمان بەدوی خۆدا بەناو ژیاندا ڕادەکێشین نیوەی جحێڵ و لاوەکانمان لە تافی لاویەتیدا شەهید بوون بەبێ گۆڕ و بەبێ کێل و بەبێ کفن لە باوەشی ژیاندا ئالأی زیندوویەتیان لەسەرخۆ چەقاندووە و چۆڵ و هۆڵن لە زیندەگی.

ژنان و کیژان هەر لێگەڕێ ژیان بەیەکەم گوللەی گەرمی دەیانپێکێ و هەتا هەن لەشی مردوویان بەسەر ڕۆحی خۆدا شۆڕدەکەنەوە تا لە لووتکەکانی شەڕەف وەسەرکەون.

باپیرم هەردەم باسی دڵبارانێی دەکرد چاوی دەفرمێسکاندا قم دەبوون و گەرووی دەگیرا و بەنەرمی دەیگوت لە بری هەر دڵۆپەک باران دڵێک بوو دەبارییە سەر ئەرزی لێکرا هەموو مەقەڕەکان، هەموو ئۆردووگایەکان، دڵیان لێ کەڵەکە ببوون. وەختێک خەڵک کۆمەڵ کۆمەڵ لە بن ڕادیۆیەکان مەسبەتەیان بەست و کە گوێیان لەو هەواڵە بوو دەستیان کرد بە دڵبارینێ.

بەقەراغی جادە و ڕێیەکاندا بەناو جۆگەلە و ڕێچکەکاندا بەبن خیوەت و قوژبنان لەسەر کەپر و لاڕێیەکاندا دڵی پێشمەرگانت دەدین چۆن بەردەبوونەوە. دڵی گەنج و ژن و منداڵان بە کۆمەڵ لە بن خیوەت

و تاوڵەکانی کرۆشمە ببوون لە ئۆردووگایەکانی ڕەبەت و قەسری شیرینێ و سەرپولی زەهاو و زێوەیی.

دڵباران هەندەک دڵی پووچەڵ و کوێرکردنەوە هەندەک دڵی دیکەشی وەها شکاندن لە خرمە و شراخەیان کۆڵان کۆڵان خەڵک دەرەوییەوە.

پێشمەرگەکان کە دڵیان دەشکا دادەهاتنەوە و بە هەردووک دەستان دڵی خۆیان خڕ دەکردەوە و ژنەکان فرمێسک لە چاوانیان ڕانەدەوەستا و لەبەر باخەڵیان دەهاویشت؛ پیرەمێردەکان لەبەر پشتێندەکانیان دەخستەوە. هەندێکیان دەیانگوت عەجەم بوون دڵیان فرۆشتین؛ هەندێکیان دەیانگوت عەرەب بوون دڵیان هەنجن هەنجن کردین. دڵەکان ژانێکیان تێ گەڕابوو بە هیچ چا نەدەبوون و نەنکم دڵی خۆ و هەموو کیژەکانی دەکۆشی خۆی کردبۆوە چاپۆکی بەسەری خۆدادان و قوتابییەکانی زانکۆ لە نێو قەدی کتێبەکانیان هاویشتبۆوە سەریان لە ناو ئەژنۆیان گرتبوو. هەر هەموو شتێک تێکرا دڵیان لەبەر ڕۆیبوو؛ باڵندەکان، درەختەکان، چیاکان دەشت و تاوێر و ڕووبارەکان دڵیان بەگۆڕێ وەرببوو. گەلێک جاران دڵمان لەدەستدابوو چ جاران وەکی ئەوجارەی دڵیان بەگۆڕێ وەرنەکردین ئەو جارەی دڵی میللەتێک وێکرا بەگۆڕێ وەربوو. کەم کەس لەو پەلە پەلەی دڵی خۆیان بۆ خڕدەبۆوە هەڵدەگێڕایەوە.

حەوت ڕۆژی تەواو هەر لە تاوکەوتنێ ڕا تا ئاوابوونی دڵبارین و دڵ شکان لە پاشان بەخاکەناز و بە شۆڤڵان دڵەکانیان کۆدەکردنەوە، لە ناو گەلابە و لۆری و پشتە مەکینانیان دەکردن و ئاودیوی سنووریان دەکردنەوە و ئاسمان ڕەنگی دڵانی گرتبوو درەختەکان لاخەکانیان پێدا شۆڕ ببوونەوە کاروانی ئەو باربەر و لۆری و وڵاغانەی باری

دڵەکانیان لەسەر بوون هێواش هێواش دەگەڕانەوە و دڵی منیش لە ناو ئەو هەموو دڵە شکاو و ڕووشاو و ڕژاو و دڵە پووچەڵ و کون کونانەدا هەلا هەلاببوو.

لە پاش بڕیاری چەک داگرتنی چەندەها پێشمەرگە بەخۆ و بە تفەنگەکانیانەوە خۆیان لە ڕووبارەکان هاویشت چەندی دەدیش خۆیان شوێن بزر کرد و سەری خۆیان هەڵگرت نەیانهێشت دڵیان هەڵدرێتە ناو ئەو باربەرانە و ئاودیو کرێنەوە سنوور.

لەسەر ڕووی وێنەکەی خۆی حەوت وێنەی دی دەبینران کە باپیرم بەحەوت پشتان دەگەڕایەوە سەریان دیارنەبوو هەر حەوت باپیرم کە لە سەفەرێ گەڕابوونەوە ئەو وێنانەیان گرتبوو کە هەموو تاقمە تفەنگ و بڕنەویان لە خۆ نەکردبوونەوە، یا پێش ئەوەی بچنە شەڕێ یەکیان شەشخانە و یەکیان شەست تیر و یەکیان شەشخان و یەکیان شەشدەرب و یەکیان خەنجەری لەبەر پشتێندێ دابوو. دوو سێ یەکیان لەسەر ئەسپی کەحێل کەحێل چاویان لە تیشکی ڕۆژێوە بڕیبوو دووسێیەکی دییان بە کەوا و پانتۆڵ و مرادخانی و جلکی سەربازییەوە لەسەر بەرزایی و چیا و دوندان ڕاوەستابوون.

***

تازە لە سکی دایکم وەجووڵە کەوتبووم، چاوەکانی داکم دەدین چۆن کەوتبوون و بەژ بەژ دەچوون و لە عەمباری پشتەوە ئەو چەکانەی بە ڕۆنیی خوشکی پێشان دەدان کە هەندەیان لەشی خۆ فرۆشتووە تا بوونەتە ژن و گەرمییان بۆتە گەرمی ژن و لە بری گرمە و زرمە بە ناڵەناڵ و نووزە کەوتوون دەیگوت تەماشاکە چەند بەمە دەچن و چۆن ڕامم بوون، هەر شەڕێکی لەو دونیایەدا پێیان بکرێ و نەکرێ دەچنە

نێوی و بەڕێوەی دەبەن بەبێدەنگی؛ کەیفیان هەبێ و نەبێ شەڕیان پێدەکەن و وەریاندەکەوێن ڕۆنی دەچۆوە داڵغەیەکی قووڵ و درێژەوە و لە دەریایەک شینتر دادەگەڕا و وردە شەپۆلەکانی دەبزووتن و لەبەر لێوەکانییەوە دەیگوت هەریەک لە ئێمە خۆ و منداڵەکانی بەخێو دەکا هەریەک لەو تفەنگانەش پیاوێک بەخێو دەکا.

لەسەرخۆ دەستی داویشتە سەر فیشەکدان و مەخزەنەکانیان دەیزانی هێلکەدانێک لە ڕەحمیاندا هەڵتۆقیوە منداڵدانیان دوو هێندەی هێمە دەبێ و زاوزێ دەکەن.

قۆریەک چای بۆ داکم دەم دەکرد و دوو هەناری ترشی لەت دەکردن تا دەنکیان کا بۆ خۆی پڕ دەبوو لە بۆن هەنار و بۆنی دەریا و هەر دانەیەک دەنکە هەنار دەکەوتنە ناو قاپەکەی و دەستی هەناراوی لێ دەچۆڕایەوە و چاوی لە چاوی داکمەوە دەبڕی و داکم دەیگوت ئەو چەکانە لەو ژنە بۆن خوێن و تام خوێنانە دەچن کە عومر کردونیەتە سەراوێک لە خوێن هەر دەگەڵ خوێن لە دایکیان بەردەبنەوە هەر بە خوێنیشەوە دەگۆڕ دەنرێن بە خوێن خۆ دەناسن بە خوێن مێرد دەکەن و بە خوێن منداڵیان دەبێ. هەموو یەکێ سەر بووردەیەکمان دەگەڵ خوێن هەیە و بەبۆنی ئاشناین. هەموو سەرەمانگێک ڕەنگ و بۆنی چاو و کەپوومان پڕ دەکا. نازانم هەموو سەرەمانگێک جارێک دەکوژرێین، یان چ دەنێو خۆماندا دەکوژێین! کێ دەڵێ یەک لە هیواکانمان سەرنابڕین؟ لەگەڵ هەر سمین و نوژینێکیش خوێنمان لەبەر دەڕوا. چەندەها جار دەست لە خوێنی خۆمان دەنێین و هەموو ڕەنگەکانی دەناسین لە یەکدییان جوێ دەکەینەوە؛ تەنها ئەوانەمان نەبێ کە دونیا ڕامیان دەکا و پێ ناخەنە هیچ شەرگەیەکی عومر و

بەمـرداری لە گـۆڕیان دەنێن و بۆ مـەرگیش تنۆکـە خـوێـنێکیـان لەبەر ناڕوا؛ دەنا ئەوەی بچتە یەک لە شـەڕگەکانی ژنییـەتی؛ هـەر بە خوێنەوە لە گڵی ڕۆدەکەن و بە خوێنەوە دونیا بەجێ دێڵێ.

داکم کـەوچک کـەوچک هەنارەکـەی لە نـاو دەمی دەکـرد و دوو سێ هـەوری ڕەش بەری ڕۆژێیان دەگرت و زەرێـی خوشکە گەورەیان وەژوور دەکـەوت دەچۆ باری سـەرێ دادەنیـشت و پۆلیک پەڕەسـێلکە لەگـەڵی دەهـاتنـە ژووری و لەسـەر شـیـشـەی پەنجـەرەکـان کۆشـمـە دەبوون و چاوەکـانی هـیلیـانم دەدین لـە ناو سکیـدا ئەویش سکی بە هیلیـانی هـەبوو کـراسێکی مـۆری وەنەوشـەیی لەبەردابوو، بەڵام دڵی گەش گـەش لە بـن کـەراسـیـیـەوە دیـاربوو هـەر لـەوێ ڕۆژێوە دڵی ئـەو پوورەم زۆر خـــۆش دەویست؛ زۆر بەدڵی من دەچوو دڵێک پڕ بە خـــۆی دونیـــا و خۆشـەویستـی تێدابوون دڵێک هێندێک پیـاو هێنده خـۆشیـان ویستـبوو لەسەری خۆیان کردبوو هێندەکی دی هـەتا هـەبوون لەبەریان کردبوو.

ورده بارانێک دایدەکرد بۆنی گڵـی لە وڵاتی دەگـەڕا و جـغـارەیەکی پێ دەکرد و دەیبـێـژت. کـازیوە هـەڵکشـا بۆ سـەرووی کـەفـەڵم کە وەخۆ هـاتمەوە سـبـەینە بـوو خـێـرا فـیـشـەکـێکم لە درزی نـێـوانی مـەمکانم هـاویشت و گـوڵە بێژانێکم هـەڵپـچـڕاند و لە یەخـەم دا دووسـێ جـار لە خـۆمم هـەڵڕوانی؛ دەسـتم لە کەمینەکانم خـشـاند، مێـخـەکبـەندەکەم لە ئەستـۆ کردو تەواو بۆنی شـەڕم تێ گەڕا. شـەڕ چەندەها جار درزی تێ خسـتـووم سـێـبـەرەکـانم یەکـە یەکە کـۆکـردنەوە هـەردووک لێـو و گـەڵا وەریوەکـانم دەمـشـتـمـدا ڕێک نوشـتـانـدن و بە پەرتاو ئەو جـارەشـیـان خۆمم کوشت لاشـەکەم فڕێ دایە بەردەمی سەگان و لێی کشامەوە.

ئەوە دەیەمین جارە دەست لە خوێنی خۆ دەنێم و لە پاشان پەنجە لە

لێوم دەخشێنم و پاش ماوەیەک دەگەڕێمەوە سەر لاشەکەم بەشانی خۆم دادەدەم و دەبیەمە نێو قوتووی یادگارییەکانم لە هەر تەرمە و یادگارییەکم وەبیردێتەوە. هەر ژنێک ڕۆژێ دووسێ جار دەکوژرێ و دەمرێ بەڵام گیان نادا.

دەگەڵ تاوکەوتنێ خۆمم ڕادەوەشاند و تا شەونمەکانم لێ بچۆڕێنەوە چاوەکانم لە هەرچی عیشقە خاڵی دەکردن و دڵیشم لە چی پیاو هەیە چۆڵ دەکرد دەستێکم بە خۆمدا دەهێنا و پیاوەکانم لە خۆم داماڵین. هەر لە سبەینانەوە تا ئێواران گوللەیان تێدا تەقاندبووم، سەگیان تێدا بەرەڵڵا کردبووم؛ دەتگوت شەرگەیەکی چۆڵ و هۆڵم پڕ پڕ بووم لە قەوانە فیشەکی بەجێماو و لە سەگوەڕێک واوەتر نووزەم لێ نەدەهات.

***

لەسەرخۆ تا هێشووەکانم نەوەرین دەچوومە باوەشی و دەسەسرێکم دەردەهێنا و شەڕم لەسەر گۆنایەکانی دەکوژاندەوە دەئامێزیدا خۆمم بێ سەر و شوێن دەکرد.

شەڕ بەکەیفی خۆی دەیدامە پیاوێک، لە پیاوێکی دی داگیر دەکردم. دەستی لە کانیاوەکانم وەردەدا و شلوێی دەکردن دەچاوەکانمدا دەهات و دەچوو لێوەکانی وشک دەکردم. یەکەم سپێدەیە وەخەبەری نەهێناوم و خۆی لە بەلەکم نەخشاند و هەناوی وەلەرزین نەخستم گوڵە هەنارەکانم بێ شەڕ پوشکوتون و گوڵە لیمۆشم لی هەڵدەوەرن...

بەیانێکی زەرد زەرد دووبارە هەستم بە بزووتنی دڵم کرد کە لەپڕ عەشقی تێرژاو سەیر وەکوتەکوت کەوتەوە زانیم ترپەکانی لە سروشت دەرچوون و بەو بەیانە دەچی کەناویان لێ نام "زەرێ" لەپڕ هە ڵدەستا

سەرپێیان دەگەڵ ڕەوە پەڕەسێلکەکان دەڕۆیی و لە چاوان ون دەبۆوە.

***

ئەو دەمەی دەبووە شەڕاب و دەگەیی، دەینارده دوی ناروەنی هەتا لەسەری هەڵداتەوە، دەیزانی ئەورۆ چاوەکانی ئاهۆی تێدا دروست دەبن و دەگەن تایەکی گەرمی لێ بوو چاوی لەسەریەک دانابوون هەستی دەکرد بەرەبەرە سپێنەی چاوی کۆرپەلەکەی دەبنە دەڵەمەو دەم نادەمەکیش لەرزێکی قورس هەڵی دەتەکاند دەیدی چاوەکانی خۆی بەرەبەرە خاڵی دەبن و لە ناو جێیەکەیدا ئەودیو و ئەودیوی دەکرد و لەپی دەستی دەهاویشتە سەر پێڵوی چاوەکانی و هەڵمێکی سپی لێ هەڵدەستا دەترسا یا شەڕ یا کوڵەواریەکی دزە بکەنە ناو چاوەکانی ئاهۆیی و تێیدا ڕەگ داکوتن لەسەرخۆ دەستی بەسەری ئاهۆیدا دەهێنا و بیری لەوە دەکردەوە دەبی ئەورۆ دوو چاوان دروست بکا هیچ شەرێک و هیچ نەهامەتییەکی دونیایان تێدا نەبێ و بەکەسیش نەبزوێن و هەڵنەکوڵدرێن منداڵدانی گەرم دادەهات و هەستی دەکرد دەفرێ.

ژنێک ئەو دەمەی چاوی ژنێکی دی لە خۆیدا بناغە بۆ ڕۆدەنی و دەیەوێ هەموو جوانیەکان و هەموو خۆشیەکانی دونیایان وەگۆیستە ناو.

چاوم ڕەنگیان هەنگوینی بوو وەبیرمە ئەو ئێوارەیەی ڕەشێنەی چاوم دەمەیین داکم لە ناو باخی شانە شانە هەنگوینی دەردەهێنا و لە تەنەکەیەکیدا دادەنا و تا گلێنەی چاوەکانم بەو ڕەنگە دەمەیین و هەمووو دەمێ بۆنی ئەو هەنگوینەشیان لێ دەهات ئەوەی چاوی پێدەکەوتن دەمی پڕ دەبوو لە ئاو و حەزی دەکرد پەنجەیەکیان تێ

هەڵکێشی و تامیان کا.

دەمزانی هەموو ژنێک جارێک چاوەکانی مردوون و دە ڕووی جوانی خۆیدا زیندە بەڕووی کردوون؛ چونکە "هەموو مردنی عەشقێک، چاوان دەمرێنێ و کەم ژنیش هەن عەشق دەبەنەوە".

پیاوان هەست بە مردنی چاوی ژنان ناکەن هەر خۆشیان دەوێن و گەورەترین سوێندیان پێ دەخۆن. زۆر پیاو هەنە شەیدای ژنێک دەبن کە دەقۆرتی چاوەکانیدا زەلکاوێک داوەستاوە بەدەیان پیاوی خنکاوی لە بندایە.

هەندێکی دییان جۆتە چاوێکیان خۆش دەوێ و دەیپەرستن هەتا دەمرن نازانن لە بن قۆرتەکانیدا چ گۆڕێکی بەکۆمەڵ هەیە.

ژنەکان هەتا ژیان بەڕێ دەکەن مەعشووقەکانیان دەوێدا حەشار دەدەن و زیندەبەچاڵ دەکەن و چاوی چ ژنێک هەیە سێ چوار لاشەی تێدا نەبێ؟

وای ئەگەر ڕۆژێک چاوی تاکە ژنێک بەگۆڕێ وەربێ! گەلێک جاران چاوی ژنانم دیتوون لە نێو مەخزەنی فیشەکاندا لەسەر ڕیزە فیشەکان یا لە بن ڕیزە فیشەکاندا ڕیز کراون لە قاسەو خەزینەی سیاسی و بازرگانەکاندا قایم داپۆشراون، یا بەفەردەی گەورە گەورە لە نێوان سنوورەکاندا قاچەغچییەتیان پێ کراون.

لە بیرمە چەند سەرۆک حیزب و لێپرسراوێک هەبوون سەگیان هەبوون، تەنها چاوی ژنانیان دەرخوارد دەدان و هەندەکی دی لە پەرداخی بریقەداریان دەکردن و شەوان لە بری شەڕاب نۆشیان دەکردن. لە پاش تێر بوونیش جغارەیان تێدا دەکوژاندەوە پاشماوەیان

تێ فڕێ دەدان و میزیان تێ دەکردن و لە پاشان یا لە بۆیەکی کەسک کەسک یا زەرد زەردا یا شین و سووردا غەرقیان دەکردن.

دوو مانگ پاشتر بۆن قەزوان و گویژێکی خۆشم لە داکم دەکرد و پێش تاوکەوتنێ لەسەر کانییەک خۆی دەشوشت و نەرم نەرم ئەو تۆپەڵە خوێنەی لەلای چەپم کۆببۆوە توند دەبوو دەمەیی و پرتەی وێ دەکەوت لەپێش ئەوەی تەواو وەترپە کەوێ و بمەیێ ئەو خۆی لە کانییەکەی دەهاویشت و دڵی منیش پڕ دەبوو لە کانی و لەسەرەخۆ هەڵدەقوڵی و ئەوەی دەیدی حەزی دەکرد بینی پێوە بنێ و خۆی تێ هاوی تێر تێر تەماشای کا، سینگم بۆنی چ کانییەکی تێدەگەڕا و ئەگەر سەد جار سەریان داپۆشی با و کوێریان کردبایە هەر هەڵدەقوڵایەوە و داکم خێرا بەسەری پەنجەی ئەو لاو ئەولای بۆ هەڵدەکوڵی و دڵم پڕ دەبوو لەخوێنێکی ئاڵ و ڕوون.

هەر ئەوێ ڕۆژێ دایکم خۆی پێچایەوە و لەگەڵ بابم ڕوویان کردە چیایی و چوونە ناو شۆڕش هەمیشە کە لەبۆی دەگێڕامەوە دەیگوت لە ئێوارەیەکی ڕەنگ پەڕیودا کە دیار نەبوو لە ترسان یا لە شەرمان ئەو ڕەنگەی گرتبوو لەو ئێوارەیەی کە بۆنی تەیر و توورم لەبەر دەڕۆیی ڕۆ دەچوومە ناو تەنهایی خۆم بەو سێوە کڕکانە دەچووم کە بەر لە گەینێ ڕەشەبای دایاندەورێنێ و لە سەر گیاش بۆنیان دە هەوا دەگەڕێ بەو گوڵاڵە سوورانەی هەتا ئێواران دوو سێ دڵۆپە شەونم دەنێو پەلکەکانیاندا دەهێڵنەوە و ئاوابوونی خۆر زۆر بە ئاوابوونم دەچوو.

تەمەنم هەر هێندەی تەمەنی گوڵێک بوو کە هەڵپسام و چ بەزەمەنی نەبەستمەوە دەمزانی ئێمە ڕەگەزێکین چەند دڕەندە بین چەند درۆزن بین چەند خیانەتکار، گرنگ نییە تەنها دوو سێ دڵۆپە خوێن پێ بمێنن

کە ڕەسمی پاکیزە بوونی خۆمانی پێ بکەین.

هەتا دەمرین بە دروشمی پاکیزەیەوە بەناو دونیادا ڕابوورین و هەتا هەین خۆمان بەگوڵ دەزانین هەموو دەمێ هەر ئەو بۆنەو هەر ئەو ڕەنگەمان لەخۆمان دەوێت باوەڕ بە خۆ کوشتنەکانی خۆ ناهێنین و دان بە مردوویەتی پیربوونمان دانانێن هەتا دووسێ دڵۆپەی گەرممان پێ بمێن و سارد نەبوینەوە، ئەوەی ترس بێت لە دونیادا تەنها بە وشک بوون و مەینی دڵۆپەکان لێمان دەنیشێ و زەندەقمان دەچێ!

عومرم تێپەڕاند هەر لەو گومانەیە بووم دەبی خودا لەنێو قووڵایەکانی مندا ئەو گەرمیە و ئەو سووریەی پاراستبێ هەرکە گەیشتمە ئەوێندەرێ دەستم کرد بە خۆ ڕامکردنی دەگەڵ چیا و بەرد و بنار و دەشت و چۆم و دۆڵەکان؛ دەگەڵ پەپوولە و تەیر و ئاژەڵ و باڵندەکان؛ دەگەڵ درەخت و کانی و باران و تیشکی ڕۆژ و بەفر و نسێ و ئاگرەکان تا سروشتم لەخۆمدا ڕام کرد و دەستم کرد بە مەشق کردنی لەسەر چەکەکان.

لەپێشدا لێیان دەترسام و دەستەکانم دەلەرزین و لە دەنگیان سەد جار خۆم لەخۆمدا دەشاردەوە؛ چونکە ئێمە وا ڕاهاتووین لەدەنگی گەورە ڕاچڵەکێین و لەدەنگی هەر هەورێک، هەر پیاوێک، هەر چەکێک، ڕاچڵەکێین و خۆمان وێک بنێینەوە تا لێیان سامەرستۆم بووم و دەستم لە ملی چەکەکان و چیاکان کردن و خۆشم ویستن و کەیفم بەهەموو سەختی و قورسی و خەتەرەکانیان هات.

ڕۆژەکان دەپوشکووتن و هەڵدەوەرین. ساڵەکان بەدووی یەکدا غاریان دەدا و منیش جەنگاوەرتر و نهێنی یاوەرتر و عیشق یاوەرتر و ژناوەرتر دەبووم و دروست نەمدەزانی چاوەکانم چ ڕەنگن و ڕۆژی

چەند جـار وردە دەمـارەکـانـی پشـتـە دەسـتم دەژمـاردن و بەرە بەرە مەمکم شۆڕ دەبوون و چاویشم دادەتەکین.

چیـشـتـەنگاوێکی ڕێبـەندانی بوو کـە زانیم دەگـەڵ مـاینە سـەر بێرێشمـەکەی بناریّ وێکڕا زگمـان پڕ بووە و مـانگ و ڕۆژی خـۆمـانە لەبۆیە هەر وێکڕا تەبیاتمـان گۆڕا و ڕەنگمان گۆڕا و چاومـان گۆڕان و کەفـەڵمان بەرین و سینگمان شۆڕتر و لێومان ئەستـوورتر بوون. تاکە شتێک کە لەو تەنـهایی و سروشتـەدا بەمن دەچوو ئەو ماینە بـوو لەنێو ئەو هەموو پیاو و چیا و بەرد و شەڕانەدا دوو سێ جار ئاوس بووین و وەچەمان خستەوە. هەردەم دەستم بەیاڵەکانیدا دێنا پێی دەوتم ئەوەی من و تۆ لێک جودا دەکاتەوە تەنها شەڕەکان و پیاوەکان و شارەکان و شۆڕشەکانن. "پیاوان تەنها ئەو کاتانە عاشقن کە بەسەر پشتەوەن".

هەمیشـە لەبۆم لەو جوانییانە دەدوا کە نە بە شۆڕش و نە بەشـار و نە بەشـەڕەکـان وەدەسـت دێن" هەتا پیـرنەبـین لە شـۆڕش تێناگـەین. نازانین چـەند شـۆڕشـمـان بەملەوەن و دژ بە چ دەبـێ شـۆڕش بکـەین هـەتا پیردەبین و وەنێو تەمەن دەکەوین شۆڕشی گەورەترمان دێنە سـەر ڕێ.

خـۆمان لە جـۆرەهایان تاقی دەکـەینەوە بە دۆڕانەکان و هەرەسەکـان دڵگران دەبین بە سـەرکەوتنـەکانیشیـان شـاگەشکەو لەشـمان هـەمـوو دەمێ لانەی شۆڕشەکان و یاخی بوونەکانە.

شـار هـەتا بڕەکمـان هێز بە بەرەوە بمێنێ هـەر سیحـرمان لێ دەکاو چاو بەستـەمـان لێ دەکا. هـەمـوو جوانییـەکمـان لێ دەفـڕێنێ هـەمـوو پاکییـەکمـان تێدا وشک هەڵدەگـەڕێنێ و هـەمـوو عـەشـقـەکانمان تێدا دەمـرێنێ. ڕوحمـان دەنێـو دیوارە بڵندەکـانیـدا دەگـووشـێ و چاومـان

لەنێــو ڕەنگە کــەسک و ســوورەکــانیــدا ڕادێنێ. جــووڵە و لەرە و تەوژمـەکانی ناو دڵمان لەناو کاتژمێرەکانیدا دەمـەیێنێ. لەپاشـانیش دەست خــاڵی و ڕوح خــاڵی و بەپارە دوو مــەترە خــاکی خــۆیمـان پێ دەفرۆشێ و کپ کپ تێماندا دەمرێنێ.

دەزانی بە چ چڕنووکـێکی تیـژ ڕۆهاتە ڕۆحـم و دڵم و ئازادییـەکـانی هـەموو لێ دزیم هـەتا لەنیو خۆیدا نەتخنکێنێ بەرت نادا بەپڕی دەچییە ناوی و بە خاڵی بەڕێت دەکات. «شار مردنێکی ڕەنگاوڕەنگە».

***

باپیـرم دەگـەڵ شنـەیەکی نەرم لەکـوێـسـتـانـان ڕا هەڵی دەکـردەوە و دەیبـێژت هـێزەکـە بۆ نێـو قـووڵایی خـاکی تورکیـا ڕێچکەی بەست و حـەوتوویـەک پتـر بە ناو شـاخـی سـەخـتـدا بەبێ ڕاوەسـتــان ڕۆیی تا گەیشتـە ناوچەی ژیرکی کە یەکە لە هۆزەکانی عـەشیرەتی هـەرتوشی و هـەر لە ئاقـار گوندی بازێ و لە دۆڵێکدا بارگـە و بنەیان لێ خـست؛ تا ڕۆژەکی بەرەبەری تاو ئاوابوونی لە ١/٦/ ١٩٧٨ هـەندەک پێشـمـەرگـە جـموجـۆڵی چەکدارانیـان بە شـاخ و چیـایەکانی دەورەوپشـتـانەوە دی خـێـرا پێـشـمــەرگـە وەخـۆکـەوتن و بەری هـەرتک دۆڵەکـانیـان گـرت و بەشـاخـەکەیدا هـەڵزنان و چوونە نێو سەنگـەران و خۆیان تاقـەت کرد. شــەڕێکی گـەرم دەسـتـی پێ کـرد. هـەردرەخـتـت دەدین سـێرەیـان لێک بەسـتـبـوو کێـو و چیـاو و دوند و بەنـدەنت دەدین لە یەکـدی چووبوونە ســەنگەران کـانی و چاوە و بـلووسک و تاڤگە و چۆم بوون نـاوچەوانی یەکـدییـان دەپێکا و گوڵە بێژان و وەنەوشــەو سـەوســەن و حـاجـیلە و هـەلاڵە لەپشـتـەوە ڕا زرمـەیان لێک هـەڵدەسـتـاند و بـەرەودەم لە خـوێنی دەگـەوزین و هـەر سنـەوبـەر بوو پۆلێک سنەوبـەری وەپیش خـۆ دابوون و

چاوی بەستبوون و بەدیلی گوللە بارانی دەکردن دار بەڕووەکان دار گوێزەکانیان بە برینداری بەدووی خۆدا ڕادەکێشان و پاشان بەپەل بەستوویی گریان دەدان. چنارەکان بەهەموو هێلانەکانیانەوە قازیفەیان لەسەر شان بوو. دار بییەکانی ئەو بەریان لەگڕ و تۆزێدا ون دەکردن لەپاش ئەو هەموو کوژراو و بریندارانە هێزەکە لەنێو گەمارۆیدا گیر ببوو لەپڕ بڕیاری کشانەوەیان دا.

لەپاش کشانەوەی هێزەکەی لەپڕ هەموو پەرتەوازەبوون و بەشێک بەرەو سنووری ئێراقیّ گەڕانەوە بەشێکی دی بە دانە و بە کۆمەڵ بەدیل گیران و بەشەکی دیش بە هەلاوێردی لە گوندی کەهی لەنزیک شاری جولەمێرگی ولایەتی هەکاری کەوتنە خۆ ڕێکخستنەوە و کۆکردنەوەی ئازووقە و چەک و تەقەمەنی و پارە و وەرێکەوتنەوە تا ڕۆژی ١٩ / ٦ / ١٩٧٨ . لەو دەمەیدا بە دەربەندێک ڕەت دەبوو شەڕ هەلایسایەوە و هەورەکان سەریان تێک نابوو. سەروەکان هەموو ئارپێچییان لەسەر شان دانابوون و بە لێوارەکاندا غاریان دەدا و سپیندارەکانیان بەردەدانەوە و دەخستن و شوول و بڕ و قەدیان تێک دەشکان و بەسەریەکدا کەڵەکە دەبوون و دۆڵ و لێڕەوارەکان تژی ببوون لە تەرم و با بە کزی تێیهەڵدەکردن و بۆنی خوێنی دەگەڵ خۆ دەبردن و ئاسمان لە حەپەساوییان هەوریشی لەسەر چاوی وەلا نەدەدان و ڕۆژێک بوو کەس تەرمی کەسی نەدەناسییەوە لەبەر تەرمی ڕیزە چیا و دارستان و کانی و گوڵە جاڕان هەر هەنگاوێک ڕۆیبای لەدار بەڕوویەک هەڵدەنگوی و پێت لەچاوی کانییەک دەکەوت و لەسەری دار گوێزێکت هەڵدەدا خوێنی سپیندارانت پێوە وشک دەبۆوە.

لە ژوور وانیشەوە لە هەر پێشمەرگە بوو سێرەی لە دڵی پێشمەرگە دەگرت و دووکەڵی لێ هەڵدەستاند. هەر پێشمەرگە بوو بە دەمامکەوە دڵی پێشمەرگەی وەبەر بیکەیسی دەدا و دای دەبێژت بەگوللان. هەر برابوو چاوی دەنووقاندن و هاوانی لەسەری برای خۆ دەگرت و برا هەبوو لوولەی تۆپی وەردەسووڕاندە ناو چاوی براکەی و لە بنڕا هەرتک چاوی دەردەپەڕاندن. هەر برابوو ئارپێچی لە دڵی برای دەگرت و هەڵیدەتەکاند. پێشمەرگەکان دڵیان ببوو بە بێژینگ و پێش ئەوەی بێنە شەڕگە هێندیان گوللە لەدڵیان ئاخنیبوون دڵیان داچۆڕابوو. بەدەیان ژن تا ئێستا دڵیان لەکوێستانەکانی هەکاری کەوتووە لەبن تاشە بەردانە و بەدڕوانەوە بەجێ ماوەوە و یا دەگەڵ تەرمەکان شێوێنراون. هەر پۆلە پەپولە و پەڕەسێلکە بوون دەستیان نا بۆ خوێنی یەکتری و ڕەوە کۆتر بوون باڵیان بە خوێنی پۆلە چۆلەکەکان سووربببوون و باڵندەکان چنگ بە خوێن و باڵ بە خوێن ببوون و هێندێک دارگوێز لە هەورامانەوە هاتبوون هەر بەچەکەکانیانەوە دەگلێیان ڕۆکردن شاردیانەوە و سەرەوەکانی دۆڵی باڵەکایەتیان بە تفەنگەوە و بە ئاوێ دادان و گوڕ بزر بوون کانیەکانی قەراغ و چۆمەکانی شاربازێڕ لە تافی لاویەتێدا بوون کە خۆڵیان وەسەردان و دایانپۆشین، دەشتە پان و پۆڕەکانی قەراغ کەندێناوە و مەخمووری بە برینداری ڕایانکێشان تا گیانیان دا. گوڵەجاڕ و بنارەکانی پشدەر و بیتوێنێ پاش چەند سالان تەرمیان بینرانەوەو گۆڕیان بۆ لێدرایەوە، مەتین و گارەو پیرەمەگروون و هەندرێن تەرمیان بەپشتی وڵاغاندا شۆڕکرایەوە و بردرایەوە.

زۆر جاران گوێم لێ بوو دەیانگووت باپیرم لە شەڕی هەکاریدا

بەگوللەی برایەکەی خۆی پێکراوەو چەند ساڵان لە تەرمەکەی گەڕاون و لێ کەس نەیدیوەتەوە لێ من باپیرم دەدی دەگەڵ بارانی بەهاران دایدەکرد و بۆنی بە ماڵێ وەردەبۆوە دەیگوت شەهیدەکان لەوەتەی شەهید بوون هەموو شتێکیان تاڵان دەکرێ و کراوە هەر لە ناو و مانا و وێنە و زمانیان.

شەهیدەکان بەمردن ڕووت ناکرێنەوە و تاڵان ناکرێن هەموو سروشت ناتوانێ نە ڕەنگ و نەبۆن و نە زمان و نە شێوەیان بگۆڕێ تەنها مەرگە بەسەریاندا دەسەپێ و مردن نا!

مردن هەموو مرۆڤێک دەگۆڕێ و بە ویستی خۆی گۆڕانکاری تێدا دەکا لێ ناتوانێ لە شەهیدی دابکا مردن ئەوەندە بە دەسەڵات و داگیرکەرە هەموو کەسێک لەناو خۆیدا ون دەکات تەنها شەهید نەبێ پێی ون نابێ، مردن ئەوەندە ترسناکە هەموو شتێک لێی دەکشێتەوە تەنها شەهید نەبی لەپاش مەرگیش بەرامبەری ڕادەوەستی و بە نەمری دەمێنێتەوە و چۆک نادا.....

مردن پەنجەکانی لەچاوی هەموو مردوویەک دەگێڕێ چی تێدایە تاڵانی دەکا ناوێری دەست لەچاوەکانی شەهید بدات خوێنی هەموان دەگووشێ و لەنێو کەرسەکە گڵەکانی خۆدا وشکی دەکا و تەنها خوێنی شەهید هەر وەکو خۆی جوان و سوور و گەرم هاتوچۆ دەکا و مردن ناوێری بە ئاقاریدا بگوزەرێ و بڕوا و مەرگ چ تاڵانکەرێکی گەورەیە".

دڵی شەهیدەکان هێندە بەخونچەیە، هەتا هەتایە بەشمان دەکا کە هەر سەردەمە و خونچەیەکی بپشکوێ بۆن و ڕەنگی هەموو ڕۆژە ڕەشەکانمان لە بیر دەباتەوە پڕ لە ئۆمێدمان دەکا، بۆ ئێمە دڵیان

هیشۆیەک خونچەیە دەیبەخشنە خاک و ئازادی شەهیدەکان ئەوەندە چاوتێرن لەدونیا دونیا بەجێ دێڵن.

شەهیدەکان وێنە و پۆستەرەکانی خۆیان دەبینن کە لەسەر پشتی دار عاموود و فولکەکانی ناوەڕاستی شار چۆن باران ڕەنگی لەبەر بریون و ڕوخساری کاڵ کردوونەتەوە. پەیکەرەکانیان دەبینن چۆن دوای چەند ساڵان هەڵدەگیرێن و شەقامی نوێ بە جێگایاندا ڕادەکێشرێ و لەنێو مەخزەنی تاریک تاریکدا بەرەو دەم دەکەون و ڕوویان دەڕۆشێ. هەموو دۆست و هەڤاڵان و هاوکارانەیان دەبین لەکاتی لە گۆڕنانیان هەردوو دەستیان بڵند کردوون و فاتیحایان بۆ دەنێرن لە مێشکیاندا پلان بۆ جێگاکانیان دادەڕێژن، هەر ئەوان نا لافیتەکانیان چۆن با لوولی کردوون و باران ناوی ڕەش کردوونەتەوە وەکو پارچە ڕەشەکەی تەختی ڕەشایی دەدەنەوە هەر بە تەنها ئەوانەش نا ئەو خاکە دەبین کە گیانیان بۆ داوە و ئەو دڵە پڕ جوانی و ژیانەیان پێ بەخشیوە چۆن پێمەڕە بە پێمەڕە بەسەریاندا دەڕژێ و دونیایان لێ ئاوا دەکات، ژنەکانیان دەبینن کە هەرچی کۆترە تێکڕا لەسەریان هەڵدەفڕن و وشک وشک هەڵدێن و هەڵدەوەرێن. دەڕۆن و هەموو دەمێ چاویان لەدووی عەزیزەکانیانە تووڕەن و لەدونیا کە ناهێڵێ عەزیزەکانیان لە ناوگۆڕ لە باوەش بگرن لە دونیا وەدەردەکەوتن لێ هەر چاویان لەدوای خۆشەویستانیانە.

دەمی وا هەبوو شەهیدەکان لە گۆڕەکانیان دەردەهێنرانەوە دەبرانە پێش سندووقەکانی دەنگدان و نوێنەریان هەڵدەبژاردن و بەبێ ئەوەی پێبزانن لە دەزگای گەورەدا کاریان بۆ دەدۆزرایەوە و ناویان لەجۆرەها گرێبەستدا دەنووسرا. سەفەری دووریان پێ دەکردن بۆ جۆرەها

ولاتیــــان دەبردن بـە چەنـدین تەیـارە و قـــەتار بـەڕێیـــان دەخـــستن ناسنامــەیان بە سنگەوە هەڵدەواسین و ســەردانی ئەو شــوێنانـەیان دەکرد و بـە زیندوویی خەویان پێوە دەبینی لەهەموو بۆنەکان جەماوەر لەبـەریان هـەڵدەســتـان لەڕیزی پێشــەوەی هـەمـوو خـۆپیـشــاندان و مـەجلیس و شـەڕگەیەکدا ئامـادەبوون جاری وا هـەبوو بە پێنج سـالان جـارێک کـەس نـە لەبـیری دەمـان و نـە بەتەنیشـتـیـانـدا تێدەپەڕی دەمی واش هـەبـوو هـەر هـەفـتـەی جـارێک لـەگـۆڕەکـانیـان دەردەهێـنـانـەوە و دەیانـبـردنـە بەرەی شــەڕی یـا نێـردراوی دەوڵـەتانیــان دەبـردنـە ســەر گۆڕەکانیان یا بۆ هێرش بردنە سەر شارەکان کلاشنکۆفیان بەسەردا دابەش دەکردن و ئالایان دەدانە دەست.

***

پاش ئەوەی پیاوێک دڵی وەکو چڵە نێرگزان دەسک کردم و بردی، لە بیـرمـە جـارێکی دیش لەنێو دوو نـانی گـەرمـدا دابوومـە چەکـدارێکی چاوڕەشی بەژن بڵند دەگەڵ خۆی لەبەر پشتێنێ نا و بردی؛ کەرەتێکی دیکـەش ئەو پیـاوەی بـەقـەدپاڵێک دەچوو لێی دەردام و پاشــان گــڵی وەسـەردا و پێی لێنا و ڕۆیی.

ئەوە ئەورۆکـەش پاش چەند سـالان گـەیشـتـمـە ئێرە دەبێ وەیبینم یا هـەر سۆراخێکیم وەچنگ کەوێ.

کـە وەژوور کـەوتم سـەرم سـووڕمـا و چاوم لە ڕەشـەوە هـاتن و لەو هـەموو باقـە کۆڵ و باری دڵانەی لەسـەر یەک هـەڵدرابوونەوە. لەو هـەموو دڵەی لە سندووق و قەفەساندا لەسـەر یەک ڕیزکرابوون، لەو هەموو دڵە گــچکانـە لە فــەردە و گــونیــاندا ســەریان دوورابـوون و لەســەریەک هـەڵچنرابوون هـەر لە بەچنە دڵ و سـەبەتەدڵ و قـەرتاڵە و تونگەبوون

دڵیان وەسەر گەڕابوون و بەو بەریشیانەوە بە باران دڵی درەخت و دڵی چیا و دڵی چۆم و کانی ڕووباران دڵی باڵندە و گیاندار و باو بارانیش هەڵدرابوونەوە و بەسەر یەکدیدا هەڵڕژابوون و کەڵەکە ببوون.

هەمیشە دەستم دەکوتا لە شەڕەکان لە شادی و زەماوەندەکان دڵی خۆم نەدەدیەوە تا دەویی هاوێمەوە گەلێک جاران دڵی شەرم لەبری دڵم دەوێ دەهاویشت. جاری واش هەبوو دڵی شەیتان، «دەمزانی بەدڵی ژنێک چ بەدەست نایەنی لە دونیایێ» هەتا دڵی ژنێک لە سنگتدا ترپەترپی بێ عاشقانە دەهەموو شتێک دەڕوانی وەنێو شەڕەکانی دەکەوێ وەنێو پیاوەکان دەکەوی فێرببووم ڕاهاتبووم یا دڵێک وەخوازم یا دڵێک بەکرێ گرم یا دڵێک داگیرکەم ئەگەر چ نەبا دەبوو دڵێک بدزم. ئەو جار بەنێو عەشق و شەڕ و پیاواندا ڕابوورم.

سەرەتای ڕێبەندانی بوو کە چەنگم لە دڵەکان هەڵدا و کەوتمە تێ پشکنینیان دەمەکی نەبرد دڵێک بە ترپە ترپی خۆی بۆ لام خزاند لەنێو هەمووواندا دەستم بۆ درێژکرد و دەرم هێنا پەنجەم لێ خشاند و ناسیمەوە و زانیم دڵی نەنکمە؛ هێشتا تەواو نەمسرپیبۆوە کە سەردوولکەیەکی غەمگینی دەچرِی: «هەی لێ لێ دەلێ لێ» و دەیگوت تەمەن دەسکێک گوڵە بێژانی لەسەر ڕۆنام و تێپەڕی و بۆن بێژانم تێگەڕا و بوومە ژنێک پڕ پڕ لە بێژان و وەکی تاقگەیەک لەخۆم هەڵدەڕژام، کەفم لێ بڵند دەبوو هاژەم ڕۆژەڕێیەک لەبەر دەڕۆیی نەمزانی شەڕ چۆن تێکەڵی خورە و ڕەنگ و بۆن و هاژەم بووە لەبەرئەوەی ڕۆژێک وەعومردا بێ پیاو نەبم هەست بە نەمانی پیاو نەکەم لە جوانیمدا هەمووومان دەچووینە بەر باخەڵی چەکەکان و بۆن و تامی پیاوانمان لێ دەکردن نەدەبوو نە تەمەن نە ژیان بەبێ چەک و

بەبێ پیاو نەدەڕۆیی.

پیاو و چەکمان لێک جودا نەدەکردنەوە. هەرتک ڕەنگی یەک و تەبیاتی یەکدییان گرتبوو. لەوەتەی هەن تێکڕا دەچنە بەرەکانی جەنگ و تێکڕا دەتەقن و دەستاو دەست پێک دەکەن و جوانییەکان دەکوژن.

لەپاش هۆن هۆن وەشاندنی بارانی چی گوڵی نێو باخچە و نێو ئینجانەی مالآن و باخ و ڕەزەکانی شاری هەبوون، چی شەتڵ و شەتڵگەڵە و بڕو لاخ هەبوون کلۆکیان بەگوللە دەرکردبوون خونچەکان چرۆیەکان فەریکە گوللەیان دەرکردبوون چ داری بەری هەبوون ڕومانە و نارنجۆک و قومبەلەیان دەگرتن ڕەزەکان بەریان بە هێشووە گوللان داهاتبوون.

هەتا گولله بەتۆو دەچێنرا بەشەتڵ دەڕوێنرا وەکی گەنم و جۆ دەدوورایەوە دووکاندارەکان بە جۆرەها نرخ دەیانفرۆشت. قاچاغچییەکان، قاچاغچییەتیان پێ دەکرد و هەموو سەربازەکان لەدادگاکان فەرمانیان پێ مۆر دەکرد هەتا ڕۆژەکان تێپەڕین و گولله هاتە تۆومانەوە بەهەزار منداڵ لەو تۆوانە لەدایک بوون پیاو و چەک وا تێکەڵاوبوون تازە لێک هەڵاوێرد ناکرێنەوە.

***

هەر دەگەڵ سەرکەوتنیان چی باڵندە و باڵدار هەبوون کۆچیان کرد؛ هەر دەگەڵ فڕینی باڵندەکان ژنەکانیش ڕوحیان لەو نیشتمانە فڕین و هێلانەکانیان لەگەڵ خۆ بردن. ژنەکان بەخۆ بە تەواوی چۆلەکانەوە چۆلەکە پەرچەی لاوێنان چۆلەکەی پەرچەی برۆزە و لیڕەواران و کۆترە شینەکان کۆترە نەخشینە و بەڕەسیوو بە بارەکانییەوە کۆترە باریکە و

قومری و کۆکوختیەکان، هەموو کوندەکان کوندە شەخسە و کوندە زبر و کوندەگایە و ئاماڵ بۆر و سپییەکان دەگەڵ پەپووسێمانکە و کەسەڵە شینکە و دارەسمەکان و لەگەڵ قەلەڕەشە و قاژو و قەلە بەڵەک و پەڕەسێلکە و ڕیشۆڵە و حاجی لەقلەقەکان بەیەک ڕۆژ فڕین. لەیەک ئێوارەی زەرددا پەڕەسێلکەی خیزەلان و ڕەوەزان و پاشەڵ سوورەکان کۆتری پەپوو خاڵخاڵ، ڕەشەکان شاوە و شالوور و چۆلەکەی بەفری و چۆلەکەی چۆماوان و چۆلەکەی داران و کێوەکان بەگەردەن و زەردە و پەرچەی زەیتوونان لە شەقەی باڵیان دا و نیشتیمانیان پڕ کرد لە فڕین هەورە پەپوولە تێکڕا ڕۆیشتن و نە بولبولێک ماوەتەوە، نە کەوبارەیەک وەبەرچاوان دەهات و نە کەوێک دەیخوێند و قاسپەی دەهات.

***

شەڕەکان هەتا پیرتر دەبوون، ترسناکتر و پیستر دەبوون. ژنەکانیش بەرە بەرە خووی چەکەکانیان دەگرت، سروشتیان دەبوو بە سروشتی چەک.

چەکەکان دەچوونە نێو دەست و باوەشی جۆرەها پیاو لەبۆ هەموو جۆرە جەنگێک دەچوون. تەنها لە شەڕەکاندا گەرم دادەهاتن ڕنێویان لەسەر بوو ژنەکان وەکی چەکەکان نرخیان لەسەر بوو دەگەڵ نرخی گران بوونیان ئەوانیش گران دەبوون. لە هەرزانییان هەرزان دەبوون. بازرگانییان وێکڕا پێ دەکرا پیاوان یەک جۆرە تامیان لێ دەکردن و بەهەوەسی خۆیان باڕووتیان تێ دەهاویشتن.

زۆربەی چەکەکان پیاوان بەناو خۆ ناوزەدیان کردبوون و ناوی خۆیان لەسەر هەڵکەندبوون؛ کلاشینکۆف ناوی ئەو پیاوەی

دروستکەریەتی، بەکاریۆف هەر ناوی ئەو پیاوەیە دروستکەری چەکێک نییە لەدونیا بەناوی ژن؛ چونکە یەکەم جار پیاو چەکی دروست کردووە، دۆزیویەتیەوە و بڵاوی کردۆتەوە چەندەهایان بوونەتە زانا لێی، بڕوانامەیان لەسەر وەرگرتووە.

ئافرەت نەکڕیاری چەکە و نە فرۆشیاری و نەبازرگانی. نە شەڕێکمان بەناوەوەیە نەزیندانێک نە چەکێک لە دونیادا.

شەڕ پشتی کۆم کردمەوە و پیاو سینگی داهێنام هەمیشە تاسەیەک دەیبردمەوە بۆ ئەو ڕۆژەی شەڕ تێمدا وشک دەبێ و پیاویش هەڵدەکەنرێ.

نە ناوی هیچیانم لەبیرماوە، نە خاوەنەکانیان، نە مێژووەکانیان؛ تەنها ئەوەندەی وەبیرم دێ هەریەک ڕەنگێکیان هەیە زۆر جاران کاڵ دەبنەوە و زۆر جاریش تۆخ. تەنها خەڵک بە ڕەنگی دی دەیان بینێ و شەڕەکان تەنها شەپۆلەکانیان جودان.

تینم تێدا نەمابوو هێندەی بەراوردی بەرەکانی شەڕ و بەرەکانی خۆم بکەم هێندەی ناوی خۆمی وێدەم و ناوی خۆی لەمن نێ. چاوەکانم بەرێ و چاوی لەلام بەجێهێڵێ و نهێنی و سوزانییەکانی لەلام بەجێ بێڵێ و عەشق و فریشتەکانم بەرێ، گوڵ و موچوڕکەکانم وشک کا و خونچە و تەزووەکانم بمەیەنێ تنۆک تنۆک عارەقە و شیر دەسینگمدا ڕاسینێ لە بۆنی بەرۆک و تەڕی دڵۆپەکانمدا شەلاڵی کەم هەتا خەندەکانم بدزێ و قاقاکانم بفڕێنێ. مشتێ لە گەرمییەکانم هەڵدا و زمانی خۆیم بۆ بەجێ بهێڵێ هەتا نهۆ نازانم چ لە مندا هی شەڕە و چی وی لە مندا بەجێ ماوە.

تا دەهات چاوم پتــر پڕ دەبوون لە دونیــا و ســینگیـشم لە ســێـو. چەندەها پیاو تێمدا هاتن و چوون چەندەها شەڕم تێدا هەڵایساون و بەنێو چەندین شەڕان کەوتووم. بەڵام چاوەکانم دەستیان نەدراوەتێ و کەسیــان نەچۆتە ناو. گەلێک دەمــان تێیــان ڕادەمێنم بەچاوی کۆترە شینکەیەک دەچن و پێڵووەکانم بەســەختی دەبزێوم یان دەبنە چاوی کەوبارەیەک و بەر پێڵووەکانم سوور هەڵدەگەڕێن. جاری وەها هەیە وەشک دەکەوم کە چاوەکانی دونیان بۆ منی بەمیرات بەجێ هێشتوون ڕەشینەکانم وەکو گۆی زەوی هەڵدەسووڕێن.

چونکە دونیا نەمایشێکە پیاوەکان دەری دەهێنن و ژنەکان نمایشی دەکەن و شەڕەکانیش دەست بە پیشتیەوە دەگرن بە پارەی شەڕەکان بەڕێوە دەچێ نەک هەر ئەو پێشینان دەیانگوت دونیا پڕوپاگەندەیەکە بۆ شـــەڕ و گـــەلێک بریقـــەدارە زۆر کـــەس دەیانـەوێ بیکڕن و هـەنە دەیانـەوێ بیــفــرۆشـن. دونیــا کــڕەکــان زۆریان دەبنە ســەرکــردە و دەسـەڵاتدار و هـەموو خاک و نیـشتیـمـان گـەلەکانیـان بەدوای خۆدا ڕادەکێشن. بەنێو کورەی چەندەها جەنگدا دەیانبەن تا قازانجێک لەبۆ دونیاکڕین وەدەست بێنن بەهەزارەها جحێل و قارەمانەکانی گیانی خۆیان دەکەنە قوربانی چەندەها لافاوی خوێن لەبەر نەتەوەکان دەڕۆن تەنها لەبۆ ئەوەی مسقالێک لەدونیا بکڕن. دونیا فرۆشەکان هەر جارە و دونیــا دەخـــەنە مـــەزادێکەوە دونیــا بـۆ ئەوان چ ڕەنگ و بۆنـی پێـوە نەمـاوە هێندە ئەو دەست و ئەو دەستـیـان پێ کـردووە، هێندە لەســەر ســینگی خــۆیان گـێـڕاوە چ تامـێکیــان بۆ نادا دەزانـن بۆ کـڕینی چ خوێنێکیان ڕشتووە و بۆ قازانجیشی دەبێ چ خوێنێک بڕژێ.

دونیا فرۆشەکان دونیایان پێ شووشـەیەکی خاڵییە لە شەڕاب و چ

تام و چ تەزوو چ خـۆشـەویسـتی تیـادا نەمـاوە بـۆیان جـغـارەیەکە کـە کێشـاویانە و دووکەڵەکەیان بەهەوادا داوە...

ئەوان وەخـتـێک دونیـایان لەسـەر سنگ دادەنا بەهـەمـوو جـوانی و عەقڵ و ژنەکانییەوە شانازییان پێوە دەکردن بۆنیان پێوە دەکرد و تێر منداڵی و گـەنجـەتیـان لە باوەشـی گـرت و لە پیـریشـی بێـزاربوون و دونیـایان هـاویشـتـە مەزادەوە. "عـاشقەکانی دونیا زۆرن بـەڵام هیچیان پێی ناگەن هەتا لەبۆ جارێکیش بێت توند لە باوەشی ناگرن"

عـەشق لە پێک نەگـەیشـتن دروست دەبێ بۆیە دونیـا عـاشـقـەکـانی هێندە زۆرن نەکـەس وێڕا دەگـا هەمـووی ببـینێ نە کـەس وێڕا دەگـا هەموو تام کا و ببیستێ کە دەستی لێ بەردەبێ و بەجێی دەهێڵی.

دونیـا فـرۆشـەکان دەزانن شـەڕەکـان لەکوێ دەست پێـدەکەن، چۆن کـۆتـایـیـان دێ و چەند دەخـایـەنن؛ ئەمما دونیـا کـڕەکـان لەوەتی هەن قومار لەسەر کڕین و وەدەستهێنانی دەکەن .

***

تام دەدا دڵی نەنکم و لە بری دڵم لە سـیـنگی خـۆم دەهاویشت و پەنجا ساڵ تەمەنم وەسەر دەکەوت و وەبیرم دەهاتەوە لە بۆمبارانەکەی قـەڵادزێ دڵم لێ دەرپەڕی و بە کـوێری مـامـەوە. پرچە سـپـیـیـەکـانم دەکـردنەوە دووکـەزی و چارۆکـەیـەکم لەنێـو چاوانم دەبەسـتـەوە و کراسێکی ڕەشم بەسەر خۆ هەڵدەکێشایەوە. ئەو کراسە ڕەشانەی ڕۆژێک دام نـەکـەندبوون لەو ڕۆژەی بابم لە مـەهابادی شـەهیـد بوو، برایەکم لە دۆڵی خـەلەکـانی و باپیـرم لە دەربەندی بازیان. لەخۆم ورد دەبوومەوە نەمدەزانی بەنێو عومر کەوتووم، یا عومر بەنێوم کەوتووە.

بەگومان بووم لەوەی دەبێ بۆ زگ کردنێ چم بە بەرەوە مابێ؛ چونکە حەزم دەکرد سوپایەک کوڕم هەبان، هەتا بووبانە جەنگاوەری گەورە گەورە سەرلەشکری جوامێر و سەرکردەیی هەموو جەنگەکانی دونیام پێ کردبان. تەماحم بوو پۆلێک ئیماندار و مەلا و خەتیب و زانام لێ کەوتبانەوە و دونیایان لە دین هەڵکێشابا. هەر من نا هەموو ژنان حەزیان دەکرد یا ژن یا دایک یا خوشکی هەر سەرسوپا و سەر نوێژێکی گەورەبن لەدونیادا هەمیشە هەر خەونمان بەوەوە دەدی بەناوی ئەوانەوە ناوی ئێمەش بچێتە ناو غەزوو و شەڕگەکان، دیوانە ئاینی و مزگەوتەکان. کەیفمان بەوەی دەهات و دە هەموو عومرماندا ئەوەندەمان دەزانی کە هەین کە دەگەڵ شەڕگە و مزگەوت جووت کرابایین و ناومان هاتبا.

لەپاش براکوژییەکەی هەکاری هەوەڵ جار بوو دەگەڕامەوە شاری لە تاوان هەر لەدەری شاری لە ماشینەکەی دەهاتمە خوارێ دەستم توند لە قەدی درەختەکان دەخشاند. لاخەکانیانم بەنەرمی ڕادەوەشاندن و سەرم بۆ هەڵدەینان، بەرەو ژوور دەبووم هەرتک لاقم دەچۆمیدا قوم دەکردن. دەستەکانم لە ڕووی چۆمی دەخشاندن پڕ بە لەپەکانم ئاوەکەم ماچ دەکرد.

هەورازتر دەچووم باوەشم لەبۆ تاشەبەرد و گرۆدلکە و سنەوبەرەکان تەواو ئاوەڵا دەکرد. لێوەکانم تەڕ دەکردن دەستم بۆ هەموو پەڕەسێلکەکان ڕادەوەشاندن. پڕ بە سییەکانم هەناسەم بۆ چۆلەکەکان دەردەهاویشت تێر نەدەبووم هێندەی چاو لە ڕیزەچیایەکان ببڕم و لە هەورەکانی سەری ڕامێنم نەمدەزانی کوو ڕەز و باخەکانی لە سینگمدا هەڵگوشم و بۆنیان کەم.

لەپڕ چاوم لە هەوەڵ ژن هەڵەنگوت و سارد بوومەوە دەمزانی ژنەکانی شارەکەی منیش دڵیان لەبەر ڕۆییوە. ژنە دڵ لەبەر ڕۆییوەکان یەک یەک دەهاتنە سەر ڕێم و خۆیان پێ دەناساندمەوە و بەخێرهاتنەوەیان دەکردم.

دڵم وەکی هێشووە ترێیەکی پاش باڕێزانێ وشک بۆوە و کرسپە کرسپی دەهات. دەمەویست بزانم شار چۆن هەموو ژنەکانی وێکڕا دڵیان لەبەر ڕۆییوە، لە چ زەمان و ڕۆژێکدا و دڵەکانیان چی لێ بەسەر هاتووە و چۆن کۆیان کردوونەتەوە.

کە باوەشم لە هەر یەکێک وەردەینا دەمزانی لەشێکی چەندە خاڵییە و ئەندامەکانی وەک پووش و پەڵاش کەوتوونەتە سەر یەکتری و بە جێ ماون و دەعبا چۆن تیایاندا دێن و دەچن و «با»ش جار جار دەیان بزێوێ.

ژنەکان بۆن باڕووتیان لێ دەهات و ڕەنگیان دووکەڵی بوو هەر منداڵێکی ببوویان شێوە و ئەدگاری چووبۆوە سەر گوللە تۆپ و هاوەن و تەقەمەنییان، کە گەورەتر ببوون تەواو شێوەیان بە کلاشینکۆف و بیکەیسی و ئارپێچی و دەتگوت ژنەکان تەنها لەگەڵ ئەو چەکانە خەوتوون و منداڵیان لێ بە زگی کەوتوون.

گریانەکانیان بە ویزەی گوللە و هاڕەی تفەنگان دەچوو. پێکەنینەکانیان بە شراخەی میل ڕاکێشان و زامنی ئەوان چەکان دەچوو هەرلەو ساڵانەدا بە هەزاران کچۆڵەی لەمین چوو کوڕیژگەی لە قەناسە و کلاشنکۆف چوو بەشاری وەرببوون و ببوونە نەوە لە شاریدا دەهاتن و دەچوون و دەگەڵ یەکتری زەماوەندیان کردبوو.

تاوێک بوو گەیشتبوومەوە شاری کە پوورە حەبێ پێی گوتم تاکە دراو لێرە بڕوا و بەکاربێ تەنها گوللەیە. بەگوللە ئازووقە دەکڕین بەگوللان ترومبێلی بەکرێ دەگرین، دەخیلەکانی شار پڕن لە گوللە سەرمایەدارەکانی گوللە دونیایان خڕ کردۆتەوە. بانکەکان گوللە دەگۆڕنەوە، مووچە هەر بەگوللە دەدرێ.

عارەبانچی و دەسگێڕەکان بەبەردەممدا ڕەت دەبوون هاوایان دەکرد پاکەت بە ئەوەندە گوللان، ترێ بە ئەوەندە گوللان، بۆیاغ بەوەندە گوللان، قەسابەکان گۆشتیان هەڕاج کردبوو بەکەمترین گوللە، ڕاوچییەکان کەو و پۆڕی بەساچمان تەنراویان ڕادەوشاندن بە ئەوەندە گوللان، لوولە گوڵەبەڕۆژە، سەوزە و تەڕە توور و کوزەلە و قەزوان سەرم گێژ دەبوو لەو ژاوە ژاوەی ناو بازاڕێ و بەرەو سەر ڕێم دەکرد تا سەرێک لە پوورە مێرێ و لە ژوورێ نێم و تاوێک لەلای پوورە خەجێ دانیشم و جغارەیەک لەکن خوشکە بەسێ بکێشم و هەندەک خەمی بێوەژن بوونێیان لۆ هەڵڕێژم.

لەلای بێوەژنەکان مێرد بەمانای دونیا دەهات. لەپاش مێرد مردنێ ڕوویان لەدونیا وەردەگێڕا سەرتاپای جلکیان ڕەش دەپۆشین و نە خەنەیان لە سەر و پرچێ دەگرت و نە چاویان دەڕشتن، نە پرچیان دەبڕی و نە دەموچاویان هەڵدەگرتن، نە دەچوونە زەماوەند و خۆشییان نە لەگەڵ پیاوی نامەحرەم دەئاخافتن هەموو عەشقی ناو دڵیان یا دەدایە باخچە و گوڵان و یا مریشک و پەلەوەران یا نەوەو دروومانان. نازانم دونیایان لەپیاوێکدا دەدی یا تەنها پیاوەکانیان لەدونیادا دەدی. بەدەگمەن نەبێ مێردی دووهەمیان نەدەکردەوە جوانی و مێرد و کوڕەکانی خۆیان دەدایە خاک و نیشتیمان و عەشیرەت و دونیاش

تۆزی خـۆی لەسـەر دەخـسـتن کـە لە پایزەکـانیـان ڕادەمـایی دەتزانی بوونەتە چ تابووتێک تەنها وێنە و ناو و بۆنی پیاوەکانیان تێدا بەجێ ماوە. بێوەژن دەبوو ببێتە تابووت ئەو تابووتە کە هی شەهیدێک بوایە دروشمێک یا دەمانچەیەک و چەند فیشەکێکی تێدا بەجێ مابوو کە هی جووتیار یا سەپانێک با پاچ و پێمەڕە و چەند شەتڵە گوڵێک کە هی مەلا و فەقێیان با چەند مەندیل و جزوو نوشتە و کتێبی دینی ئەگەر هی ئاغا و شێخێک بایە، جووت کەڵاش و شمشێر و خەنجەرێکی تێدا بەجێ دەما.

دەگەڵ گۆڕانی دونیا تابووتەکان دەگۆڕان؛ هەیانبوو شلکە چنارێکی تەڕتەڕ بوو یا دار حەیزەرانێکی پتەو و هەندێکیشیان دەگەچڵان تابووت هەبوو هەر دەستی لێ نەدرابوو، یا دووسێ ئێسقان و کەللە سەرێک و یا تابووتی وابوو چەند پرتۆڵە جلکەکی عەزیزانی ئەنفالی تێدا بەجێ مابوو تابووتی وابوو بزمارڕێژ کرابوو یا بەقفڵی گەورە گەورە قفڵ درابوو. پیریش زۆیلی لێ هەڵدەدان و یا بەسەرو لەچکی سپییەوە تا مردن لەسەر بەرماڵەکانیان دادەنیشتن.

***

بە پەرتاو بەرەو ماڵێ ڕێم دەکوتا دەمویست تا زووە بگەمەوە ماڵێ و بزانم لەپاش من ماڵ چی لێ هاتووە. کارم زۆر بوون "هەموومان کە دەمرین کارمان زۆر ماون و بەنیوەچڵی ژیان بەجێ دێڵین". دەمویست هەر کە گەیشتمەوە، فەردێک ئارد لە ئاوی بکەم و بیشێلم و تەندوورەکەم داخەم و دەستەواریەک نان و کولێرە زەردان دروست بکەم. حەوزەکەی حەوشەی پڕ بکەمەوە و لە ئاو و گڵی ناو ئینجانەکان هەڵدەمەوە و دانێ بۆ مریشکەکان ڕۆبکەم و ئاوی نوێیان بۆ دانێم و

خێرا بژارێکی ناو ڕیحانە و گوڵەکانم بکەم هلیانێ تێر بە سنگی خۆمەوە بگووشم و بینێرم لە دوای دایکی و دڵهەنار و بەخۆ و بە ئاهۆی بگەنە جێ و ڕۆنی دلانی بە بەر باوەشیوە وەژوورەکەوێ و خزم و کەسی دەبەروپشتان بۆ نیوەڕۆیە لە کنم نانێ بخۆن و تێکرا نوێژی بە جەماعەت بکەین، لای عەسرێ بچمە دوو سێ تازیان و شەوان بە شەو نوێژان ڕۆژکەمەوە و هەموو نوێژەکانم بگێڕمەوە.

دەستە خوشکەکانم هەموو بەمن دەچن بەتەنها ناوەکانمان لێکمان جودا دەکەنەوە هەموو ئەدگاریان دڵیان بۆنیان ڕابردوویان داهاتوویان بێوەژنەکان هەموو یەک سەرگوزشتەیان هەیە بە یەک ڕێگادا دەڕۆن و لەبن یەک درەخت لادەدەن بۆ حەسانەوە و یەک خەون دەبینن و ناوی گوڵەکان لێک ناکەنەوە گوێ لە مۆسیقا ناگرن و هیچ جۆرە وێنەیەک ناگرن، وێنەیەک ناکێشن کتێبێک نا خوێننەوە کتێبێک نانووسن و شیعرێک بە پیاوێکدا هەڵنادەن و دوورترین ڕێگایان سەرقەبرانە لە شیوەن و تازیان نەبێ دەستە خوشکەکانیان نابینن...

خێرا چەند فەردە چەڵتووکم دەناردنە ئاشی تا لێیان کەن و چەند مەنجەڵە ئاوم وەسەر دەنان تا ساوەری بکوڵێنم، فەرش و قاڵییەکانم دەتەکاندن سندووق و باولیەکانم دەردەدان و تۆزی سەری وێنە و ئایەتەلکورسییەکانم دەتەکاندن و هەموو نوێنەکانم بە بەر هەتاوێدا هەڵدەخستن بەرگم لێ دەگۆڕین بەتۆپ قوماش و کەتانم دەهێنان دەبەرگم ڕۆدەکردن هەموو شووشەوات و بلووری و گوڵدانەکانم دەسڕین و مەنجەڵ و تەشتەکانم بە تەل سپی سپی دەکردنەوە چەند مەولودم لە ماڵێدا دەخوێندن و دەچوومە سەر هەموو چاک و مەزاران.

هەموو منداڵەکانم دادەمەزراندن دەچوومە سەر شایی هەموو نەوە و

نەتیـــجــەکـــانم بۆ شـین و پرســـەی هـەمـــووان دەمـــلاواندەوە و پێم هەڵادەگوتن هـەر زەڕەیەک لە ژیان وەڕەس نەدەبووم...

دڵم خـۆشـتـر لێی دەدا لە جـاران بـەگوڕتر، ئێـواران هـەمـوو چرا و فـتیلەکانم پێ دەکردن و فـانووسم بە درەختـی حـەوشـێوە هـەڵدەواسـین هـەمـوو قاز و مـریشک و کۆترەکانم دادەکردن و بۆنی خۆمم لەمـاڵێ دا دەڕشاند و ماڵ بۆنی منی دەگرتەوە...

***

تازە گـەڕابوومـەوە، بەیانیـیـەک پێش ئەوەی لـە خـەوێ وەخـەبـەربێم وەدرەوشـانەوە دەکـەوتم و کـەزییـەکانم لەخـەنەیدا سـۆر سـۆر دەبوون و دەبوومـە زەرێی کـچم. چەندە بە ڕەزێک دەچووم تازە سـەر تولی دابی. لـەپڕ لـە دەنگی زیل و دەبـابە و تـاق و ترۆقی ڕادەچـەنیـم پاش تـاوێکی بەخـۆ و هـەمـوو مندالان لـە پشـتی زیلێکدا نەمـاندەزانی بۆ کـوێیـان دەبردین دەگـەڵ سـەدان ژنە بارزانی تر بـەڕیزان دەکـەوتین لەو بیـابانە زەردەیدا.

دەگـەڵ بـابی مندالان لێکیـان هـەڵداوێردین چاویـان دەبەسـتـین. لە تاوان دەســتم بۆ منداڵـەکـانم دەکـوتا چاو بۆ عــەزیزان و ئارەقــە و فـرمـێـسکم تێکەڵ دەبوون وەســەر خـوێن دەگـەڕام لـە پشـتـە ملم دەنووســان و بـەخــۆ بە هیلیـانێ هـەڵیـان دەبواردم. هـەر وەمـدەزانی خـەونە دەگـەڵ چەندین ژن و کیـژی تـازە پێڕاگـەیشـتـووی دیدا دامـە و شـەترەنجـیـان لـەسـەر پشـتێ دەکـردین. داشـەکـانی دامـەیان لەسـەر کـەمـەرێ هـەڵداویشـتن و ژنەکان وەک کـەو و سـوێسکە لـەبن دەسـتیـان دەردەپەڕین دەچوونە بن مـێز و خۆیان بە دار و دیوارەکاندا دەدا وەکو ماین هـەوساریان نەدەگیرا.

ساواو کۆرپەلەی بەرمەمکان یەک لەدوای یەک دەمردن و لەتێنوان و لە برسان وشک هەڵدەهاتن و هەر ژنە و لە تەنیشتە و خۆی دەیشاردنەوە و لەو لمەیدا قەبری بۆ دروست دەکردن.

***

لە نەنکم ڕا داکم دیاربوو چەند جوان دانیشبوو؛ باسکی وەبەر چەناگەی دابوو بیری لەمن دەکردەوە لە دایکیشم ڕا خۆمم دەدی تازە سەرم نەرمە مووی لێ دەردەهاتن و چەند ڕۆژێک بوو مێشکم وەکو ناوکە گوێزێک کامڵ ببوو توند توند خڕببۆوە ئەتۆشم دەدی ئەو دەمی لە مێشکمدا چۆن ڕاوەستابووی ئێمە بە گوڵێک دەچووین تا پەلکت لێ هەڵدابایەوە پەلکی نوێتر و تەڕتر لە ناو یەکتردا قۆزاخە پێ کردبوو.

دەمزانی چۆن داکم لە زگی نەنکمدایە و خۆی سەراوبن دەکا منیش لە ناو منداڵدانی دایکمدا چۆن دانیشتووم و چاوەکانم پڕن لەتۆ، لەبۆیە هەر کە نەنکم دڵی پڕ بوو یەکسەر دایکم دەگریا و ئەمنیش گرووم دەگرت و بەهیچ ژیر نەدەبوومەوە. «ژنان کە دڵێک دەرداوێن خاڵی نابن کەیەکی دی لە جێی ڕوودەنێنەوە» زۆر ژنان دەبینم چەند فرمێسکان دەردەدەن هێندەش دڵ. هەر لە نەنکم ڕا دونیای خۆمم دەدی چۆن دەسپێدەکا و چۆنیش کۆتایی دێت.

هەر لە ناو نەنکمدا هەستم بە گەرمایی دڵی داکم دەکرد، چۆن پڕ بوو لە بابم و خۆش خۆش بۆی لێدەدا و ئەو دەمەی کە بابم لە شەڕی پشتاشانێ کوژرا ئەو براکوژی پشتاشانێ هەموو دەمێ لە چاوی داکم ڕا دیاربوو هەر لە چاویدا ڕەوەز و لووتکەکانی ڕەزگە و هەورێ و سامرەندم دەدین چۆن بەفر سەری گرتبوون؛ چۆن چەکدارەکان لە بناری ڕەزگەی ڕا هێرشیان کرد بۆ سەر پشتاشانی و ئابلوقەیان

دابوو. چەکدارەکان بۆ شەڕی پشتاشانی چاوەکانیشیان پڕ کردبوون لە فیشەک و چاویان داهاتبوون لەبەر فیشەکان و دڵیان پڕ کردبوو لە درەخت و دار و کۆتر و کەوی دەکوردستانێ و سێرەیان لە چەکدارەکانی بەرامبەریان دەگرت تێکڕا درەخت و کۆتر و چیایی نێو دڵیان دەخوێنێ دەگەوزاندن و بەگۆڕێیان وەردەکردن. دڵەکانی دەدیان یەک لەدوای یەک پەتک تێ دەخست و بەدیلی بەو لێرەوارانەدا ڕایاندەکێشان و لە زیندانەکانی وەرتێدا حەپسیان دەکردن. دەگەڵ داباریني ئەڤ هەموو پێشمەرگانە لەپشت درەخت و لەبن تاشە بەردەکان هێرشە گەرمەکان تەرمی پێشمەرگەکان لەسەر لاڕێ و لە ناو سەنگەرەکاندا بەجێ دەمان و تەمیان لەسەر دەنیشت. هەر بە مەخزەن و تاقمە و تفەنگەکانیانەوە لە چالاندا گڵیان وەسەر دەکردن، گوندەکانی سلێ و بۆلێ ئاشقولکە و ماخۆبزنان هەموو ببوونە سەنگەر و کەمین هەندەک گوندی دی ئەڤ بنارەش چەند کەڕەت سووتێنران و چۆڵ کران.

چەند کەڕەت بابم دەدی چۆن بەدیلی گرتبوویان و پاشان چۆن گولله بارانیان کرد و تەرمەکەیان بەچۆمی دادا و هاوڕێیەکانیان بەپێش خۆدان بە گوندەکاندا دەڕۆیشتن و لە وەرتێ زیندانیان کردن و ئەوانی دیش بەناو چیاکاندا پەرش بوون و تەوەلا بوون و تەرمی پێشمەرگەکان بەسەر ڕوودا و لەسەر گازەرای پشتی و وەکی گەلای داران داباری بوون و چاوەکانیان هەر بە هەڵێندراوی ڕاگرتبوون و بۆ دوا نیگای خۆشەویستانیان و مێش و مەگەز لەکونە کەپوو و لێوەکانیان ئالابوون تژییان کردبوون لەگیزە گیز.

پیشمەرگەکان دەستەکانیان ئاوەڵا کردبوون و پڕی پەنجەکانیان

ژیان بوون. کوردستان کەسک کەسک بە ڕوومەتەکانیانەوە دیاربوو و هەر یەکەو بە کوردستانی خۆوە وشک هەڵاتبوو حەپەسابوو لەو مەرگە کتوپڕەی وەکی تەرزە بەسەریاندا داباریبوو. هەندێکیان لەسەر کڵاشنیکۆفەکانیان نەخشەی کوردستانیان کێشابوو، هەندەکی دییان لەسەر کڵاوەکانی سەریان ناوی کوردستانیان نووسیبوو. لەپاش هێرشەکەش ئەوەندەیان فیشەک پێبوون بەکێشکە و کۆتر تەوارەکانی ئەو بەندەنانەشیانەوە دەنان هەر خاڵی نەدەبوونەوە لە فیشەک.

ئاسمان ئەو ئێوارەیەی وەکی ژنێکی پشتاشانی تەڕبوو. تەرمەکان کلوکلو بەفری شەویان لەسەر دەباری و دیلەکانیش بەنێو بەفرێدا پێیەکانیان لە بەفرێ دەچەقاندن و خەڵکی گوندەکان لەسەربانان تێیان ڕامابوون و هەندەک پێیان پێ دەکەنین هەندەک لۆیان دەگریان تا لەچاوان بزر دەبوون.

زۆر لەوانەی دەبنە دیل وەسەر پردی ژیان دەکەونەوە وا دەزانن دووبارە لێی دەپەڕنەوە پارچە پەڕۆیەکی سپی هەڵدەدەن و خۆیان لە شەڕدا دادەشۆرێنن و پەشیمانی خۆیان لەشەڕ کردن دەردەبڕن. شەڕکەرەکان لە بێ دەسەڵاتی تێکشکانیان بڕیاری ژیانەوە دەدەن و هەندەکی دییان ڕاست بڕیاری مردن دەدەن و چۆک بۆ ژیان دانادەن و ژیانیان بە لاوازی ناوێت و چۆک دانادەن بۆ ژیان. دیل بوون هەموو شتێکت لێ دادەبڕێ هەموو جوانییەکت لێ دادەشۆرێنێ و ترسنۆکانە ژیان قبوڵ دەکەی.

دیلەکانی شەڕ چەندە بە پەشیمانییەوە هەرتک دە دەستیان بڵند دەکەن و بە پەنجەکانیان بانگی ژیان دەکەن و لە دەریای شەڕدا داوای قوتار بوون دەکەن؛ دەیانەوێ تێیدا نەخنکێن. مەرگیش شەپۆلی خۆی

بەسەریاندا نادا و لێیان دەکشێتەوە و هەڵیان دەداتە تەنکاوەکانی.

هەندێکیان لەبێ چەکیان هەندەکیان لەبرین شڕی و قورسیان یا لە سەنگەردا و یا لە گەمارۆیەکی چڕدا یا لەڕێ بزریان لە نەخافڵیان دەبنە دیل و تا دەشمرن دەستیان بڵند ناکەن و چاو لەبەر خۆ نانێن هەندەکی دییان لە بۆ خۆیان چەکەکانیان فڕێ دەدەن و دەستیان بڵند ڕادەگرن.

دیلەکان چاویان دەبەستران و دونیایان لێ دە شاردرایەوە، هەندەکیان بۆ خۆیان چاویان دادەخستن و بڵند نەدەکردن و هەرتک دەستیان لە پشتەوە ڕا توند دەبەستن تاکە چاوەڕوانییان لەژیان کردنەوەی دەست و چاویان بوون دیلەکان مابەینی ئازادی و دیلیەتییان هەست پێ دەکرد زۆریان دەیانزانی لەپێش دیلیەتییان هەر دیل بوون لەژیاندا بەڵام بەبێ ئەو ناوە و دوور لەو شوێنە.

زۆر کەسی تریش سنوورێک نییە لە ژیاندا نێوانی دیلەتی و ئازادی پێ بکەن و هەردووکیان تیکەڵ کردوون بێ ئەوەی پێی بزانن بە دیلەتی دەمرن و لەژیان دەست بەردەدەن.

دیل تەنها وەکو دیلی شەڕ دەناسرێ و ڕووەکانی تری و ناوەکانی تری ڕووپۆش کراوە. دیلەکانی شەڕ هەموو یەک ڕەنگ و ڕوخسار دەگرن و یەک هەڵسوکەوت دەکەن و بەیەک زمان قسە دەکەن؛ لێک جودا کردنەوەیان زۆر سەختە. تەنها دیلەکانی شەڕی براکوژی نەبێ کە زوو وەڵامیان دەدەنەوە و بەگوڵلەیەکی گەرم پێشوازییان لێ دەکەن.

نە چاو و نەدەستەکانیان ئازاد دەکەن ناهێڵن نە مردن ببینن نە

دەسـتـیـان هەڵیـن و دوامـاڵـئـاوایی لە ژیان بکەن. لەبیـرمـە لـە بناری قەندیلێ و لەپشـتی شیلادزێ بە پۆل ئەڤ کەڤیە کیژانەی پێیان دەوتن گەریلا چۆن بەدیلی لەپشـتـە ترومـبێـلانیـان دەخـستن و چاوەکانیـان هەڵدەکۆڵین و سەگیان تێ بەردەدان.

چەند جـار هـاوارکـەن، بەئەوەندەی گـولـلـەی تر وەڵامـیـان دەدەنەوە. لەگەڵ گوللە لێیان وەژوور دەکەوێ ئەوەندە بەتوندی ڕادەچەنن هەمـوو جـەسـتـەیان دەحـەپەسێ و سـڕ دەبێ نەپێـڕا دەگـەن گوللەکـە ببین و بناسن کە ئەو بە گەرمی خۆی جەستـەیان سارد دەکاتەوە. خوێنیان سارد سـارد دەمەیەنێ دیلەکان هەرگیز لە چاوەڕێی ئەو گوللەیە دانین و ئامـادەنین بۆ پێـشـوازی لێ کـردنی کـە گـوللە کت و پڕ خـۆی دەکـا بەگیـانیـاندا و پێش هەر شـتێک چاوەکانیـان لە بینایی زمـانیـان لەگۆ دەخا.

دیلەکـان ئامێـزیان ئـاوەڵا کردووە و کـە هـەر ئێـستـا نـا تاوێکی دی، خۆشەویستێکیـان دێ و ئامێزیان تێ وەردێنێ نەوەک بۆ ئەو گوللەیە. بۆیە لەگەڵ یەکەم بەرکەوتنی وادەزانن عـەزیزێکە و گـەرمی داهێنان و خـوێنی بەو تەوژمـە بەگوڕ خـستن و دڵی بەو خـێراییـە بە کـوتـە کوت خـستن، هـێندەی دی بـاوەش ئاوەڵا دەکـەن و سـینگیـان بەرینتـر وا دەزانن جـووتە لـێوی خـۆشـەویسـتـەکـەیانە بەو گـەرمـیـیـەوە هەمـوو جـەسـتـەیان گـەرم دادێنی و لێکرا ئەو هـەمـوو شـەپۆل و تـەزووانە بۆ دڵیان دێنێ و بۆیە ئارام ئارام بەبێ جووڵە خۆیانی بۆ وەردەخەن.

ئاوەڵا ئاوەڵا دەمـارەکانی بۆ خـاو خـاو دەکەنەوە و چرپە لەخـۆ دەبڕن و ئـەمما کـــاتێک ئاوڕ لەخـــۆ دەدەنەوە دەبیـن کـــە چاوە هـەرتکی دەرپەڕاندوون و دڵە لە ڕەگ و ڕیشـەڕا هـەڵی قـەندووە و، سـیپـەلاکن پڕ

پڕ لە هەناسە و ئاخ و خۆزگە وشکی داگەڕاندوون خوێنە لە سووری خستووە؛ بۆتە لەتک لەتک و دەمار خاڵی خاڵی دەڵێی قەت هیچیان پێدا نەڕۆیشتووە. بۆیە دەیەوێ تفێک لەو گوللەیە بکا؛ کەچی کە دەیبینێ پێش هەموو تشتەک زمانی پارچە پارچە کردووە.

***

دڵم هەندەی هەنارێک یا سێوێک دەبێ نازانم دونیا بەو گەورەیەی خۆی چۆن لەناویدا جێی بۆتەوە و ئەو هەموو شەڕانە چۆن هەپڕوون بە هەپڕوونیان نەکردووە.

هەر دڵێک کێشی لەوانەیە چارەکە کیلۆیەک بێ قەبارەی هەنکی هەنارێکە هەر دڵەی کلیلێکی هەیە و بە سیحرێک دەکرێتەوە بە گەورەترین هێز لەدونیا دڵ داگیر ناکرێ و دەرکەکانی ناشکێنرێن. هیچ کەسێک ناتوانێ بە زۆر دڵێک ماچ بکا و دڵی خۆی لە ناو خا. مرۆڤ هەنە چەند ڕووبەری بەرین لە دونیادا داگیردەکەن و وەبەر خۆ هەڵدەبرن، بەڵام توانای چوونە ناو دڵێکیان نییە. هەموو شتەکان دەبنە میرات و بۆ یەکدی بەجێ دەهێڵرێن بەتەنها دڵ نەبێ.

هەموو دڵێک یەک جوغرافیای هەیە و لە سەر یەک شێوە و نەخشە دروست بووە لەدەرەوەی ڕووی هەر یەک ڕووە بەهەموو دڵێک هێندەی یەک دەمار و بۆڕی و بۆڕیچکە و زمانە و مەلولەی دەزوولەیی تێدان هەموو دڵێک تەنها یەک خوێنبەر و یەک خوێنهێنەری لە ناو دایە یەک شێوە ترومپای تێدا کاردەکا و دەجوولێ و لە یەک چرکەدا حەفتا جار خۆی هەڵداوێ و کوتە کوت دەکا و تەنها یەک کەڕەتیش ڕادەوەستێ. هەموو کەسێک یەک دڵی هەیە. گەورەترین سەرمایەدار و داگیرکەر ناتوانێ دڵێکی تر بۆخۆی وەدەست بێنێ. چی هەبێ لەو دونیایەدا هەر

هێندەی دڵی دەبێ دڵی لە قەبارەی خۆی پتر نابا.

هەموو دڵێک لەلای چەپی سینگدایە و شێوەی هەرمی دەدا لە ڕووی دەری هیچ جیاوازییەک نییە لەنێوان هیچ دڵێک لەدنیادا ئەمما ناوی هیچ دڵێک لە ناوی دڵەکەی تر ناچێت لە دونیادا. لە دەری هیچیان دەمارێکیان لەیەکدی زیاتر و کەمتر نییە لەناویشیاندا بەهەزاران جیاوازییان لەمابەینە.

لە ناویاندا نە گۆشەیەک نە سووچێکی دیاریکراو هەیە بۆ خۆشەویستی و ڕق و کینە و شەڕانگێزی و عەشق، نە تێکەڵی یەکتر دەبن لەناویدا. هەر دڵێک هێندەی خۆی پەل داوێ و هاتوچۆ دەکا.

دڵ یەکەم جار لەگەڵ خولّقاندا دروست دەبێت وردە وردە گەورە دەبێت لەپاش لەدایکبوون و تەمەن قەبارەی دەگۆڕێ و زیاد دەکا.

هەموو مرۆڤێک کە لەدایک دەبێ، دڵی خاڵی خاڵیە لەزەمان دڵێکی خاو و چۆڵ. نە هیچ خۆشەویستی چۆتە ناو نە عیشق و نە ترس و نە گومان بۆنی لە بۆنی خونچەیەک دەچێ لەبەر پشکووتن.

دڵ بەمنداڵی هەموو دەرگا و پەنجەرەکانی ئاوەڵەن؛ هیچ لەمپەرێکی تێدا نییە. ڕێ لە هیچ شتێک ناگرێ نە بۆ چوونە ناو نە بۆ هاتنە دەرەوەی. دڵ بەمنداڵی پڕ پڕە لە کۆتر و لە پەپوولە و لە منداڵ و لە ئاو و لە گوڵ لە بەفر و تیشکی خۆر و گەرم پڕشنگ دەداتەوە. خوێنی ناوی ڕوون و گەرم و دێ و دەڕوا ڕۆژێ بەهەزاران گوڵ و ماچ و خەندە و هیوا لەگەڵ خوێن دێن و دەچن دەڵێی هێلانەیەکە لێوان لێوە لە هێلکە و لە قووڵایی خۆیدا باوەشیان لێ دەدا، چەند بە لیمۆیەک دەچێ کە هێشتا نەگەییوە و هەر بە کەسکی بۆنی مەستت دەکا لە دووری

دووررا پەلکێشی لای خۆیت دەکا. بە دەریایەک دەچێ شەپۆلەکانی نوێ نوێن و هیچ شتێکیان وێ نەکەوتووە بەرەنگ و بۆنی تازەیان دێن و دەچن.

دڵ بە منداڵی یەکەم وێنەی دەرژێتە ناوی وێنەی دایکە دەگەڵ تەوژمێک خوێن دێ و دەرژێ و پێیدا وەردەبێ بە دیوارەکانییەوە دەنووسێ و بۆ هەتا هەتایە دەمێنێتەوە، تەوژمی پاشتر وێنەی باوک و سروشت و خۆشەویستانە وێکرا دێن و دەپرژێن پێیدا، هەوەڵ دەنگێ لێی وەژوور دەکەوێ دەنگی دایکە کە گەردەکانی لە ناو دڵۆپە خوێنەکانی را پێیدا بڵاودەبنەوە و ئاوەدانی دەکەن ماسوولکەکانی دەکەنەوە...

دڵ و شار چەندە وێک دەچن هەریەکیان وەختێک قەرەباڵغ دەبن هەموو سیما و جوانی و رووبەرەکانیان دەشێوێ و هەتا گەورەتر دەبن پڕ ژاوەژاو میوان و رێبوار و پڕ کون و کەلەبەرتر دەبن و رێگا و نەخشەی نوێیان دێنەوە سەر و نەخشەکانیان جەنجاڵتر دەبن.

کانی و دڵ چەند وێک دەچن لەپێش ئەوەی کەس بەتەنیشتیاندا تێپەڕی و دەستیان تێ بخا چەند روون و هێور و سافن هەموو وێنەیەکیان تێرا دیارە و هەر دڵۆپەیەکیان پڕە لە نیگای سەدان درەخت و منداڵ و کۆتر و ئاسمان. بۆنی نوێیەتییان لە دووڕا دێ و رێچکە دەبەستێ هەتا بەسەدان تاڤگە و لقیان لێ دەبنەوە و دەچنەوە پاڵ سەدان رووبار و دەریا و ئۆقیانووس.

دڵ بەمنداڵی بەدڵی کۆترە شینکان دەچێ دونیا وەکو کۆتران خۆی داوێتە ناو و هەر کۆترانەش هێلێنی تێدا چێ دەکا هەموو شتێک تێیدا گچکەیە و هەموو خۆشییەک گەورە، دونیا لەوێدا منداڵ و

بەکەیفی خۆی ڕەنگی دەکا. هەر دەڵێی ڕەنگدانێکە هیچ لە ڕەنگەکانی دەکار نەخستوون لە هیچ جێگایەک و کەسێکی هەڵنەسوون و نە شەڕیان گەیشتۆتێ و نە زەمان بیانرێژێ و تێکەڵیان بکا.

دڵ پەڕەندەیەکە بەنێو هەموو ناخۆشی و خۆشی و شکست و سەرکەوتنەکانی تەمەندا دەفرێ و کەس نازانێ لەکوێ و چۆن و کەی و لە چ سووچ و دەڤەرێک دەنیشتەوە و ڕادەوەستێ.

دڵ وەختێک وە شەپۆل دەکەوێ شەپۆلەکانی پڕن لە ژیان و ژیان دێنن و دەبەن. شەپۆلە خوێنیەکانی گەورەترین خۆشەویستی لەسەر ڕووی دونیا دروست دەکەن و دەشتوانن گەورەترین شەڕ و ماڵوێرانی دروست کەن و بنێنەوە. دڵ بە شەمەندەفەرێک دەچێ پڕ لە سەرنشین و موسافیر بەبێ ئەوەی هیچیان بگەیەنێتە جێی خۆی و هیوای خۆی لە یەک لە ڕێگایەکان ڕادەوەستێ و سەرنشین و موسافیرەکانی ناویشی بە وێڵی بەجێ دەهێڵێ.

دڵ زمانێکی هەیە هەر دڵ لێی حاڵی دەبێ و گوێی لێ دەبێ. گەورەترین دەسەڵات بەخۆیەتی بەکەیفی خۆی دڵێک بانگ دەکا و بەبێ هیچ پرسێک دەچێتە ناوی دەیهێنێتە ناوخۆی هیچ سنوورێک نیە لە دونیادا بکەوێتە سەر ڕێی دڵ. هەر ئەوەندە تاکەکەی خۆی دیتەوە خوو پێکەوە دەگرن لەهەر جێگایەکی دونیا بن وەکو یەکەی بۆ یەک لێ دەدەن و بە پەلەپەل دەکەون. لەدووری بەرینترین مەودا یەک خۆشی و یەک ناخۆشی دەرژێتە ناویان و تێکڕا ڕادەچەنن و بۆیەکتری توند دەبن و وێک دێنەوە.

دڵ دونیای بەو گەورەیی تێدا جێ دەبێتەوە و بەخۆ دەگری، ئەمما هەر یەک دڵی دی دەتوانی بیدوێنێ و وەبەر خۆی هەڵبرێ. هەر دڵێک

پڕ پڕە لە دڵ تەنها یەکێکیان دەبێتە تاک و جووتی ئەو دڵە و تێکەڵی دەبێ. دوو دڵ کە تێکەڵی یەکدی دەبن و لە ناو یەکتریدا دەتوێنەوە دەبنە یەک بە هیچ هێزیک لە یەکتری جوێ ناکرێنەوە و لێک دەرناهێنرێنەوە. تێکڕا قەتماغەی دەگرن و جەستەکانیش بەرەو یەکتری تاو دەدەن و لێک نزیک دەکەنەوە.

گەلێک جاران دڵ لەمرۆڤدا بەتەواوی بەسەر ژنێک یا پیاوێک دەگەڕێ لە خۆیدا ون دەکا. لەبەر هەندێیە زۆر عاشق هەنە وە نازانن دڵیان لە سینگیدا ماوە تەنها ئەو مرۆڤە هەست پێ دەکەن کە نەرم و گەرم لە لای چەپی سینگیاندا ترپە ترپ دەکا و بەبێی ناتوانن ڕۆژێک بژین. دڵیش هەنە هەتا ڕادەوەستن و لە کار دەکەون کەسێکیان ناچێتە ناو دڵ و خۆشەویستێک وەخۆ ناگرن کەلۆر دەبن و دەبنە قەپاغێک.

دڵە کەلۆرەکان پێیان گرنگ نییە دڵ دەدەنە چی و کێ چۆن کاری پێ دەکەن و جەستەشیان چۆن لە کار دەبەن چییان بوێ بەدڵ و لەشی دەکەن هەتا دەمرن. جارێک هەست ناکەن نەدڵیان هەبێ نەلەش دڵ بە هێلانەیەک دەچێ پڕ لە بێچووە و پڕ لە فەرخە وەختێک فەرخەکان لێی دەفڕن چۆڵ دەمێنێتەوە.

دەسنگی درەختەکاندا تێک با هەڵدەدرێ و بەرگەی بایەکی توند ناگرێ و لە هەواڕا بەردەبێتەوە لێک هەڵدەوەشێ ئیدی ئەو درەختە سەد هێلانەی دی تێدا دروست بکرێنەوە وەکی هێلانەی هەوەڵی نابێ و بە وشکی دەمێنێتەوە.

زۆر ژن هەن دڵیان بە کۆترێک دەچێ وەکو کۆترێک لەسینگیاندا دێ و دەچێ و دەگمێنێ و نەخافڵ لێیان هەڵدەفڕێ و دەڕوا. ژنە دڵ

فـڕیوەکــان زۆرن هـەر چاویان لـە دووی ئاسـمـانـەوە سـینگیـان ئاوەڵا کـردووە بۆ گـەڕانـەوەی کۆترەکـەیان کـە لە ئاخـیـری تەمـەنیش بێ بۆ جارێک لە سینگیاندا گمەی بێتەوە.

ژنە دڵ کـۆترەکان پێش ئەوەی دڵیـان بفـڕێ دڵیان لە سـینگیـان ڕا دیارە، لە پشت کراسەکانیانەوە هێندە بەجوانی دەلەرێتەوە دڵۆپ دڵۆپ دەکا و دەگمێنێ هیچ شتێک پێی داناپۆشرێ و ناشاردرێتەوە.

ئەوەی بیـانگاتـێ لەپێش هـەر شـتـێک لە دڵی جـوانیـان ڕادەمـێنێ و دەفکری.

دڵەکان بەرە بەرە گەورە دەبن ئەوانەی لەناویشـیان دان گـەورە دەبن و گـەشـە دەکـەن دڵەکان بەرە بەرە پیر دەبن و ئەوانەی ناویشـیـان پیـر دەبن و بەسـەردەچن تەنـها عەشـقی ناویان نەبێ. بەرامبـەر عەشق هیچ وەختێک دڵ پیری پێوە دیار نییە.

مـرۆڤ تەمــەنێک دڵ دەخـۆیدا هـەڵدەگـرێ و بەبێ ئـەوەی دڵی خـۆی ببـینێ و بزانێ چ ڕەنگە و چ بۆنێکی هەیە کـە یەکـێکی خـۆش دەوێ هەمـوو دونیـای خـۆی دەداتێ و بەبێ ئەوەی جـارێک دڵی ببینی و بۆنی بەدڵیەوە بکا. کەس نازانێ تا چ ڕۆژێک دڵ دەسینگی خـۆدا هەڵدەگرێ و دڵ تا کوێ لەگەڵی دێ و بـەتەنها بەجێی ناهێڵێ و چ وەختێک لەگەڵ دڵی دەست لێک بەردەدەن و ماڵئاوایی لێک دەکەن.

***

وەختـێک لە عیـشق کـەوتم خـۆم دایـە ژمـاردنی دڵۆپەکـانی بارانێ و تەڕییـانم بە تەڕی خـۆ و ڕوونیـانم بەڕوونـی و پاکیـزەیی خـۆم دەپێـوا. دەمـزانی ئەوانیش چەند بە ژنان دەچن کە لە هـەورێکی چڕ دێنە دەرێ

و عومر و جوانیان هەر هێندەی هی کیژێکە و کە دەکەونە سەر دەست و نێو باوەشی زەوی ئان و سات لە ناو خۆیدا قومیان دەکا یا بەقوڕاویان دادەگەڕێنێ و تێکەڵی چۆم و دەریایەکانیان دەکا نازانم بۆ زەوی هێندە بە پیاوان دەچێ ڕەقییەکەی گۆڕان و سووڕانەکەی هەڵمژین و گۆڕەکانی دەمزانی پایزە باران زەردە و شەست باران چەند بەگوڕە و لەعیشق کەوتن چ دەردێکی کوشندەیە هەموو جارێ تایەکی دەگەڵە ساڵێک پتر بەرت نادات تا لە جوانی دەکەوی دەشمزانی بەتاو بارین چەند دڵۆپی پێن و چۆن دەتوانێ هونەرەکانی جەنگ تێک بدا و پاشەکشە بە جەنگاوەرەکانی بکا و چۆن دڵۆپەکانی تێکەڵی جۆگەلە خوێن و برینەکان دەکا.

پاش دابڕانێ ئەو سێبوورییەی بە بارانی دێ و ئەو بیرەوەریە خۆشانەی باران دەیانهێنێتەوە بەر کەپووت و بەر چاوانت وەکو چی دی نییە. لە پیاوەکانی ناو خۆم دەڕوانی و لێیان ورد دەبوومەوە کە لە منداڵدانمدا چاوەڕێی بوون چاویان بپشکوون و چ پیاو هەیە و هەبووە لەو دونیادا لە ناو هەناوی تاریکی ژندا نووری دەچاوان زاوە و چاوەکانی دروست بوون و دڵی گەیوە و خوێن لە خوێنبەرەکانی ژن ڕا تەوژمی دڵی وە ترپەی خستووە. هەرلەوێدا زمانیان دروست بووە و گەردەکانی هەناسەیان لە سییەکانی ژن ڕا هەڵمژیوە و خانەکانی مێشکیان لە مێشکی ژن ڕا دەچێنرێ.

هەناوی ژن چەند بەگەردوون دەچێ تەماشاکە بەملیۆنەها ئەستێرە و هەسارەی تێدا دێ و دەچی هەموو قەبارە و گەرمیەکانیان وەخۆ دەگرێ تروسکەکانیان دەپارێزێ و هەموو پیاوێک لە ناو ئەو هەناوە گەرمەی ژناندا ڕووحی وەبەردێت و لێ پاشان یەکەم شەڕگەی پێی

تێدەنێ لەشی ژنە.

چەندە کەیفم بە دونیا دەهات کە بەلەشی ئاهۆی تێیدا دەهاتم و دەچووم. دەمەویست خێرا هەموو شتێکم وەبیر بێتەوە هەموو کەسێک بناسمەوە و بزانم ئێستا دابی چ شەڕێکە و شەڕەکانم بژمێرمەوە ئەو شەڕانەی دەگەڵ خۆمم هێنابوونە سەر دونیا یا ئەو شەڕانەی دەگەڵ کەوتنە خوارەوەم لە داوێنی داکم هەڵایسابوون نەمدەزانی شەڕەکان لە خوێنمدا بوون یا لە خەڵکم گرتبوونەوە، نەمدەزانی کێهەیان جوانە کێهەیان ناشیرین و کێهەم لێ دەوەشێتەوە عومریانم دەگەڵ عومری خۆم کۆ دەکردەوە لێکم دەردەکرد بەسەریەکتریدا دابەشم دەکردن لێ هێندێکیان هەتا چۆڕە بڕی ژنێیەتیان نەکردم نەکوژانەوە.

هێندەکی دییان هەر ڕۆژە و سەدان ڕەنگ و تەزووی گەرمیان تێ داویشتم وە جوانیان دەخستم و ئاوسیان دەکردم و وەچەیەکم لێ دەنانەوە و خۆیان لە پزووی دەرپێیەکانمدا و سۆمای چاومدا دەشاردەوە و ڕۆژێک بەڕەنگی پیاو و ڕۆژێک بەڕەنگی عیشق ڕۆژێک بەڕەنگی نیشتیمان خۆیان تێ وەردێنام و تیغارەی پشتیان لەگەڵ عەردی جووت دەکردم یا پڕ پڕ لە دووکەڵ وەکو شەڕگەیەکی تەڕ و تێکشکاو بەجێیان دەهێشتم.

بیرم دێ زەمانێک پیاوەکانیان چەک کردن و ژنەکانیشیان گوڵ کردن لە مەخزەنی گەورە گەورەدا لەسەریەکیان هەڵپەساردن. پۆل پۆل جودایان کردنەوە خەتەرەکان بەجودا گەورەکان بەجودا خنکێنەرەکان بەجودا کوشندە و کۆمەڵ کوژەکان بەجوێ.

چەکەکان بەرە بەرە سارد بوونەوە زەمەن تۆزی خۆی لەسەر خستن و هەندێکیان ژەنگ دایگرتن و مۆرانەیان تێ کەوت لە بێکاری و لە

برسان بۆ ئەوەی هەتا هەن بەگەرمی بمێننەوە سەر و کراسی خەویان کڕی و دەستیان کرد بە لەشفرۆشی بەجلی نووستن و بەنێو مێژوو و دونیا کەوتنەوە.

چەکەکان لەوەتەی دروست کرابوون لەشی خۆیان دەفرۆشت گەورەترین لەش فرۆش بوون لێ بە ڕووی هەمەجۆر بەناوی هەمە جۆرەوە بە ڕووی دیموکراسی و بەناوی پاراستنی مافی مرۆڤ هەر بەناوی ئاشتی و ئاسایش دەچوونە سەر پشت و لاملی هەزارەها تیرۆرست و پیاوکوژ.

خۆیان بە سینگی هەزارەها سەربازی داگیرکەرەوە دەنووساند هەموو جۆرە جەنگاوەرێک دەستی لە سینگی دەگێڕان لەسەر پشتی هەموو شەڕێک وەردەکەوتن و دەگەوزان خۆیان لە قەدی هەموو شۆڕشگێڕێک دەئالاند. دەچوونە بن باخەڵی هەر سەرکردەیەکی سیاسییەوە، دەچوونە ناو دەستی هەموو ژەنەڕاڵ و سەرسوپایەک خۆیان دەخزاندە بن قۆڵ و بازووی هەموو نیشتیمان فرۆش و سیخوڕێک. بە هەزاران سەربازی داگیرکەر و بەکرێ گیراویان سواری پشتی خۆ دەکرد و لەسەر خۆ دەگواستەوە و دەپەڕاندەوە لەشیان دەفرۆشتە شینایی ئاسمانێ تێیدا دەفڕین. خۆیان داویشتە سەر دەریا و ئۆقیانووس و بەندەر و کەنداوەکان.

چەکەکان هێندە لەشفرۆشن لێ دونیا نە هەرگیز بەندیان دەکا نە سزایان دەدا نە دادگاییان دەکا. ئەگەر یەک دانەیان دادگایی بکرێ دەبێ کوشتنی چەندەها کەسی لە دونیا بەملیەوە بێ دەبێ کلاشینکۆف چەندەها هەزار کەسی لە دونیادا کوشتبن و پەک خستبن؟ دەبێ جیاوازی چ بێ لە مابەینی چەک فرۆشی و لەش

فرۆشی؟ چەکەکان لەشی خۆیان دەفرۆشن ژنەکان لەشی خۆیان دەفــرۆشن. بەڵام دونیــا هــەمــوو نهــێنی چەکــەکــان دەپارێزێ و حەشاردەدا. ژنەکانیش وێڵ و پەرتەوازە دەکا.

دەمــێک بوو دەمــزانی شــەڕگــەیەکی تر هەیە بەناوی شــەڕگــەی لەشــفــرۆشی، بەڵام کــەس ناوێری ناوی بینی و هەمــوو خــۆی لێ نەشارەزا دەکەن.

قوربانییەکانی ئەو شەڕگەیە برینەکانیان لەنێو تاریکترین گۆشەی دڵیاندا داپۆشیوە و دەگەڵ خۆ دەیانبەنە نێو خاک. دەشزانم قوربانیە بێ سەرژمێرەکانی گەلێک پتر و زۆرترن لە قوربانی هەر جەنگ و شەڕگەیەک لە دونیا و مێژوودا؛ چونکە ئەوەی گەورەترین و کۆنترین شەڕگەی ژنانە لێ لەژێر ناونیشان و دروشمی تردا.

لە شەڕگەکانی ژیاندا لەش و گیان تێکڕا دەکوژرێن و سارد دەبنەوە ئەی لەو شــەڕگــەیە بە تەنها لەش و جەستــەکــان دەکوژرێن گیــان و ڕوحــیش بەزیندوویی و بەزەلیلی دەمــێننەوە ژنەکــان هەر شــەڕی خۆکوژی و دڵکوژی و براکوژی نییــە پێیــاندا ڕادەبێ و شــەڕی لەش کوژیش دێتە سەر ڕێیان لەوەتەی هەن.

زۆربەی شــەڕەکــانی دونیا لەش فرۆشین بە پیاوانی نێو حیزب و ئایین و سیاســەت و بکەرەکــانیــان هەمان برە پارە وەردەگرن و پێی دەژین و خانەنشین دەبن.

دڵی پڕ حەسرەتی ئەو ژنانەی قوربانین وەختێک خۆڵی وەسەر دەدەن ئەو دەمی ناوی یەکەیەکەی پیاوە لەش کوژەکان دەداتە خاک و دەبنە خۆڵ.

لەش كـوژەكـان لە خـاكـيش دەترسن ناويان بزانێ بيـان ناسی بەنـهـێنيـيـان بزانێ لەو شـەڕگـەيەدا بەڕێكەوت بە ئـەزمـوونـەكـان بەسـەلامـەتی دەردەچن و هـەمـيشـە لەڕيزی بـارزگـان و سـيـاسـی و ئيـمـاندارەكـان دەژمـێـردرێن و شـەڕ دەبەنـەوە ئەمما بێ ئـەزمـوون و مـەشق نەكردەكانيان بە مـردنيش قـوربانی دەدەن و كـەس بە تەنيشت گۆڕەكانياندا تێناپەڕێ.

***

هەر شـەڕە و كۆمـەڵێك شـتگەلی خـۆی لەگـەڵ خـۆ دەهێنايەوە هەر شـەڕە و كـۆمـەڵێك پرۆفـيـسـۆر و ڕۆشنبـيـر و نوژدار و ئـەندازيار و ئيـمـاندار و سـۆزانی و دادەوەری خـۆی لە شـاردا بڵاو دەكـردنەوە. لەسـەرڕا كتـێب بەناوی ئەو دەسـتـەيەوە لە چاپ دەدرانەوە. مێـژووی هەموو جەنگەكانيان لە قوتابخانەكان دەخوێندران سروودەكانيان هەر لە باخـچـەی سـاوايانـەوە تا زانكۆكـان لەبەر دەكـران. نـاوی كۆمـپـانيـاكـانيـان دەگـۆڕی و سنوورەكـانيـان هەڵدەبڕينـەوە و وڵاتيـان لەسـەر ڕا ئاوەدان دەكـردەوە نـاوی خـۆيان لەسـەر هەمـوو ديوارێك دەنووسی و ڕەنگەكانی ئاڵايان دەگـۆڕين و وێنەی خـۆو ئەژدادەكانيـان لە بەرگی كتێب و دەفتەر و هەموو ڕۆژنامە و گۆڤارەكان دەدا.

***

من و شـەڕاب چەند وێك دەچين وێكڕا خـۆش دەبين و وێكڕا سـوور دەبين وێكڕا دەگـەين و وێكڕا حـەرام دەكرێين. دەزانـی پێكەوە سەرمـان دادەپۆشن و دەگەڵ يەكتری دەمان خۆنەوە زۆر جار دڵۆپەكانی شەڕاب و دڵۆپەكانی خۆ لێك ناكەمەوە.

کە خەست دەبین هەر هێندەی یەک ئاومان تێدەکەن. هەرتکمان بە سەرچاوەی هەموو شەڕەکان دەزانن لە دونیادا دەڵێن شەڕەکان لەوانڕا هەڵدەقوڵێن و دەگەنە سەر دونیا. بۆنمان وەکو یەک کەیفی سازدەکا و تاممان دونیای مەست دەکا.

من چ نهێنی هەیە لە ڕوحی پیاوانی دەئاخنم و دەپەستێوم شەڕابیش چ نهێنی دە ڕوحیاندا هەیە پێیان هەڵدەڕێژێ و پێیان دەدرکێنێ.

وەی خوایە چ جوانی خۆشبەختی هەیە دە دونیایەدا دەیدەیە پیاوێک ئەو دەمەی شەڕابی دەنێو پەنجەکانی دەستێکیدا ڕادەگرێ و ژنێکیشی دە دەستەکەی تریدا هەڵدەگوشێ چ جوانی هەیە دەهاتە ناو چاوەکانی ئەو پیاوەی هەر قومێکی لە شەڕاب دەدا و مژێکیش لە ژن!

هەرکە کووپەکان شەڕابیان قڵب دەکردنەوە بۆتڵەکانیان دەڕژتن و دەشکاند و منیشیان قڵپ دەکردەوە و پێکەوە بە گۆڕێیان وەردەکردین.

تا ئێستا نەمزانی بۆ پیاوەکانمان گەرم دەکرد و شەڕەکانمان گەرم دەکرد و دونیاشمان ئاوردەدا، هەر بە گومان بووم لەوەی پیاوانمان خۆش دەوێن یا هەر ڕەنگ و تامی خۆیان تێدا هەڵدەڕێژین و خاڵی دەکەینەوە و تەزوانیان پێ هەڵادەڕوێنین هەر بەگومان بووم لەوەی پیاوانیش ئێمەیان خۆش دەوێت یا هەر دەگەڵ ئەوە ڕام بوون کە چەند سەعاتێک لە عومری خۆیانمان پێ سڕ کەن و پێ دادەمرکێنن.

زەمەنم تاودەدا هەتا پێی بگەمەوە و لە باوەشیدا هەدرین بم و هەتا چاوم هەتەرە دەکەن تێی هەڵڕوانم و وەک زەردەپەڕێ زەردیم بپەڕی و تیایدا ئاوابم "تازە زانیبووم" دونیا قومارخانەیەکی گەورەیە شەڕ

کۆنترین قومارە و پیاوانیش قۆمارچییەکانن، «دەبێ کەی دەرکەکانی ئەو قومارخانەیە دابخرێن و قومار قەدەغە بکرێت و کێ هەموو دونیا بدۆڕینی یا کێ هەموو دونیا بەرێتەوە».

دەبوو ئەو جارەش شەڕ لەخۆمدا هەڵتاوین بکەم پیاو و لافاو زۆر وێک دەچن؛ هەرتک کە بەنێوتدا دەڕۆن و وەردەبن چت تێدا بەجێ ناهێڵن. شەپۆلەکانیان ناهێڵن چت بە ڕاوەستاوی بمێنی و لەپاش خۆیان تەنها وێرانی و ڕمانت لەچاواندا بەجێ دەهێڵن.

***

دەشتی وەزنێم بەجێ هێشت کە مەتین و قەندیل و کۆدۆ و زاگرۆس و شیرینم لێ وەدەرکەوتن. دیم بەسەر دەمدا کەوتوون و تەواو دڵیان لەبەر ڕۆییوە و چنگیان لە عەردی گیر کردوون و تێم دەڕوانن.

هەڵکشامە ژوورتری گوێم لە دەنگە تەڕەکەی گوڵستانێ بوو کە بە "کوردستانی کوردستان باخچێ دڵان دەردی دڵانەکەی" دونیای وە نمە نم خستبوو وەکو تەم نیشتبووە سەر ژیان و ژنەکان.

ڕەشەبایەکی سارد و تووش بە باسریشکە دڵی قامشلۆ و دڵی مەهابادێ و دڵی ئامەدێ و دڵی هەولێرێ لوول کردبوو نوشتانبۆوە و ڕای دەدان خێرا وەرسووڕام لێ. لە هاژە هاژی چۆمی واوەتر چیدی نەدەبیسترا گوڵە حاجیلە و گوڵاڵە سوورەکان ڕوویان بە پریچکە خوێنان سواخ درابوون و هەتاو خەریکی ئاوابوونێ بوو بە زەردییەکی سووربا و خۆی بەسەر درەخت و چیا و دۆڵەکاندا و چۆمەکاندا دەپژان و تەرمەکانی هێندەی دی سوور هەڵدەگەڕاند تەرمەکان هێشتا هەر دەسووتان بۆنی جوانی و بۆنی دڵ و سووتوویان تێکەڵی یەک

دەهەوایدا بزر دەبوو هەمــوو جــێــیــەکی لەشــیــان ببــۆ کــۆڵو تەنهــا چاوەکانیان نەبی کە فڕێدرابوونە سـەر گیا و کەڵەکە بەردەکان چاوی هەر یەک لەوان پێــشـــمـــەرگــان یا کــوردســـتــان یا ژن و منداڵ و خــۆشــەویست و چیــایی تێــدا هەڵدەســووڕان و ســەراوبن دەبوون و هەندەکیشیان با کۆمەڵە گڵی وەسـەردەدان و دایاندەپۆشین، دەبوونە گۆڕ.

***

بەشی دووەم

پاش وەشــانی بارانـی هـەشت ســالآن تازە زانـیـبــووی هیچ نـەژیاوە و ژیانی بەبایدا ڕۆییوە. دەیەویست خێرا بگەڕێتەوە بیست سـاڵ بەر لە دایکبـوونێ و ئەو سـەردەمـە ببینێ و لەسـەرڕا بەتەمـەنی خۆیدا گوزەر بکاتـەوە. دە هێندەی ئـەو تەمــەنەش بژی لـەپاش مـردنی زانی تـەمــەنی چەند کـورت بـووە و چ ژیانێک ژیاوە لەو گــەڕانەوەیدا دەیەویسـت پڕ بەدڵی خۆی دونیا بگوزەرێنی چونکە دونیای بەدڵی خۆ نەدیبـوو هـەموو ســاڵەکـانی وەکـو گـەڵای داران لێ بـەربـبــوونەوە و لێ هـەڵوەریبــوون ساڵەکانی منداڵیەتی دایکی بۆ خۆی بردبوون و هـی پاش خـۆناسینێی باب و برایەکانی بۆیان وێنە کردبوو لەپاش پێگەیشتنی خۆشـەویست و عاشق و مێرد لەنێوان خۆیاندا لێیان دابەش کردبوو.

دەیەویست بـەکـەیفی خـۆی بژی تەمــەنی وەکی مـزراحێک لە خـۆیدا دەسـووڕاندەوە و سـەراو بن دەکرد و هـەر سـاتە و لە تەمـەنێکدا دەژیا. دڵی وەکــو فــڕفــڕۆکــە دەخــولاندەوە و ئـەودیو ئەودیوی پێ دەکــرد. دەیەویست ئەوانەی دڵی دابوونێ بیـانگەڕێنێتـەوە نـاو ژیان. پاش مەرگ گەڕانەوە ناو ژیان گەلێک سـەختە؛ چونکە تازە کە گەڕایتـەوە هـەمـوو شتێک بۆ تۆ بەسـەرچووە و کەس ناتناسێتەوە و لەگەڵ هیچ ڕانایەوە..."
هـەر لەو دوودڵییـەی دابووم وەختێک دڵم ڕای دام و دەگـەڵ خۆی بردمی

بۆ وێ هەرکە وەژوور کەوتم تا کەمەرم ڕۆچوو لەنێو دڵەکاندا . هەر لە دڵەکانی زریانی هەڵەبجەی هەڵی وەراندبوون دڵەکانی سێلاو ڕای دابوون و دڵەکانی براکوژی پشدەری هەڵیپەساندبوون و دڵەکانی ئەنفال دەگۆڕی بەکۆمەڵی پەستابوون. حەپەسام لەوێندەرێش هێندەم دڵ نەدیبوون چوومە ژوورتری بە فەردە و گوێنی دڵ لەسەر یەک هەڵداربووونەوە لە عەردی لە تەشتی گەورە گەورە کرابوون و لە ئاوی هاوێژرابوون لەسەر ڕەفە و تاقەکان لە شووشە و دەبە و تونگەی قەبە قەبەدا لە ئالکۆلو خوێواوکێیان کردبوون بەدرێژایی هەر هەموو دیوارەکان وشکەدڵ هەڵواسرابوون و دڵە پووچەکان وەسەر ئاوی تەشتەکان کەوتبوون و دەکەوتنە ناو ئاوەڕۆیەکان.

بۆن و ڕەنگی دڵەکان تێکەڵ ببوون. هەندەک دڵ هەر هەڵمیان لێ هەڵدەستا هەندەک مێز دیاربوون کە چەند کیلۆ و هۆقەیان لەسەر ڕیزکرابوون کیلۆیەکان وێنەی مەلیکە عارەبەکان و نیو کیلۆکان هی پاشا و میرە عەجەمەکانیان لەسەر هەڵقەنداربوون. هۆقەکانیش هی سوڵتانی عوسمانییەکانی لەسەر کێشرابوون و تەرازووەکانیش چەند تەبغەیان بەرێنووسی ئینگلیزی لەسەر درابوون. وەسەرکەوتم بۆ بنەبانێ دیم هەڵرژانی دڵەکان لەکوڵ و باران دەرچووە لیرە بە تەن هەڵدراونەتەوە و بە تەن بەسەر یەکتریدا ببوونە کەرسەکە و وشک هەڵگەڕابوون و، دڵی پەرەندە و ئاژەڵ و درەختانیش لەبەرەوەی فڕێدرابوون و پەزمەندە کرابوون...

چاوم تاریکییان بەسەرداهات، پەشیمان بووم لە دڵ وەبەرهاتنەوەم و پێم هەڵینا و لە ناو دڵەکاندا قوم بوون کە وەخۆ هاتمەوە دڵی دڵانی بەگەرووومدا ڕۆچوو بۆ خوارێ و ببوومە دڵان و وەبیرم هاتەوە کە

ناوەڕاستی ئاداری بوو لێ خەزانێک هەڵی کرد بۆن سێوێکی توندی لەبەر دەرۆیی هەر بەو بۆن سێوەش خۆی خزاندە ناو دڵەکانمان و دایوەشـــاندن دەگـــەڵ نمە نمی بارانی چەند دڵۆپەی بەردەدانەوە خـــەزانیش ئەوەندەی دڵ بەردەدانەوە و درەخـــتی ڕووت دەکـــردنەوە خەزان خۆی تێکەڵی باسریشکە و بارانی دەکرد و لەگەڵ وان دەستی خۆی دەوەشاند...

خەزانی دڵەکان دەگەڵ خەزانی گەڵاو گوڵ و خەزانی پەرەندە و خـــەزانی داری بەری و درەختـــەکـان بوو هێندە بەزەردی و بە زەبری هەڵی کرد لە چەند ساتێکدا ژیانی بەتەواوی هەڵوەراند.

دڵە هەڵوەریوەکان لەسەر شەقام و ناو کووچە و لەسەر کورسی قـوتابخـانەکـان کەوتبوون زەرد زەرد دەچوونەوە بەنێو جۆگەلەی کۆڵانەکاندا لەدوی یەکتری ڕێچکەیان بەستبوو قوڕاو دەگەڵ خۆی دەبردن لە ناو شیپانەی دەرگا و لە تاریکی ژێر زەمینەکاندا لەسەر پشتی تۆیۆتا و لە ناو ترومبێل و لەسەر پشتی عارەبانەکان بە کۆمەڵ بەســەریەکدا هەڵوەریبوون دڵی ژن و دڵی کۆتر و دڵی درەختـــەکـان تێکەڵی یەکتر ببوون و با ڕەقی هەڵگەڕاندبوون و سەراوبنی دەکردن دڵی منداڵ و دڵی مریشک و دڵی پەپوولە و چۆلەکەکانی شاری وێکڕا لوول دەکرد و بە تۆپەڵ گڕمۆڵەی دەکردن.

لەســەر پانتـایی دەشـتی لەســەر ڕێ و ڕێچکەی قـاچاغـەکـان دڵ هەڵوەریبوون و بەرەو دەم کەوتبوون هەر لەسەر ڕووی کانی و کانیلە و چۆم و بەفراوی بەر چیاکان کەوتبوون...

دارەکان تازە کڵۆی سێو کۆخ و هەرمێ یانیان دەرکربوون کرک

کـرک هەڵدەوەرین گـوڵەکـان بە پەڕی نوێ و خـونچـە و کـڵـۆکـانەوە دەوەرین دڵەکان دەگەڵ کرکەی سێوە ترشە و هەڵۆژە کەسکە و گێلاس گڕکەکان خلۆر دەبوونەوە و بە عەردیەوە بەن نەدەبوون نەدەتزانی کێهە دڵە و کێهە هەڵۆژە کەسکە و سێوە ترشەیە.

دڵی ژنەکان هەر پێکەنینیان لەبەر دەڕۆیی کە باوەشیان بە خاکدا کردبوو دڵی منداڵەکـان بەتاسـەی سـێـوێکەوە لەسـەر پشـتی بەرەو ئاسمان خۆیان لێک ئاوەڵا کردبوو. دڵی پیاوەکان ئەوەندە گەرم بوو تاوێکی چاک پاش هەڵوەرینێشیان لەسەر عاردی هەڵدەبەزینەوە و لێیان دەدا و تامی ژیانیان لەبەر دەڕۆیی.

دڵەکـــان وەکی گـــەڵایەکـــان پاش چەند جـــار خـــول خـــواردن و هەڵگەڕانەوەی لەســـەر پشت و رووبەڕووی نەمـــان ڕادەکـــشـــان بەو زەردییـــەوە لە مـــردن و مـــەرگ نـەدەترســـان. ئەوەی دڵی وەری، وەری. ئـەوانی دی خـــەزان دڵی کـــردنـە ڕەژوو و لـە چەنـد ڕەژوویەک واوەتر هیچیان لە سینگیدا نەما و پەرتەوازە بوون و

لە نەخۆشخانەکاندا تەمەنیان بەسەر برد ئەمما پشکۆی دڵیان وا کوژابۆوە تا دونیا هەیە هیچ نەدایسایەوە و ڕەنگی گەش نەدەبۆوە بۆ ڕەژوویەکی سارد و ڕەش و هەر لەبەری زاڵەیان بوو.

دڵە ڕەژووەکان بە سەدانی وەکی عومەری خاوەر و پەروین بوون کە ژیان هەموو سپێدان جارێک دڵ و برینەکانی دەکولاندنەوە و خۆر دەگەڵ هەڵاتنی و ئاوابوونی و هەڵوەرینی دووبارە وەبیر دەهێنانەوە.

ڕۆژێ چەند جار دەمردن و سووتماکێک بەنێو دەمارەکانیاندا هاتوچۆی دەکرد. لەنێو دڵی خەڵووزیاندا سووتەیەک نوێ دەبۆوە

دووباره بەگیاندا وەردەبۆوە. ئەوەندەی خۆیان بەخاڵێکی ڕەش و بچووک دەبینی و دەهاتە پێش چاو وەکی کۆترەکی باڵ شکاو کە پاشان چاوەکانیشی بە ساچمە پێکرابن و ژیان لە ناو ڕەنگەکانی خۆی وەدەری نابوون و لە پێکەنین و قاقایەکانی وەدەری کردبوون. نە جارێک بیری دەکردن نە کە ڕادەبوو بەتەنیشتیاندا ئاوڕێکی لێ دەدانەوە.

لەپێش چاومە کە دەمی چێشتەنگاوی بوو هێشتا دڵەکان بەتەواوی گەرم دانەهاتبوون و وەتیشک نەکەوتبوون کە کتوپڕ لە نێوەڕاستی دەرکەکانی ژوور و هەیوانان لەبن پێپیلکانە و ژێر زەمینەکان لەسەر عارەبانە و مێزی سەوزە فرۆشەکانی بازاڕێ لەسەر کۆسپی قەساب و ئاسنگەر و پینەچییەکان و لەنێو دەرکەی ترۆمبیلەکان ڕا هەڵدەڕژان و سارد دەبوونەوە.

لە چاوترووکانێکدا نە کەس ما بە دوای دڵیدا بگەڕێ، نە دڵێکیش ما چاوی لە دوای خاوەنی بێ و کوتە کوتی بۆ بکا.

هەر دڵەی سەد کونی تێ بوو کونی ورد وردی ژەنگی کە تەواوی ڕەنگی دڵەکانی کردبوو ژەنگی هەر بەو دەمەی هەر دڵ ببوو پڵی هەڵدەدان و پڵی لێ بە بادە بوون هەر پڵێکیان چەندین خۆشەویستی پێوە دیاربوون و نیگارکرابوون کە با لەگەڵ خۆی لوولی دەدان و لە چاوانی دەکردن هەر بە شەپۆلە زبرەکانی قەراخەکانی هەڵدەگەڕانەوە و لە هەر چوار لایان ڕا ڕەقی هەڵدەگەڕانە و لۆچی تێ دەخستن و دەیگەچلاندن.

کۆترەکان لەسەر هێلکان کەوتبوون کە دڵیان لێ هەڵوەری و کەوتە

سەر هێلکەکانیان ژنەکان بە کۆرپەلەکانی ناو زگیانەوە دوو دڵیان لێ هەڵوەرین ئەوانەی کەوتنە سەر ژانان لەبری سەری کۆرپەلە و لەپێش سەراویاندا دڵیان هاتە دەرێ، پەپوولەکان هەر بەسەر گوڵان نیشتبوون و دەمیان لە دەمی گوڵەکاندا بوو کە دڵیان هەڵوەرییە سەر دڵی گوڵەکان و دڵی گوڵەکان هەڵوەرییە سەر دڵی گیا و هی ئەویش بۆ سەر دڵی خاک هی خاکیش کەس نازانێ و کەس نەیزانی چی لێهات.

کەنارییەکان دڵیان کەوتە ناو قەفەسەکان و گوڵەکان بۆ ناو ئینجانە و گوڵدانەکان. ژانێک هەموویانی داگرت هەموو شتێک تێکڕا دەزا و چەنگی لە خاک گیر دەکرد و دڵی دەردەهاویشت. ژانی دڵ دەرهاویشتن چەنگی پێ لە هەموو شتێک گیر دەکردن. نە دەنگیان دەردەهات بۆ تاقە هاوارێک نە گوێچکەیەکیان تاکە هاوارێکی دەبیست نە دڵی دەرهات و هەڵوەریویی خۆیان دەدیت.

دڵی ژنەکان هێندە گەورە بوون لە دەمی هەڵوەرینێشدا هەر پڕ بوون لە پیاو و لە منداڵ نە زوێڵێک نەپڵکێکیان لێ ببۆوە لەنێو هەر دەمارێکیاندا کۆمەڵێک پیاو و منداڵ چاوەکانیان بە حەپەساوی هەڵێنابوون و تێیان هەڵدەڕوانی.

دڵی ژنەکان وەکی پەڕەندە باڵیان بەسەر دڵی منداڵەکانیدا هەڵکێشابوون لەبن خۆدا شاردبوویانەوە لەو دەمەشدا دڵیان هەر لە نەخشەیەک دەچوو کە نە عیشق نە پیاو نە شەڕ نە هەڵوەرین خەتێکی پێ ناسڕدرێتەوە و ناکوژێتەوە هەندەک ژن لەدەمیان ڕا دڵیان دەهاتە دەرێ و دڵیان دەهێنایەوە هەندەکی دی بە دامێنیان دڵیان لێ بەردەبۆوە هەندەک ژن لەگەڵ شیر لە مەمکانیانڕا هەڵدەچۆڕا و دەهاتە خوارێ.

کۆمەڵێک پیاو لە تاوان لە کونە کەپۆ و کونە گوێچکەیان ڕا دڵیان دەردا و لێیان هاتە دەرێ. «دەڵێن دڵدان زۆر سەختترە لە گیاندان چونکە ئەوانەی گیانیان دەدەن دڵیان هەر جوان پێ ماوە و بەدڵەوە لە دونیا دەچنە دەرێ».

هیچ یەک لەو دڵانە لە جێ و لانەی خۆیدا ڕانەوەستا و لە لێدان نەکەوت هەر یەکەی لەجێگایەک بەربۆوە و پاشان ڕاوەستا. هێشتا هەر بەسەر یەکتردا کەڵەکە ببوون و کەوتبوون کە دڵی شاریش لە هەمووان هەڵوەریوتر کە چەتەکان کۆمەڵ کۆمەڵ بەشاری وەربوون کەوتنە تالانکردنی دڵەکان. دڵ بە دڵ دەیانپشکنی و دەستیان تێ دەگیرا و ئاوەژوویان دەکردەوە و چاویان بە هەموو کونەکانیانەوە دەنان. ئەو دڵانەی بەکاریان هاتبا دەیانهاویشتنە ناو توورەکەکانیان؛ دەنا خێرا خێرا ناوی دڵەکانی دیکەیان هەڵدەڕشتنە ناو گیرفانەکانیان.

چەتەکانی دڵ وێرانەدەگەیشتن دەو هەموو دڵانە بگەڕێن و ئەو هەموو بازنە و ملوانکە و گوارەی دەست و گەردەن و گوێی ژنەکان بپچڕێن لە توورەکەکانی هاوێن لەبۆیە گەلێک دەستیان بە بازنەکانییەوە بڕینەوە و چەندین پەنجە بۆ هەنگوستیلەکانی و سەر بۆ خەناوکەکانیان و دەتوورەکەکانیان دەخستن دەست و دڵ و پەنجەکان جارێکی دی تێکەڵی یەکتری دەبوونەوە لەنێو گیرفان و توورەکەی چەتەکانی دڵدا و تێک با هەڵدەدران و هەر بە ئاوەژوویی لە گۆڕێ دەکەوتن، تا خۆشەویستەکانی ناویان بای دەبردن و باران ڕەنگی لەبەر دەبڕین. چەتەکانی دڵ دەمامکەکانیان لە ڕووی خۆ هەڵدەگرت و لە شارێ وەدەردەکەوتن و لە تۆزێدا ون دەبوون، پاش ئەوان سەگ و

پشیله بـه ڕەوە دەهـاتنه ناو شاری و بەردەبوونه خـواردنی دڵەکان. دڵی وەها هـەبوو بە دوو سێ سەگان خەریکی لێک هەڵپچڕینێی بوون و تێی دەنووسـان و دەخـۆڵێشیـان وەردەدا پاشـان دەیـانخـوارد. هـەندەک دڵی دی هـەبـوون وابـبـوونـه ڕەژوو و هـەر نەدەگـەیشـتـنه ناو دەمی ســەگ و پشـیـلـەکـان کـه دەتوانـەوە و تەواو دەبوونه خـۆڵەمـێش و سـەگـەکـانیش تفیان دەکردنـەوە. دڵی هێندەک ژنان هێنده جیڕ و پتەو بوون کـه پاش ئەوە تەواو لووزیان تێ وەردەدان لیکیـان پێدا هـەڵدەڕژتن و بەسـەریان دەکـەوتن و پێـیـان لێ دەنان کـەپۆیان له عـەردی دەکـوتا و بۆنیـان لێ هـەڵدەمـژی، چاویان بـەدووی دڵی منداڵـەکـاندا دەگـێـڕان بۆ بـۆنی دڵه گـچکەکــان پێـپـڕکـەیان لـه ناو دڵەکــانی تـردا دەکـرد. هـەر دڵەکی بچـووکیـان بـۆن کـردبا لەبن دەیان دڵ دەریاندەکێـشـا و قـووتیـان دەدا چەند شـەڕی گـەورەیان لەسـەر خـواردنی دڵی منداڵەکان دەکرد و پێک دەوەڕین و یەکتریان بە خوێندا دەهێنا.

دڵی کـچۆڵەکـان پڕ بوون لە ناوی وەکو نوشـتوو دوعا پێچـراوەکـانی دڵداری و کـوڕیژگـەی کـاکـۆڵ زەرد و ڕەش و جـحـێڵـی بـەژن هـەڵچـوو مـوروی ڕەنگاوڕەنگ و کە لەژێر ددانی سـەگـەکاندا ونجڕ ونجڕ بوون. دڵی کـوڕەکـان تژی بوو لە کـیـژۆڵەی چاوڕەش و ناسکۆڵە و کـەمــەر باریک و دەلالی ڕوومـەت سـێـوە لاسـووره و مـاینی کـەحـێل کـەحـێل و گوڵی سوور سـوور و چیایی بڵند و دەنێو کەڵبەی پشیلەکاندا لەت لەت بوون.

دڵی ژنەکـان لێواو لێو بوون لە منداڵی خڕ و خـەپان و تازه سـاوا و گاگۆڵکەکەر و پەرەوازەکانی گوندەکانی کوردستانێ لەبن بەرد و دار و پێی سـەگـەکاندا پڵـیـقـانەوە و دەخۆڵی وەردران. دڵی پیاوەکـانیـشی پڕ

بوون لە ژنی کەڵەگەت و ڕووبارە ژنی ڕوون و کانییە ژنی بناران و خەنجەر و تفەنگی دەگڵ ڕووکراو و شۆڕشی نەپشکووتوو ئالآی نیشتیمان، هەپڕوون بە هەپڕوون بوون لە دەمی ئەو سەگی بۆ دەمی ئەو سەگی بزر و بێ سەر و شوێن بوون.

دڵی پیرەکانیشی لە جحێڵییەوە لەجێ چوو بوون و پێش ئەوەی بە بەرهیچ شتێک کەون، دەگەڵ هەڵوەرینێشیان تۆقین ڕەقەڵ بوون تا سەگەکانیش لمووزیان لێ وەنزیک نەخستن و ورد ورد بوون و با بردنی.

هەر لەکانی عاشقانڕا دڵ هەڵوەریبوون تا دەگاتە عەنەب و عەبابەیلێ و چواردەوری هەڵەبجە و ئەحمەد ئاوا بەسەر دارو بەردی ئەو ڕێگایانەدا بەردەوام و لەسەر گازەرای پشتی وەرکەوتبوون وە یا بەعەرزییەوە پلیقابوونەوە و پەرش ببوون. با ورتکە دڵەکانی لەگەڵ خۆی هەڵگرتبوون کە هەڵی دەکرد لەگەڵ خۆی دەیهێنان و دەبردن لە ناو شەپۆلەکانیدا وەکو وردە خۆڵ بە ڕوویی دونیایدا هەڵدەڕشتن.
باران بە هەموو تینی خۆیەوە وەبەر دڵۆپەکانی دەدان و دەیکوتان.

ڕەنگ و تام و بۆنی عەزیزانی لێ دەشوشتنەوە و تێدا کاڵ دەکردنەوە. دڵەکان هێندە بە تەنهایی بەزەردی ڕەق هەڵاتن و خوران تالآن کران و بوونە ڕەژوو و وشک هەڵاتن دونیایان هەموو لێ بەتاڵ بۆوە و کوندە پەپۆ بەسەریاندا خوێندن و لەسەریان هەڵنیشتن و کوێریان کردنەوە. نە کەس پێی زانی نە کەس چاوی لێ بوو نە کەس گوێی لێ بوو ئەو خەزانە چۆن هەڵی کرد و هەر بە تاوێک دای کرد و ئاوڕی لە هیچ نەدایەوە بە هەزاران کەسی دڵ ڕەژووی لە پاشەخۆ بەجێ هێشت و ژنەکانی هەر کردنە خۆڵەمێش و هەتا ئێستاش ڕەش

و شین دەنوێنن لە گێژەیەک واوەتر چی دییان نەماوە بەهیچ نانیشنەوە و خڕنابنەوە سەر یەکتری. تا نووکەش نازانم دڵی مێردەکەم لە ناو ئەڤ دڵانەیە یان نە؟

دڵی منیش لەوێ ڕۆژێوە لە نێو ئەو کەڵەکە و بارە دڵانەدا کەوتووە و بە ڕەبەنی پیر بووە نازانم لەشم بەو هەموو برینانەوە لەکوێی دونیا کەوتووە و چی لێهاتووە. باوەڕ ناکەم بتوانم تێر لەگوڵێک بنۆڕم و گۆرانییەک بچڕم و خەندەیەک بگەڕێنمەوە سەر لێوەکانم و لێ هەر تەمام بەدونیایێ ماوە و «دەمەوێ بۆ ڕۆژێک بێت بەسە، بۆ ڕۆژێک دونیا بەدڵی من بێت».

دەمزانی هەر ئێمە نا پیاوان هەر کاتێک کەیفیان لێ بێت شارەکانیش دەفرۆشن یا هەر بەجێیان دەهێڵن و وێڵیان دەکەن. دەو شەڕانە هیچ شتێک نەدەمایەوە نووزەی لەبەر بێ و هەموو شتەک و هەموو دڵەک بەتاڵان دەبرا. ژنان هەموو نهێنییەکانی خۆیان دەگڵی دەنان.

پیاوەکان هەتا پیر نەبن ئاوڕ بۆ عومر نادەنەوە و بۆ گەنجەتییان دانامێنن کە یا خووی پێ بە ژنەوە دەگرن یا خووی پێ بە شەڕەوە دەگرن یا خووی بە پارەوە دەگرن. ئەگەر پیاوانیش نەبوونایە نە شەڕەکان بەڕێوە دەچوون و نە شەڕابەکان دەخورانەوە و نە ژنەکان دادەکەوتن.

بنۆڕە دونیا چ لەشفرۆشێکی جوان و گەورەیە هەر لە جاحێڵییەوە تا پیری عاشقی دەبین و ئاگامان لە تەمەنی خۆ نامێنی بەڵام بێ پارە یەک لە تامەکانی خۆیمان پێ نادات و ناهێڵێ دە ئاقاری خۆی و

گەرمییەکانی کەوین و کەیفمان لەگەڵ کا، لەوەتەی دونیا هەیە لەشی فرۆشتۆتە شەڕەکان کردوونییەتە شەڕگەی گەورە و بەرین و ژمارەی شەڕەکانی پترە لە هی جێژن و ڤیستیڤاڵەکانی.

هەر دونیایە پیر نابێ و هەموو پیاوەکانیش پیر دەکا و تەزووەکانیان لەخۆدا بزر دەکا و بەهەلاندیان دەدا. کەیفی بە پیاوی بەهێز و بازوو و دەسەڵاتدار دێ و هەموو جێ خۆش و لەبارەکانی بۆ وان ئاوەڵا دەکات وە باوەشیان تێ وەردێنێ و بەهەزارەهایان لەسەر خۆی بەکوشت دەدا، ژنان لەشفرۆشی لە دونیا ڕا دەگرنەوە خۆ دەدەنە پیاوان.

پیاوان لەسەر جێگا هەرە وێرانەکانی دەیکەنە شەڕ و بۆ تاکە تەزوویەکی چ کوشتارێک دەنێنەوە. دونیا کە لێیان تێر بوو یەکە یەکە لەبیریان دەکا و دەستیان لێ بەردەدا و کەس ناتوانێ دڵی لێ داگیر کا.

***

نەمدەزانی بۆ هێندە مێژووەکانی من و ئەو شارەی لێی لە دایک ببووم وێک دەچن لە بۆنی غوبارەکانم ڕا لێیان دەپرسیم ئەتۆ چی ئەو شارەی؟

تەنها ئەوەندەم هەست پێ دەکرد لە عیشقدا زۆر وێک دەچین؛ چونکە هەموو عەشقێک بەش بەشت دەکا و لێکت دادەبڕی و ڕەنگەکانت زەوت دەکا هەتا هەی دەتکێشێ و کە بە نێو پیاوان کەوتی دەبێ بەلەکت هەڵماڵی و کە بەناو شاریش کەوتی چاوەکانت. چونکە شار و پیاو سیحرەکان بەتاڵ دەکەنەوە و پشکۆکانی عەشق خامۆش

خامۆش دەکەنەوە.

شار ڕایەڵەکانی پڕن لە پیاو منیش دەزوولەکانم ئەو بەرد بە بەردی عەشق لە سەر یەک ڕۆنراوە و منیش خانە خانەی لەشم.

هیچ شتێک ناتوانی هێندەی پیاو و شەڕ ڕەنگی ژن بگۆڕی و سینگی وەک باخی هەناران داهێنێ و داوەشێنێ و گەڵایەکانی هەڵوەرێنێ.

ئێستا دێتەوە بیرم کە حاجی ژنە سەتارەی ئامۆژنم براکوژییەکەی پشدەری دەگێڕایەوە و دەیگوت گەنم و جۆ وردە وردە زەرد دەبوون و کە دووبارە براکوژی دەستی پێکردەوە و نازانم براکوژی تەمەنی هەر هێندەی تەمەنی منە یا پیرتر دەمی وا هەبوو دەمدیت منداڵتر و هەژارتر جاڕز دەبووم هێندەی تەمەنی براکوژی خۆم پێک بگرم داخۆ کێهەمان پیرترین.

براکوژییەکانی زەمانی باپیرم و براکوژیەکانی زەمانی بابم باش دێنەوە بیرم کە چەند جار گوندەکانی سووتان و ژنەکان دیل کران. لێ جار جار هەستم دەکرد تەمەنی براکوژییەکانی شار لە هی من پیرترن.

لەوان شەوان دابوو دیسان براکوژی ڕایچڵەکاندینەوە و لێمان وەژوور کەوتەوە. لێ ئەو جارەی براکوژی هەموو شتێکی لێک هەڵبوارد. ڕەنگەکان، شارەکان، دڵەکان، جوانییەکان.

هەروەکی پووش گڕی بگرێ لە پشدەری ڕا گەیشتە سلێمانی و هەولێرێ و هەموو پێدەشت و چیاکانی گڕدان. چەند ساڵان ئەو کڵپە گڕی کوردستانی داتەنی و ئاوردا.

ئەو شەوەی پشدەر وەکو پشکۆیەک هەڵایسا ناڵە ناڵی تفەنگەکان لە دوورا دەهات و چەکدارەکان هەر بەو شەوەی ئابلۆقەیان دا و هەر بە شەو و ڕۆژێک هێرش و ئابلۆقەیان ڕاگەیاند و ئاڵای خۆیان لەسەر بارەگا و ماڵەکان هەڵدا و هەموو شتێکیان تاڵان کرد بە هەموو کووچە و کۆڵانەکاندا فڕان فڕانی تاڵانی بوو چ نەما تاڵان نەکرێ و تەرمەکانیان گڕ تێ بەردا.

براکوژی گەیشتە شارەزوور و تاڵان گەیشتە قەرەداغ و دیل گوللە باران کردن گەیشتە هەیبەت سوڵتانی و شەڕی ماڵ بەماڵی لە شیراتۆنی هەولێرێ کرا. هەموو خەڵک ناوچاوانیان بە پەڕۆی زەرد و کەسک پێچا.

شارەکانیان هەڵبڕین ماڵ و منداڵ لە خانووەکان وەدەرنەران پەرتەوازە بوون لەسەر کەپکی حەمەد ئاغایی و لە دۆڵی زیارەتی بە دەیان پێشمەرگە لە خوێنی گەوزان و تەرمەکانیان بەجێ مان. چەندان گۆڕی بە کۆمەڵی لە دۆڵی هیران و کڵاو قاسم و قەسرێدا لێدران.

چ دیل پێکدەفرۆشرانەوە دەگۆڕدرانەوە و گوللە باران دەکران ڕۆژی چ تۆپ پێکەوە دەنەران چ ئارپیچی دەهاوێژران و هێرش لە پشتی شەقڵاوەی ڕا دەکرا لە دۆڵی ئالانەی ڕا دەشکا.

بارەگایەکانیان تاڵان دەکردن و دەرگا و پەنجەرەکانیان دەردەهێنان و پڕ لە مانگا و بزن و مەڕیان دەکردن؛ یا بەهەڵتەکێنراوی و دابێژراوی بەجێیان دەهێشتن.

هەر شەوە و بەرەیەک هێرشی دەکردە سەر شارەکان و بەرەیەک

پاشەکشەی دەکرد و کەس نەیدەزانی بەیانییان کێهە مەلایە بانگی دەدا. فەقێیەکان لەکێهە قورئان دەخوێنن و کامە سەقاوە لەسەر بیرەکانی ئاوێیەوە و کارتەکانی وێستگەی کارەبا بەدەستی کێن و چ نانەوایەک دووکانی هەڵگرتووە.

جاری وا هەبوو دوو سێ شەو دەگوزەران کەس نەیدەزانی ئاوزەنگی شارەکان بەدەستی کام بەرەیەوە دەبێ کێهە ڕەنگ بپۆشن و کێهە ڕەنگ لە بەر و لە پێ کەن.

کە دەیانزانی کام بەرەیە لە شارێدا دەسەڵاتدارە قوتووە بۆیاغیان دەکڕین و خێرا خێرا بە دار و دیوارەکانیاندا هەڵدەپژاندنەوە. وێنەی سەرکردەیەکیان دادەگرت و وێنەی سەرکردەکەی دیکەیان هەڵدەواسییەوە و سندووق و جل و بەرگی ژنەکانیان و وێنەی سەرکردەیان ژێر گڵ دەکردنەوە.

عومر بەسەردەبەین چاڵەکانمان بۆ ڕۆژێک بەتاڵ نابێ لەو تالانانەدا جل و بەرگ و دڵەکان ڕەمز و هێمای سەرکەوتی بوون. بەتالان بردنی دەرپێی ژن و دایکی بەرپرسەکان دەبووە هێمای داگیرکردن و سەرکەوتنەکان.

لێ شەڕەکان هەموو شتێکیان سووتاند تەنها دەرپێی حەرەمەکانی ئەو سەرکردە و بەرپرسانە نەبێ شەڕەکان گەیشتە بچووکترین کەلەبەری ڕوحی هەر منداڵێک تەنها ئەوانە نەبێ شەڕەکان ڕەنگیان بەهیچەوە نەهێشت بە ڕووی وانەوە نەبێ.

ئامۆژنە سەتارە دەیگوت هەر لەگەڵ هەڵبڕینی شار و گوند و ناوچەکان خێزان هەڵدەبڕان بازگە لە نووڕا لە دەرەوەی شار و لە

ناوەڕاستی شاری لە ناو هەموو کووچە و کۆڵانێکدا بازگەیەک دادەنرا و ڕێگایەکـان دەبەسـتـران هەر پارێزگـایەک دوو پارێزگـا و هەر ناوچەیەک دوو جـێنشـین و دوو بەڕێوەبەری هەبوون و لەهەر بەرەی یاسـایەک کـاری پێ دەکـرا، کـاتێک بەرەیەک دەگـەڕایەوە کـوڕە گەورەکەشم دەگەڕایەوە و سوێندی دەدام لەبەر دڵی وی چارەگەیەکی لەو ڕەنگە لەسەری ببەسـتم و نەعلەیەکی لەو ڕەنگەکەی دی لە پێ کەم و دەیان سـەتڵـە بۆیاغی دەکـرین هەرچی دەرگـا و شـیپانە و ڕێسـمـە هەبوون، ڕەنگی دەکـردن هەمـوو دیواری ژووران و ئاودەسـتـخـانە و چێـشـتـخـانە و هەیوان و بەربێـڵایە هەبوون لە ڕەنگەکەیدا ون دەکردن پاشان چی کاسە و کەوڵەی هەمانبوو قاپ و قاچاغ و کەوچک و چنگاڵ و چەقۆ و پەرداخ و گوڵدان و چرا و فانۆس و فـەخـفـووری و مـەزهەری نێـو دۆڵابەکـان بوو لەو ڕەنگەیدا نوقـوم دەکردن.

چ تروسکەیەکی دابا فڵچەیەکی لێ دەخشاند و هەتا مـەسینە و گڵـینە و قاپوچکەی پێش مریشکان و سەگان و نەعلە و چەرچەف و خاولییەکانی هەموو لەو ڕەنگەی دەکرین و هەموو نەمام و گوڵەکانی ناو باخـچەی هەڵدەپرووکـاندن و شـەتڵی نوێی لێ دەدان پەڕ و باڵی مـریشـک و باڵندەکـان بەر مل و کلکی سـەگ و پشـیـلانی پێ دەنەخشـاندن. گڵۆپەکان، پەردەکان، ستارەی سەربانەکان، ماڵیی هەموو دەرەنگاندن و فڵـچەیەکی لە منیش وەکار دەخست و یەکە یەکەی نینۆکەکانم بیلبیلەی چاوەکانم کەزییەکانم کەل کەلە موو و ددانەکانم و هەموو جەستەی لەو ڕەنگە هەڵدەسووم.

هێـشـتـا هەر ڕەنگم لێ دەچۆڕایەوە و بەر لەوەی ویشک ببمەوە بە

زەمەنی ڕەنگکراوی خۆیەوە زاڵکی کۆڵەکە پشتەکەی و گەراجەکانی ئاوەڵا دەکرد و هەر لە بەستەکە پارە و ئۆتۆمبیل و قوتووە زێڕ و خشڵ و قاڵی ئێرانی و تاوس و هێلکە و مریشک و فەرخە کۆتر و شووشە شیر و ژنی پڕ سەرومار و بۆکەڵەی گچکە و ئالیک و قشپلی ئاژەڵان و گا و گۆڵک و جۆرەها زبڵدان بەماڵی وەردەبوون بۆنی تالان لە دیوار و درەختەکانی ماڵ دەچۆڕایەوە.

ئەو بە بێ زمان دەکەوتە دابەشکردنی دەستکەوتەکانی بەسەر دۆست و دەزگیرانەکانی ژن و گراوییەکانی دڵدار و سۆزانییەکانی کچۆڵە گچکەکانی گەڕەکێ و پارچەلەکانی خۆشکەزا و برازای.

بەبێ لەخۆ کردنەوەی دەمانچە و فیشەکدانەکانی دەستی دەکرد بە گۆڕینی ناوی منداڵەکان ئەو منداڵانەی هەتا ئێستاش هەر ساڵە و ناوێکیان لێ دەنرێ و بەسەردا دەسەپێ.

باب و باپیر و مام و خاڵەکانیان بەپێی گۆڕینی ڕۆژگار لێیان دەگۆڕن و هەرچی کوڕەکانن بەناوی سەرکردە و جەنگاوەر و شەهید و گیانبازەکانیان دەکردنەوە و، کیژەکانیشیان بەناوی دەزگیران و ئەو تەپک و دۆڵ و ناوچانەی لێی جەنگابوون یان لێی سەرکەوتبوون دەکردنەوە.

دەمێک بوو دەمزانی کە شەڕ ناو و نازناو و ڕەنگەکان دەگۆڕی و دەشێوێنێ و لەهەندێک کەسیان دەستێنێتەوە و دەیانبەخشێتە هەندێک کەسی تر.

ئێستا هەر شێم مابوو کە جەنگ هەڵداسیایەوە و ئەوان پاشەکشێیان دەکرد و دەشکان بەرەکەی تر شاریان هەڵدەبڕیەوە و

کوڕەکەی دیم دەگەڕایەوە و لەپێش ئاو خواردنەوەی دەستی دەکرد بە سڕینەوەی ئەو ڕەنگە و دووبارە ڕەنگ کردنەوەیان یەکە یەکەی پایەکان پەڕ پەڕی قورئان و قەباڵەکان بەرماڵ چوار چێوەی ڕەسم و دەرگاکان ناوی لە هەموو منداڵەکان دەگۆڕییەوە. کێلی قەبرەکان ڕەنگی تاتە شۆر و تابووتەکان پێچکە و ئاڵقە ڕێز و کلیلی هەموو ماڵی ڕەنگ دەکردنەوە و فلچەی بەسەر دەرزی ئاوێنە و بزمارەکانی ماڵێشدا دەخشاند. چەند ساڵان ماڵ ڕەنگی خۆی لە دەست دا من ڕەنگی خۆم، منداڵەکان ڕەنگ و ناوی خۆیان گیاندار و ئاژەڵەکان کیژە دەزگیراندارەکان عاشقە سەرشێتەکان و سۆزانییەکان ڕەنگی مایۆ و مەمکدانەکانیان، ئیماندارەکان ڕەنگی بەرماڵ و سەرپۆشەکانیان، تا ژیان لە ناو ئەو دوو ڕەنگەیدا تەواو خنکا.

***

بەرە بەرە شەڕ تێمدا گەرمتر دەبوو ڕەنگەکان تۆختر. شەڕ هەر درێژەی کێشا تا بەرەیەک دەبابەی بەعسی وەپێش خۆ دان و شارەکانی وەبەر خۆ هەڵبڕینەوە بە دەیان کوڕە کورد دەستیان دەخوێنی یەک نا و بەرەکەی تریش پاسدارەکانی ئێرانی وەپێش خۆ دان و لەوسەری ڕا جڵەوی شارەکانی ئەستاندەوە و بە دەیان دیل و کوژراو لەسەر شەقاماکان بەجێمان وەکی گێژەڵۆکەیەک لاچاوان ون بوون.

هەموو ڕەنگێکم تێکەڵی زەینی خۆم دەکرد. داخو کێهەیانم لێ جوانە کامیان مێینەتیم بە ترووسکە دێنێ ژنەکان وردە وردە بەو ڕەنگەی عوزریان دەشوشت و ڕۆژ لەدووی ڕۆژ ڕەنگ ڕەنگی دەهاویشت دوو سێ ساڵ لەوەو پێش هەموو پێکەوە چووینە دەنگدانێ لێ خەڵک لە

بری دەنگی دڵی خـۆی لە سندووقـەکـان دەهاویشت. دڵەکـانیـان لە ڕەنگی هـەڵدەکێشـان لەسـەر دەسـتیـان دەیانبـرد و دەیانـهاویشـتـە سندووقـەکان هی وا هەبوو هەر دڵی خـۆی بە تەنها نا دڵی خوشک و داکی و کـەس و کـارەکـانیـشـی دەگـەڵ خـۆ هێنابوو لەبیـرمـە ڕۆژی دەنگدان بـۆ ئێـوارێ سندووقـەکـانیـان هـاویشـتـە پشـتی لۆری گـەورە گـەورە و لە بری خـوێن ڕەنگیـان لێ دەچۆڕایـەوە، هـەرلەسـەر بەشکردن و بردنەوەی دڵەکان بوو شەڕ هەڵگیرسایەوە.

وام لێـهـات ڕەنگم بەخـۆوە ڕانەدەگـرت هەسـتـام داوەڵێکم هـێنا و ڕەنگی خۆمم تێ هەڵسوو بەرگی خۆمم لەبەرکردن و بۆ ناو ژیانم بەڕێ کردەوە و هەتا وام لێ هات خۆم و داوەڵم لێ دەگۆڕا.

شـەڕی ڕەنگەکان واپێمان وەربوو نە کەژەکان نە ڕۆژەکان نـە زەمان لەو دوو ڕەنگەیان پتر نەدەدابنێ و نە هەورەکان نە چیاکان لەو دووانە پتـریان پێ نـەمـابوو تەواوی سـروشت لە نێـوان ئەو دوو ڕەنگەیدا دەخـولایەوە و دەسـووڕایەوە هـەر لە باران، شـەست بـارانەکان بەفـر و کـرێوە و تەرزەکـان لە بـا و شـەمـاڵ و چۆمـەکـان ڕەوەز و دۆڵ و دەشتەکان نە بەردی هیچ تاوێرێک خونچەی هیچ گوڵێک نە سـەربالی هیچ تەیرێک بە ڕەنگی خۆی مابوو دونیا بەش ببوو نێوانیـان ساڵەکان ببـوونـە نیـوە بۆیان، شـەڕگـەکـان ڕەنگێنرابوون و بەش کـرابوون، تا قـوڵکەی کـەمین و بەردی سـەنگەر و بۆسـەکان قـەپاغی مـین و لوولەی تفەنگەکان بەش کرابوون.

من لە تـەمـەن و برسـیـەتـی و عـیشـق نە دەترسـام نە لە هێـرشی گـۆڕینی ناو و نازناوی ژن و منداڵەکـان نـە لە هێـزی گـۆڕینی ناوی

شـەقـام و شـارەکـان. تەنهـا لە شـەڕی ڕەنگەکـان نـەبێ چونکە لەو شەڕەدا کەس نەمابوو ڕەنگ نەکرابێ.

***

دونیـا یەک پەردەی دابوو بەمن کـە هەمـوو پـاکیـزەیـی دەبن دابوو بە لادان و نەمـانـی. پاکـیـزەییم بـە دونیـا وەردەبوو و بـەهیـچ بۆم کـۆ نەدەبۆوە. پیـاوان مـەملەکـەتێکن لە پەردە و سـەرتاپای تەمـەنیـان پەردە بەنـد دەکـەن ئەگـەر یەک لە پـەردەکـانیـان لابدرێ چ وەدەر دەکـەوێ؟ ئەوەی پەردەکانی شەڕ چەندن؟ پەردەکانی پیاوی شـەڕ لە عومـری من درێژتـر و ئەسـتـوورتـرن و «دڵنیـام پیـاوان لە هـەمـوو شـتـەک سـەر دەردەبەن لە عیشق نەبێ»

داوەڵێکی ڕیوەڵە بووم، شەڕ نەمـابوو نیشـانەیەکم پێوە نەخا نەمکاتە هەنارەی خۆی و بەرگی خۆیم لەبەر نەکا. ئەگەر داوەڵانە لە ناو پیاو و جەنگ و شار ڕانەوەستێ دەرەقەت نایەی و تەواو هەرکێن دەبی.

ئەوەنـدەی دڵم وەبەر هـاتبـۆوە خـێـرا فـەرهەنگی شـەڕم دەرهێنا و لەسـەر کۆشم کەوتمە تێڕوانینی و پەڕە پەڕەی شـەڕەکـانم هەڵدایە و هەر لە شەڕی داگیرکردن و سەربەخۆیی و براکوژی و لەشکوژی ڕەت دەبووم و لەسـەر شـەڕی ئازادبوون" دەسـتم ڕاگـرت و پەڕەکـانم لێک ئاوەڵا کردن. لە سـەرەوەی لاپەڕەکەی بـە گەورەیی نووسـرابوو «شـەڕی ئازدای».

هـەمـــوو مـــانـایەکـــانـی ئـازادی لە ڕیزی یـەک و بە دووی یـەکـــدا نووسرابوون و تا مـانـای ئازادی بە بەراوەژوویی ڕاڤە کرابوو بەسـەراو بنی لێکداربۆوە ئازاری زاراوەی هێندە لێ ببوونەوە بە دە سـالانیش لە

خوێندنەوە تێگەیشتن یان نەدەبوویەوە. تێگەیشتن لە ئازادی باجی زۆر گەورەی پێ دەوێ ئەی دەبێ گەیشتن بە ئازادی چی گەرەک بێ؟ خەڵک تێکڕا دەچنە ئەو شەڕگەیە لێ ئازادی ئاڵای خۆی لەسەر کەم کەس دەچەقێنی. لە دونیادا هەندەک کەسی تر دەگەنە لووتکەیەک لە ڕەهایی هەڵسوکەوتیان چونکە لە ئازادی تێناگەن وەکی پووشی بەر بایان لێ دێ و بزر دەبن.

ئازادی یەک تاکە وشە بوو لێ هەزارەها مانای لێرەدا نووسرابوو بەهەزار ڕەنگیش دەچووە ناو مرۆڤ. مرۆڤ هەنە خوو بە ئازادییەوە دەگرن. هەنە نەخۆشی بەئازادی دەگرن. ئازادی بە هەزارەها ناوی هەبوون. بە هەزارەها فەرمانیش لێرەدا هاتبوو، بێ لە هەموو نەخشە و خاڵبەندی لەو فەرهەنگەدا لەسەر ئازادی کێشرابوون.

«لە شەڕگەی ئازادیدا تاکە ژنێک لەو دونیایەدا بەساغ و سەلامەتی و سەرکەوتوویی لێی دەرناچێ و لێی دەرباز نابێ.»

نیشتیمان پڕە لەو ژنە کەمئەندامانەی لە شەڕگەی ئازادیدا پەککەوتە بوون و تەمەنیان بە پەککەوتەیی گوزەراندووە و جوانییەکانی خۆیان کردۆتە قوربانی ئەو شەڕە.

هەندێک جار شەڕگەی ئازادی ژنەکانی دەکردنە لوغم و مین و لە ناو پیاواندا یا لە ناو ژیاندا دەیچاندن.

چەندین کیژم پێ شک دێن لەو کیژە بەلوغم بووانەی ئازادی کە دەتەقینەوە؛ خۆ و چەندین مرۆڤی دەوروبەری خۆیان دەکوشت. «ئازادی کە نەی کوشتبای دەبوو بیکوژی لەناو خۆتدا».

کاڵێ ئەو کچە کاڵەی لەماڵە ئاغایەکدا دانابوو و نقار لە ماڵە

مـەلایەک و مـەندێ لـە مـاڵە شـێـخـێک و ڕەوین لـە مـاڵێ سـەرۆک عـەشـیـرەتێک هەر ڕۆژەی یەک لەو دەسـتـە خـوشکانە دەتەقـینەوە و زرمـەیـان لێ هەڵدەسـتـا، ئەو ژنانەی ئازادی کـردبووینە مین بە پیـاوی کارا نەبا هەڵنەدەگیرانەوە ئەو مینانە لە ڕووحی پیاوێکدا دادەنرانەوە یا لـە زەمنیی دایکێکدا یا لە کـێـڵگەکـانی باب و مـێـردا دەتەقین و ئەرزیان قووڵ دەکرد.

پەڕەیەک لەودیوی شـەڕگـەی ئازادیم هەڵدەدایەوە، چاوم دەکـەوتە سەر "شەڕگەی مێردکردن". شەڕگەی مێرد کردن وەک تیروپشک بۆت دەردەچێ و هێندەی تەمـەن دوور و درێژە و دەبێ هەمـوو جـوانی و لاویەتی و تامـەکـانی خـۆی تێـدا سـەرف کـەی و دڵ و چاوان لە خاکەکەیدا ژێر گڵ بکەی و مێشک و پاکیزەییت لە ناو سەنگەرەکانی دا تەسلیم بکەی و ڕوحت لە کەمینەکانیدا بەجێ بهێڵی و بەهەمـوو جوانی خۆ دەچییە ناوی بە پەککەوتەیی و شکاویش دەگەڕێیەوە و لێی دەنۆڕی.

شـەڕگـەی مـێـردکـردن بە دوو سـوڕەتی دەمی مـەلایەک و واژۆی دادوەرێک دەبێتە شەرعی و یاسایی و کۆمەڵ بە پیرۆزت تێ دەڕوانی و پێی بەژیاندا دەپەڕییەوە و، کیژەکان هەزارەها خەویان پێوە دەبینی. جـۆرەها وێنەیان بۆ دەکێـشـا لەپاش ئەوەی لە شـەڕگـەی کـچێنی دەکـەونە ناو شـەڕگـەی گـەورەبوون و لەوێش ڕا بۆ ئەو شـەڕگـەیە کـە دەبێ بەخوێنەوە پێی تێ بخـەی و هەر بە خوێنیشەوە تێیدا بمێنییەوە، بەڕووتی شـەڕی تێدا بکەی و بەبێ مـەیل خـۆی لەگەڵ جـووت کەی بە پەنجـە و زمـان چەکـەکـانی هەڵگری و هەمـوو نهـێنی و پیـسی خـەتەرەکـانی لەخۆتدا ون کەی؟ ئەوانەی ناچنە ئەو شـەڕگـەیە بە کەم

ئەندام و ڕەبەن دەژمـێـردرێن لە شــەڕەکـانـی عـومـردا بـە جـوانـی و گەنجییەتی دەیانەوێ بەرگری لە خۆ بکەن و بەرامبەری پیری بجەنگن. هەر کیژە و بەڕەنگی خۆی ئەو شەڕگەی دەڕەنگاند و باوەشـی بۆ حازر دەکرد. جەنگاوەرەکانی هەموو دەبوونە دیل.

***

ئەو چرکـەی دڵـم دروست بوو، داکم دوو سێ چرکـە پاشـتـر هـەمـوو دڵەکانی ناو دڵی هەڵڕشـتنـە ناو دڵی من و یەکسـەر ناوی لێ نام دڵان. پاشان شێوەم چووە سەر شێوەی کۆترە شینکەیەک و گەردەنم پڕ بوو لەخاڵ و سینگم خڕ بوو بۆنێکی خۆشی تێ گەڕا و لەپڕ زانیم هەمـوو شـتێک دەبێ کۆتاییـەکی هەبێت. کۆتاییـەکان مـردن، ڕزین و وشک بوون. سـوتـان، ڕووخـان. بەڵام نەمـدەزانی چەکەکان چییـان لێ دێت؟ دەبی چەکەکانیش بمرن یا بڕزن و یا بسووتێن و وشک بن و بڕووخێن چەندەها ساڵە چییان لێ هاتووە دەبێ لە گۆڕ نرێن؟

دونیا بەو بەرینەی خۆی تاکە گۆڕستانێکی تێدا نییە بۆ چەکەکان.

هەموو شتەکان دەچنە ناو گۆڕ،

مرۆڤەکان هەموو دەچنە ناو یەک جۆرە گۆڕ.

جیـاوازی چییـە لە مـابەینی ناو گۆڕی شـۆڕشگێڕێک و خـائینێک؟ فــریشـــتــەیـەک و ســۆزانیــیــەک؟ تـاوانبــارێک و بێ گــوناهـێک؟ سیـاسـەتمەدارێک و چەتەیەک؟ ئیـمـاندارێک و فـاسـقێک؟ ئەگەر ناوی ســەر کـێلـەکـانیــان ســڕدرایەوە یان بەرێکەوت نـە خــوێندەوارێک یا بیـانیـیـەک تێـیـان هەڵەنگوت، چ شـونـاسـێکی هەیە بۆ هـەریەک لەو گۆڕانە؟

گۆڕەکان لە دیوی دەرێ ڕا ڕووکاریان دەڕازێننەوە بەجۆرەها ڕەنگ و بەرد و لێ لە ناوەوەی هەر گۆڕێک یەک جوغرافیای هەیە!

زۆر مرۆڤ هەنە تا دەمرن ناوێرن ناوی گۆڕێ بێنن و تاریفی گۆڕی خۆیان بکەن و هەندەکەی دی ناویان تەنها بەسەر کێلی گۆڕەکانەوە دەمێنی تەنها هیوایان ئەوەیە ناویان لەسەر کێلەکانیان جوان و بەرچاو بە زێڕکفت هەڵکەندرێ و ژووری ڕازاوە و بە بەها لەسەر گۆڕەکانیان دروست بکرێ! دووبارە بەڕووی گۆڕەکانیانەوە بناسرێنەوە و لێک جودا بکرێنەوە.

بە تەهنێ گۆڕە ژیانمان لێ دادەماڵی، هەر هەموو دەویدا وەکو یەکدی ڕووت و بێ دەنگ خاڵی لە دونیا تێدا ڕادەکشێین..

نە گەردێکی هەناسە و نە بۆنێک و نە زەردەخەندەیەکیش دەگەڵ خۆ دەبەین، کە دەگەینێ نە فلسێک و نەتاقە شتێکمان لەو دونیایەی پێماوە، دونیا چی پێداوین لەپێش چوونە ژوورێ هەڵدەڕێژین!

گۆڕ نازانی میوانەکانی کێن؟

کوژراون، مردوون، ژەهرخواردوو، سووتاون، خنکاون یا تیرۆر کراون؟

کە دەگەینە ناو گۆڕ چاوەکان لە بۆ یەکەم جار هەڵدەڕژێن و بەسەر خاکدا و بەتاڵ بەتاڵ دەبنەوە لە دیمەن و ئازیز، دڵ هەموو ترپەو خۆشەویستەکانی لەبەر دەڕۆن و ڕێچکە دەبەستنە ناو گڵە ساردەکەی...

پەنجەکان بە هەموو جوانی و ئەڵقەو قەڵەمەکانیان هەڵدەوەرن و لێوەکان بەهەموو ماچ و عەشق و بزەو دەزوولە سوورەکانیانەوە وشک

هەڵدێن و دادەوەرن.

خاک پەردەیەکی ئەستوور و بەسەر دونیاماندا دادەدرێتەوە و پڕ دەبین لێی دەبێتە هەموو پێشگر و پاشگرێکمان...

***

له خۆشی دڵ وەبەر هاتنەوەم چ جێیەک وەخۆی نەدەگرتم و پڕ بە قووڵایی دڵم پێدەکەنیم تێر بە سیپەکانم هەوام هەڵدەمژی و چەندین جار تەماشایی پەنجەکانم دەکرد، له گەرمترین شەڕی دونیایەدا دەچوومەوە سەر کۆشی دادەنیشتم و وە شەپۆڵ دەکەوتم تێیدا...

له ڕەنگی هەموو ڕۆژێکم دەگەڕای له پێکەنین و گریانەکانمدا دەدرەوشایەوە هەر کە بەتاو داتدەکرد دەچاوانمدا دادەوەستای و چ شەڕ هەیە له زەینمدا دەسڕایەوە و نەمدەهێشت بەڕوومەوە دیاربی و هیچ ماندوو نەدەبووم له بەناو دەمار وەربوونەکانتداو سووڕانی خوێنتدا ڕۆژێ هەزارەها جار بەنێو دڵتدا گەرم گەرم هاتوچۆم دەکرد...

تا باران توندتر دای دەکرد تۆش گەرمتر وەعیشق دەکەوی زۆر دەترسام عیشقت لێ ڕاگێڕمەوە و سەوەیەک لەنێو سینگمدا خۆت پێ دادا. پڕشنگێک له بیلبیلەکانمدا بتفڕێنێ و خۆت تێکەڵ بکا. دڵم توند توندی لێی دەدا و لەنوێوە و لە سەرا هەموو شتێکی تێ دەگەڕایەوە و هەموو دڵێک شاگەشکە دەبوو کەیفی دەهات و دەکرایەوە. ناهێڵی ساتێک ڕاوەستم؛ خۆی بۆ لام دەکێشێ و دەمبا هەتا وەرەس دەبێ دەچتەوە سەیری ئەو لافاوەی چەند ساڵە هەڵستاوە نەکەس دەزانێ لەکوێ ڕا دێ و چۆن دەڕوا. ئەو لافاوەی ڕاست پاش براکوژی پشدەری هەڵستا بەهەزاران جحێڵ و هەزرە و خێزانی دەگەڵ خۆ لوول

دان و سنوورەکـانی تەی کـردن. جـاری وابوو لە شـاری ورمێ ڕا دەچووە شـاری وان و شـەپۆلیـان دەخسـتە ئیـجـە و ئیـجە چەندەها گێژەی پێ دەکردن و پێ دەخسـتن. لەوێش ڕا پتـر پەرش دەبوون ئەو لافاوە زۆر جاران بە تەنیشتماندا تێدەپەڕی و بەناو دڵماندا ڕادەبوورد و ئەو جحێڵ و گەنجانەم دەدیتن کە تەنها دڵیان وەسەر ئاوی کەوتبوو لەشیان لەنێو ئەو شەپۆل و قوڕاو و پەلاشانەدا ون ببوو. زۆریان دڵیان لەسـەر لەپی دەستـیان بوو وەسـەر ئاوی کەوتبـوو لەشیـشیـان تاکە گوللەیەکی پێوەبوو.

دەگـەڵ شـڵێوە و تۆفـان و ڕەهێـڵان هـەر دەگـەڵ شـەپۆلە خـوایی و دەسکردەکـان ئەوەی وەبەر کەنار دەبڕا پـەرت دەبوو. کەنار تەنـها ئەو جەستانە بوون و ئەو لەشانە بوون کە دڵەکانیان تۆفان ڕای دابوون و دڵەکانیان لە ناو لیتە و لە بنی ئۆقیـانووس و دەریاکاندا پڕ ببوون لە لیتـە یا قـەوزە و قـرشـێک قـووتی دابوون یا شـەڕ لێـرە وشـکی هەڵگەڕاندبوون و دەری پەڕاندبوون. ژن نـەمـابـوو ئەو لافـاوەی بەنێـو وەرنەبێ و چی دەڕوحـدا ماوە نەیبا و لەپاش ئەو ڕوحە سووتماکەی لافـاویش چی پێوە نەهێـشتن، کێ مـابوو عـەزیزەکانی تێ نـەکەوتبن و نەڕۆیبن! ژنێک هەمـوو دونیـای خـۆی دەدا پیـاوێک هەمـوو عـومـری دەسپـاردە جگەرگۆشەیەکی لافاو لەگەڵ خۆی ڕادەدا، هێشتا تەمەن و ژمارەی لافاوەکانی داپیرەم لەبیر ماوە هەتا هەیڤ و ڕۆژەکانیشی زۆر لافاو هەن تەنها لەناو ژناندا دەخولێقێن و هەڵدەستن.

ئەو سـیـلاڤـانە زۆر بـە پیـاوان دەچوون کـە سـەریان هەڵدەدا هێندە بەتەوژم و بەگوڕ بوون و تیژ بوون هەمـوو شـتێکیـان دەگەڵ خۆ لوول دەکرد و دەبرد. ساتێکیان نەبوو بۆ مانەوە و ڕاوەستان.

هەتا گەرمی و ڕەنگەکانی ژیانیان لە ڕەگ ڕا هەڵقەند و دەبرد.

خۆم لێ دیارە لەو ڕۆژانەدا بەو لیمۆیانە دەچم کە چەقۆ لەسەر دڵیان دەدرێ و تامیان لەبەر دەڕوا یا بەو مزرە هەنارانەی لووتیان دەبڕدرێ و لە نەگەییویان دەنکەکانیان هەڵدەوەرێ یا بەو دار سێوە لاسۆرەی لە سەروبەری بەر داهاتنێیدا نێو قەدی دەبڕدرێ و یا بەو دار هەرمێ گوڵاوییەی دەگەرمەی بەر کردنێدا لاخ و پۆپی دەسووتێنرێ.

هەر لەو ڕۆژانەدا بەو نیشتیمانە بێ دڵە دەچم کە دڵی جحێڵ و هەرزەکارەکانی بەسەر ئاوێوە بەجێ ماوە و دڵی کچۆڵە و کەنیلەکانی دەژێر گڵیدا شێدار بووە. دڵی پیاوەکانیشی فیشەکدانێکی ژەنگ گرتووە و لە شەڕگەیەکی کۆن کەوتووە.

سیلاڤ هەتا پیرتر دەبوو خەڵکی زۆرتری ڕادەدا و درەختی پتەوتری لەڕەگڕا دەردەهێنان و لە پێچەکانیدا ئەو زارۆک و ساوا و پارچەلە منداڵانەم دەدیتن کە شووشە شیری خۆیان توند لە باوەشی گرتبوو پارچە نانێکیان کردبوو بە ئاڵا و بە دارێکیانەوە بەسەر سەری خۆیانەوە هەڵواسیبوو.

نەمامە ژنەکان وشەی ئازادییان لە تەختی ناوچاوانیان هەڵکەندبوو هەردوو دەستیان ڕاست هەڵێنابوون. ئەو درەختە ژنانەی دڵی خۆیان بە ڕەگ و ڕیشەوە دەرکێشابوو لە قەدی خۆیان دروشمی لەشێکی ئازادیان هەڵکەندبوو نووسیبۆوە ئەو سەروە ژنانەی بەخۆ و بە دەیان هێلانەی ناویان دروشمی تێر تێدا ئاویان بەسەر چڵەکانیانەوە هەڵواسیبوو هەتا شەپۆلەکان بڵندتر دەبوون ئەو حەشامەتە پتر تێک

باهەڵدەدران و سەراوبن دەبوون و ژیانیان سوولێن دەکرد. ئەو شەپۆلە پڕ کەفانەی شرینیان گەلێک بە شرینی من دەچوو...

لەسەر شانی شەپۆلەکان ئەڤ هێلانە ژنانەی پاش ئەنفالێ بەبێ هێلکە و فەرخە و بەبێ کۆتر و پەرەندە بە چیلکە و چاڵی تێک شکاوەوە دەیهێنان و دەیبردن.

لافاو هەر بەوانە ڕانەوەستا و نەنیشتەوە لە شەپۆلەکانیدا هەموو ڕەژووە ژنانی پاش هەڵەبجە و قەلادزێ و گەرمیان و بادینانی دەئاوەکانی خۆیدا پەرش و بلاوکردنەوە. وەکی تۆزێکی ڕەش دەسەر ئاوێ کەوتن.

سێلاو هەموو بۆنەکانی لە بۆنی خۆیدا بزر کرد و هەموو ڕەنگەکانی ئاچووغ کردنەوە لە دووڕا بەتەنها بۆنی دڵی منداڵەکانی لەبەر دەرۆیی بۆنی ئەو دڵە خاو و گچکەلانەی تازە پوشکوتبوون خاڵی بوون لە زەمان لە تاوان گەلێک جاران مشتم تی هەڵدەدان و بە پەقرەج و سەتلان دەرم دەهێنانەوە یەک یەک بە بەنکی درێژ درێژمەوە دەکردن و هەڵم دەواسین. دەمگوت نەبادا ڕۆژێک ژیان بێتەوە بەبێ دڵی هەتا ئەگەر بە وشکیش بێ دڵی منداڵانی لە ناو باوێمەوە.

دەمزانی ئەو دڵانە لە تاو قەترە جوانەکانی شیر دەرپەڕیون یا لە پەتا و ڕشانەوەدا هێناویانەوە سێلاو شەپۆلی بڵند بوون منداڵەکانی دەنووزانەوە و مەدالیای ژیانیان بەلانکە و جوولانەکانیانەوە خستبوو هەڵدەسووڕانەوە هەتا نەهۆ سێلاوی بەو بەرینییەم نەدیبوو. هەتا چاوەکانم بریان دەکرد دەمنۆڕی و قەوزم لەسەر دەکەوت هەر نەدەنیشتەوە.

هێنده بەتین بەڕامالین کەوتبوو لە دانیشگا و زانکۆکان مامۆستا و قوتابی و بڕوانامەدارەکان لە نەخۆشخانەکان نەخۆش و دکتۆر و نوژدار و پەرستارەکان لە دادگایەکان دادوەر و تاوانبارەکان هەتا بازاڕ و شارەکانی بە تێکڕایی بەشەپۆلێک ڕامالیبوون.

هەر لە گوژمەکانیدا ئەو پیاوە کامڵ و ژیرانەی دڵیان فرۆشتبۆ قاچاخچییەک و سەریان لەکن چەتەیەک بە بارمتە بەجێ هێشتبوو وە دیار دەکەوتن.

هەر دەگێژە و پێچەکانیدا ژنە ئیماندار و نوێژکەر و پاکیزەکان، سۆزانییە تایبەتەکانی دەوڵەت و، تەیرە ژنەکانی ناو قەفەسانی پێکەوە لوول دەکردن لافاو پێشبڕکێی دەگەڵ ئیجە دەکرد لەسەر خوێنی و ئەو گەنجانەی دەیبردن هەر ئیجە خوێنی دەخواردنەوە و لافاو خوێنی لە ناو خۆیدا بزر دەکردن. هەر یەکیان دەیەویست لاوی پتر بۆ خۆی ڕاکێشی و دەگەڵ خۆی بەری.

چەندین ساڵم تێپەڕاندن بەخڕکردنەوەی دڵان و بەرگرتن لە دڵان تا بڕم تێدا بوو دڵم خڕ کردنەوە و دڵم هەڵواسین و ئەو ڕۆژەی دیم لافاو بەسەر سەری شەپۆلەکانییەوە چیا و شاخ و ڕەوەزەکانی بردن و لەسەر شانەکانی سەنگەر و کەمین و دروشم و نەخشە و تفەنگ و دۆشکە و تۆپەکانم دەدین دەیبردن و قمی دەکردن.

ڕێ بەدیم دەکرد شار لەدووی شار گوند بەگوند بەسەر سەر و شانی شەپۆلانییەوە کۆکاتەوە بەری هەر لە دۆڵی باڵەکان و جافان و زەروونێ و ئاکۆیان و لە بنارەکانی سەفین و قەندیل و هەندرێن و شیرین و لە پێدەشتەکانی هەولێر و بیتوێن و گەرمیان و شارەزووری

بەسەر سەری شەپۆلەکانییەوە ڕامالّی و بەرێ...

بە بۆنی دەمناسییەوە دەمزانی شەڕە بەو بۆن و ڕەنگە هاتۆتەوە لافاو ئەوانەی دەگەڵ خۆی بردبوون ڕۆحی تێک شکاندبوون و پڕ لە پووش و پەڵاش لەیەک لە کەنارەکانیدا بەجێی هێشتبوون...

دەریایەکان زەریایەکان ئۆقیانووسەکان ڕەوتین ڕەوتینی کوردانیان بەسەروە بوون و لەسەر ڕووی کەوتبوون و ڕۆژی چەندجار شەپۆلەکانیان پێکیان دادەدان و دەیانهێنان و دەیانبردن...

ئێوارەیەک پێش ئاوابوونی خۆر دڵم ڕایکێشامەوە بۆ لای هلیانێ و غەریبم هەڵستا هلیان پڕ ببوو لەپۆش و هەژاڵ بەڵام چاوەکانی هەر بە دوورگەیەکەی خۆ مابوون و کەسک دەچوونەوە تا پتر دەچوومە پێشی بۆنی لافاوی لە پێکەنین و زەردەکانی دەهات و خوڕە خوڕی دەهات دیار بوو چی هەبوو ئاو لێی ڕامالّیبوو هەرلە ئاڵا و شۆڕش و پیاو و شەڕ و تام و گەرمی و تامانەکانی....

دەتگوت سێوە سوورەیە کە دوو قاش بووە لە نێوان دوو دونیادا و بە هەورێک دەچوو چ بارانی تێدا نەمابێ کە دەئاخافت مژێکی خەست لە قسەکانی بڵند دەبوو ڕایدەکێشایە ناو دوورگەی چاوەکانی، دەیگوت لێوەکانم هەر لە سەرەتای ڕێگایەدا خوسان و بەخۆم و چۆڵەوانییەکانم گەیشتیمە ئێرە چەند ساڵان شتم لەخۆدا چاند و تۆوی جۆراوجۆرم بەخۆدا کردن چی نوێم دەدی شەتڵێکم لەخۆمدا دەڕواند و موتوربە دەکرد. چەندەها ڕەنگم دەخۆ هەڵدەسوون و چەندەها وێنە و پۆستەرم بەخۆمدا هەڵدەواسین و هەر لە سبحەینانەوە دەچوومە بەر نەینۆکی تا ئێوارن داخوا ڕەنگی ئازادیم

گرتووه و بۆنی خۆم دەکرد دەمگوت دەبێ ئەو جار بۆنی ئازادی بدەم "ئازادی ئەو دونیا گچکەلۆکەی هەر ژنێک پڕ بە مێشکی خۆ بڕی دەکا و پڕ بە دڵی خۆی باڵەوان و ڕەنگەکانی تێ دەخا"، ئازادی لە دونیای پیاواندا وێنەیەک و ڕەنگێکی هەیە و لە دونیای ژنانیشدا ڕەسم و ڕەنگێکی دی پیاوان بەمانا و هێمایەکی پێناسە دەکەن ژنانیش بە چەمک و نیشانە و زاراوەیەکی تر.

ژنەکان ئازادی بەهەموو ناو و کردارێکەوە دەلکێنن لە ناو هەموو دروشمێکدا دەینووسنەوە" ئازادی لە سنوورەکانی پیاواندا تەنها دەسەڵاتێکی ڕەهایە و لە سنوورەکانی ژنانیشدا جەستەیەکی ڕەهایە."

«ژنان دەیانەوێ هێندە ڕووتیان کاتەوە هەتا ئێسقان و دەمارەکانیشیان وەدەرکەون. پیاوانیش دەیانەوێ هێندەیان شت بۆ کۆبکاتەوە و بۆ بفرێنی و پێوەخا هەتا کونی چاوەکانیشیان وەدیار نەمێنێ».

زۆر ژن هەتا هەن ئازادی ناناسن و تێناگەن لێ گەورەترین و درێژترین شەڕی لەسەر دەکەن زۆر مرۆڤ شەڕ لەسەر شتگەلێک دەکەن کە زۆر پێی نامۆن و نە دەیناسن، نەدەیانناسی نازانن ئازادی تەنها جوانی و ژیان نییە بەڵکو سووتان و هەڵوەرانیشە.

زۆر ژن هەر لە دوور ڕا باوەش لەبۆ ئازادی دەکەنەوە و پێشوازی لێ دەکەن نازانن زۆر جاران ئازادی مینێکە بەژناندا دەتەقێتەوە کە نەشیان کوژێ کەم ئەندامیان دەکا!.

ژنەکان لافاو گەیاندنیە تاراوگە و پەرشی کردن. هەندێکیان بە بێ زمان کەوتنە ناو ئازادی هەندێکیان بەبێ چاو هەندێکیان بەبێ

گـوێچکە و هـەندێکیـان بەبێ پـێ و هـەندێکیـان بەبـێ دەست خـۆیان لە ئازادی هەڵکێشا.

هیلیـان چـاوەکـانـی دەگـەڵ خـۆ نەدەبـردنە ئـیشـێ و نەیدەویست ئەو وێنانـەیان تێـدا هـلانێن بـێن و دەیگوت پەنجـەکـانم پاش ئەوەی پیـاوان هەڵیان گوشیون و شـەڕەکانیش هەڵیان پڕووکاندبوون، نەمدەبردنە ناو دونیـا و قـەرەباڵغی، چاوەکـانیـشم لە شـووشـەیەکدا لە مـاڵێ بەجێ دەهێـڵم. شـەڕ تەواو نـەبوو هـەتا ڕۆحی نەکـردین و نەڕنین، تاراوگـەش تەواو نابێ هەتا لەت لەتمان نەکا و کەم ئەندامەمان نەکا.

هلیـان فێـرببوو پیـاو و جـغـارە وەکو یەک بەکـارهێنێ و بکێـشێ و کەیفیان لێ بکا بیانکێشێ و بیکاتە دووکەڵ و بەهەوای دادا یا بیکاتە سووتوو بە پەنجەکانی پتی لێ دا بەدەوربەریدا و لە پاش هەنگاوەکانی پەرش و بڵاوبکا، یا بیکاتە قونچکە جغـارەیەکی سووتاو و بەسـەرچوو بۆ نێو تەپڵەک و سەتڵەکانی زبڵی فڕێ دا.

فێر ببوو پیاو و شەڕاب تێکەڵ کا هەر هەتا مەست دەبێ دەچاویان هەڵڕوانێ و لە ڕەنگیان خۆشی بێ و لە تامیان وەتەزوو کەوێ و گەرم بێ و دونیـا لـەخـۆیدا گـەرم بکا لە پاشـانیش هـەڵیـان چێنێ و هەڵیانرژێنێ و بەقوڵپە قوڵپ بیانهێنێتەوە.

بەرە بەرە ڕاهـاتبـوو دەگـەڵ مـایـۆکـانی لەبەریان بکا و ڕەنگیـان لە ڕەنگی مـایۆکـانی بوەشـێنێتـەوە، مـۆدێلیـان لەگەڵ مۆدێلی مـایۆکـانی بگۆڕێ هەتا مـارکە و قردێلـە و قیـراج و ئـۆیەکانیـان هـەریەکەیان دوو هەفتە یا مانگێک لەبەرکا و پاشان فڕێی دا.

هـەستی بـە وەژوورکـردنێ و دەرکـەوتنی پیـاوێک نەدەکـرد لێـی تەنـها

ئەو کاتانە نەبێ کە لێوەکانی نمەیان لەسەر دەنیشت و چاوی وەسەر ئاوی دەگەڕان و دەیزانی پیاوێکی ڕێڕەوی پێدا تێپەڕیوە.

لە ژوورەکەیدا پەردەی لەسەر هەموو ئازادییەکانی هەڵدایەوە و وێنەی ئەو پیاوانەی خۆشی ویستبوون یا دڵی لێ سەندبوون یەکە یەکە بە دیوارەکانی ژوورەکەیەوە هەڵواسین و یەکی مۆمێکی خستە بنیان. پەیکەری لەبۆ هەموو ئەو کوڕ و کوڕیژگە و جحێلانەی دڵیان هەرەک کردبوو، داتاشی و لەسەر هەر ڕەفە و مێزێک تەپڵەکێک یەکە یەکەیانی بەڕاوەستاوی دەنان، پۆستەری لەبۆ هەموو ئەو برادەر و هاوڕێیانەی لێیان بە نامەحرەم دەزانی دروست کرد و بە گەردەنی خۆیدا کردن.

هەتا نەختە نەختە خەریک بوو لە ئازادی ژوورەکەیدا قوم دەبوو، ئەوەندە خۆی ڕووت کردەوە ڕووتی لێ هەڵدەفڕی خووی بە ڕووتبوونەوە گرت و ڕووحی ڕووت کردەوە و مێشکی ڕووت کردەوە. ژنییەتی ڕووت کردەوە و جوانییەکانی ڕووت کردەوە، بەشەو و ڕۆژان بە شینایی و بە ڕەش داگەڕانی ئاسمانی بەڕووتی خۆ پیشان دا، بۆ ئاسمانی بە هەورەوە بە سامالەوە بە ئەستێرانەوە خۆی لێک کردەوە.

بەڕووتی خۆی لە هەموو ئاو و چۆم و دەریایەکان هاویشت و لەسەر پشتی هەموو خاک و بیابان و دەشتەکان ڕاکشاو هەر بەڕووتی خۆ لە هەموو تیشکەکانی ڕۆژێ وەردا و لەسەر تەنیشت لە زەردەپەڕەکاندا ڕاکشا.

سینگی لەبۆ هەموو برووسکە و گەواڵەکان دادڕی و بەڕووتی و لەسەر گازەرای پشتێ بۆ بارانەکان وەرکەوت و بۆ ڕێژنە و نمە

ڕەهێڵەکان ئاوەڵا بوو. لەبۆ هەموو چیا و ڕەوەز و دوند و لووتکەکان و لەبۆ با و باسریشکە و شەماڵ و شنەکان خۆی بە گۆڕێ وەردەکرد. لەبۆ بەفر و زریان مژ و تەمەکان خۆی تەواو داماڵی هەتا وای لێهات لەبۆ یەک یەکی کەژەکان ساڵەکان بۆ دار و بەرد و تەیر و ئاژەڵەکان خۆی ڕووت کردەوە.

***

چاوم لێ بوو چۆن شەڕ تێمدا وە هنارە کەوتبۆوە ئاگرێکی سووری لێ بڵند دەبوو دەیەویست یا خۆی وەرگێڕێتە سەر من، یا من وەرگێڕێتە سەر خۆی و بەهەلاندنم بدا. یەک لە وشەکانم وەبەر خۆ هەڵبڕێ، شەڕ لەوەتەی هەیە وشەی شینی لە دەستپێکی خۆیدا چەسپاندووە و شینی لە ناوەڕاستی عیشق خستووە دەمابەینی کوشتنیدا چەقاندووە و لە چەقی خۆشەویستیدا سەری پێ دەرهێناوە و هەڵی ڕشتۆتە ناو دڵی شەڕابەوە و لە شەوێدا تاریک داهێناوە و. شین هەر لە شەرم و شێوەی ژندا ڕانەوەستاوە و ڕۆچۆتە ناو لەشیانەوە و کردوونیەتە گەورەترین شەڕگە.

***

لە وەڕەسییان باوەشم لە درەختێک دەدا و بۆنی گەلایەکانیم هەڵدەمژی دەمدی داری بی و دار بەڕوو دار بەلالۆک و دار قەزوانەکان بۆنی سیحرێکیان بلاو دەکردەوە کە تا ئێستا کەس ئەو بۆنەی لێ نەکردبوون. بۆنی درەخت بە بۆنی بوون دەچێ لێ شتاقمان چاوی درەختێک ناناسین و لە چاوی درەختەکان ڕانامێنین و جارێک دەستی درەختێک ناگرین و لەسەر چاوی خۆمانی ڕۆنێین؛ چ درەخت هەن

هەموو دەمێ وەکو یەک سەریان لەبەرەخۆ دەنا و لە فکران ڕۆدەچوون.

کەسێک نەبوو لێیان بپرسن لە چ ڕاماون و دەتانەوێ چ بێژن و پڕ بەدڵی خۆتان بۆ کوێ برۆن. درەختەکان پاش ئەو هەموو بڕینەوە و داسووتانیان هەر هەڵدەدەنەوە و ڕەگ پتر دەهاوێن. درەختەکان چەندە بەژنان دەچن وەکی وان پتەو و خۆڕاگرن پاش ئەو هەموو بەرەی دەیکەن بەرگەی ئەو هەموو بڕینەوە و گڕ تێبەردانەش دەگرن کە درەختەکان دەبڕن بە هەزاران شمەکی جوانیان لێ دروست دەکەن و بەڕەونەقتر دەگەڕێنەوە ناو ژیان و کە دەشیان سووتێنن ئەوەندە ڕووناکی جوان دەدەنەوە ڕووناکتر و گەرمتر دەگەڕێنەوە ناو ژیان.

ژیان نە لە ژن نە لە درەخت داناشۆرێ و شتاقیان نەکەسێک دەیانڕوێنێ نە کەسەک دەیانچێنی. هەر بە خۆڕسکی خۆ زیاد دەکەن و دەمێننەوە. ئێمە هەموو پیر دەبین بەبێ سێبەری درەخت و سێبەری ژن، چونکە لەبۆ ژیان نە درەختێک دەڕوێنین نە ژنەک دەڕوێنین.

خافڵین لە جوانی ڕەنگ و دەنگی هەرتکانیان «شەڕ نەیهێشتووە نە درەختێک نە ژنێک ڕەگی پتەو داکوتی و گەشە بکا.»

چ درەختێک دەبینی لەبەر بەتەمەنیان نازانی چۆن لە قەد و لە بالای هەڵبڕوانی و دەڵێ یەکەک سیحری لێ کردوون یا بۆ خۆ بوونەتە سیحرێک و بەتاڵ نابنەوە؛ ناتوانن پڕ بە تەمەنی خۆ گەلایان دەرکەن و گەلایان هەڵوەرێنن و پڕ بە سنگیان هێلانەی پەڕەندەکان وەخۆ گرن. ببنەماڵی چەندەها سمۆرە و دارکونکەر لەنێو قەدیانا یەکتر لە ئامێز گرن و بێچوویان بن و هەر لەنێو هەناوی درەختدا گەورەیان بکەن.

هەر ئەو سیحرە نەیهێشتووە پڕ بەدڵی خۆ بەربکەن و سێبەریان

ڕاخەن و شەوان تێر چاو لە مانگ ببڕن و بەرەو دەم بۆ خۆر ڕاکشێن.

درەختەکان هەر بە جحێڵی چەک هەڵدەگرن و کوڕەکانیان تازە خەتی سمێڵیان دەدەن کە تفەنگێک بەشانیدا دەکەن و دەڕۆن و ئیدی ناگەڕێنەوە. هەندەکی دییان هەمیشە لە ڕیزی پێشەوەی شەڕەکانن شەڕ نییە ئاوریان نەدا پێش هەر شتێک.

بێوەژنەکانیان بەهەر هەڵدێر و چیایەکەوە بێت درێژە بەعومری خۆیان دەدەن و بە چاوەڕێی شەهیدانە و گۆڕە بزرەکان.

دەڵێی درەختەکان دەزانن ڕۆژێک دێت گۆڕی بەکۆمەڵی درەختەکانیش هەڵدەدرێتەوە و بە خۆشەویست و دڵدارەکانیان بگەنەوە، ئەگەر وەکی ڕەژوویەکی ڕەشیشیان لێ هاتبێ.

هێشتا لە ژیان ڕانەهاتبوومەوە و هلیان لەسەر پێڵووەکانم بوو کە دڵەکانی ناو لەشم وەکی گێژە خولیان دەدان و تێمدا هەڵدەسوڕان وە سووڕان دەکەوتن وەکی ورتکە ماسییان.

دەستم توند بە دونیاوە دەگرت، ئامێزم پتر لە بۆ ژیان ئاوەڵا دەکرد و لەپڕ دڵی دڵهەناری خۆی لەجێی دڵم دەپەستاوت و بۆنی هەنارم تێ دەگەڕایەوە....

بەشی سێهەم

دڵم خرپتر دەبوو لەخۆشییان دەپەشۆکام وەزێ دەستم دەکەوتنە ئەو لاو لایان شەوم لێ بەڕۆژ نەدەبوونەوە چ خۆشی و گەرمی هەیە لە زمانم دەئاڵان و پریشکی جوانم دەدانەوە لە عاشقییان لە هەموو کەس و شوێنێکم جوان دەڕوانی، زەردەی لەسەران بوو کانییەکم لەلای پیاوێک بەجێ هێشت و وەڕێ کەوتمەوە لە دڵنیایان شەپۆڵم دەدان نەمدەویست چی دی ئەڤ هەموو کانییانە لەخۆمدا هەڵگرم ژنان چەندین کانییان هەن. لەبۆیە هەرگیز لە وشک هەڵگەڕان ناترسێن.

هەر دەگەڵ چاو پوشکووتنەوەم خەنی ببووم و پەلەم بوو هەموو کەس بناسمەوە هەموو ناسیاوەکانم ببینمەوە. لێ دەمدی هەموو شتەک لە کۆڕەودایە و هیچ لەجێی خۆ نەماوە."ژنەکان بە کۆڕەوێک دەچن کە نە سەری دیارە و نە بن و هەمیشە هەر بە کۆڕەو وەڕێ دەکەون و مل دەنێن لێ نە دەگەنە چ جێگایەک و نە بەرەو پاشەوەش دەگەڕێنەوە و ژەوان دەبنەوە".

بۆن هەناری دڵم دونیای دادەگرت و بژۆڵکەکانم ڕێک ڕادەوەستان و هەرتک مەمکم قیت دەبوونەوە و لێوەکانم دەبوونە دەنکە هەنار دڵم لە خۆشی زیندووبوونەوەی وەکی هەنارێک شەقی دەبرد و ئاوی لەبەر دەڕۆیی.

لەسەررِا چەند کورِێژکە و جحێڵ خۆیان تێ هەڵداویشتم و مەیلیان دەچۆوە هەنارەکەی دڵم.

دڵم هەڵهێنانەوەم لەبەر خاتری تۆ پێ خۆش بوو، دەمزانی دەرِژیتەوە ناو دڵم و گەرمی دادەهێنییەوە بۆیە خێرا خۆم گەیاندەوە ماڵێ و چاوەکانم بە کل رِشتن و کراسە گوڵ زەردەکەم و کەوێ سپییەکە و سوخمە سۆرەکەم لەبەر کردەوە و گوارە سێ گۆیەکانم لە گوێ کردنەوە کاکۆڵ و سەری پەنجەی دەست و پێیانم لە خەنەیدا سوورکردن و خرخاڵەکانم لە پێ کردنەوە بەنکی شیلانەکانم لەگەردەن کردەوە. چەند جار چوومە بەر نەینۆکی و لە بەژنی خۆم هەڵدەرِوانی. دەمدی هەڤرین بوومەوە.

هەموو رِەنگەکانی خۆشم ویستبوون دەمهێنانەوە گۆرِێ و دڵم تەرِ تەرِ لە لەشم دەگەرِایەوە و عاشق دەبوومەوە. عەشق خۆشە لێ ناگاتە خۆشی عاشق بوونەوە. لەبەر هەیوانێ دادەنیشتم و ئێواران دەچوومە سەربانی بەرە ژوور دەچووم خۆم لە کانی پشت مالان هەڵدەکێشا هەموو رِۆژێ بەر لەکازیوە خۆم بەسروشتدا دەدا دەگەڵ رِەوە باڵندەکان خۆم لە درەختەکاندا بزر دەکرد ئامێزم لە چیاکان وەردێنا لە دوای کارمامز و ئاهۆیەکان بەپشتی کەژاندا وەسەر دەکەوتم، تا تینم تێدابوو تامم لە سروشت هەڵدەمژی.

تا بۆنی چیاو کانییەکان دەهاتەوە ناوم، هەرچی جل و بەرگی رِەشم هەبوون توورِم هەڵدەدان لەسەر رِا چەند کراسی گوڵ سۆر و گوڵ مۆر تەخت شینی ئاسمانی و تەخت کەسکی گوڵ بنەوشەیی و سپی و نارنجی و سوخمەی هەناری و سوور و زەیتوونیم بە دروون دەدانەوە و گەردەنم پرِ لە خەناوکە و باسکم پرِ لە بازنگەی رِەنگاورِەنگ دەکردن

هەستم دەکرد دیسان بەر موسولّدانم وە بزووتوون دەکەوتەوە و دڵی ئاهۆی تێمدا دەبوو بەگۆشت و لە تۆپەڵە خوێن دەردەچوو لەپڕ دڵم قولّپ دەبۆوە ناو دڵی چ دڵێک لە دڵمدا هەبوون هەڵدەڕژانە ناوی ڕۆژێ چەند جار گوێم بۆ «هەی دڵ هەی دڵ دڵی من»ی گوڵبەهاری ڕادەدێشتەوە.

چاوم دەکەوتنەوە و پشتە دەستەکانم دەئاوسان و سینگم وەکی باخی هەناران دادەهات و گوێم لە دەنگی یەکەم دڵۆپە خوێن دەبۆوە کە دەڕژایە ناو دڵی و دڵی بەرە بەرە گەرم دەبۆوە وەگوڕ دەکەوت تێکڕا هەموو خوێنبەرەکانی جەستەم دەلەرزین و بەگوڕۆژم دەکەوتنەوە و بەرەو ژێر دەبوون، وەختێک دڵێک لە ڕەحمی گەرمی هەر ژنێکدا وە ترپە کەوی ژنە قەت نامری و بەرە بەرە دەڕوێتەوە و دونیا بەتەواوی لە ناو خۆیدا وەسەر یەک دەنێ گۆنایەکانی پڕ دەبن لە ڕەنگ.

ئەز هەر وەکی باخی هەناران کە تاوی تێ دەچەقی ڕەنگم هەڵێنابۆوە لێ کەس نەیدەدیم و کەس هۆشی لەمن نەبوو. هەموو شتەک هەموو کەس لە کۆڕەوێدا بوون هەر لە عەشق و سروشت و ژن و پیاو و ڕەنگ و جوانی باخچە و پەنجەرە و دەرکەکان. نەخشەی هەموو شتەک لەو کۆڕەوەیدا وەڕێ کەوتبوو چ لەجێی خۆ نەمابوو هەر دەمەویست شتەک کەمێک ڕاگرم و خۆی لەگەڵ ڕابێنمەوە لێ نەمدەتوانی هەموو ملی دەنا نە کەس دەیزانی بۆ کویندەرێ نەکەس دەیزانی لەبۆ!

کۆڕەو هێندە درێژ و هێندە بەرین بوو چاوم هەتەرەی نەدەکرد تەواو تێی هەڵڕوانیم و پێدەچوو گەلێک ساڵە سەری هەڵداوە و وا زووش ڕاناوەستی کۆڕەو ناو و تاریفی جۆراوجۆری لەبۆ بینرابوونەوە...

هەندەک کەس بە تەنیا لەشیان دەگەڵی ڕۆییبوو هەندەکی دەدی ویژدانیان و هەندەکی دەدی زەینیان ڕۆیی بوو، ئەوەی ڕەگەڵیشی نەکەوتبوو بەبێ ویستی خۆ شتەکی هەر لێ ڕاپێچ کردبوو زۆر دۆست و هاوەڵم دەدین ڕەنگیان ڕۆیی بوو زۆر دەستە خوشکم دڵیان وەڕێ کەوتبوو کەس کەسی نەدەناسییەوە هەموو هەر بەپەلەپەل کەوتبوون و کەس لە سەر کەس ڕانەدەوەستا.

***

دڵم هەناراوێکی خۆشی دەدایەوە و هەموو هەنارەکانی لەشم دەلەرینەوە و لێ چاوم هەر جوانییان نەدەهاتەوە ناوی وە گوڵە هەناریان نەگرتەوە؛ چونکە چاوەکانم هێندە گەچلابوون هەر لەو کۆڕەوێدا چاوی ژنە شەهید و ئەنفالەکانم دەدین چۆن دەیانفرۆشتن و نانی منداڵەکانیان پێ پەیدا دەکردن.

ئەز جوان جوان ئەوانم لێ دیار بوون کە ڕۆژانە چاوی خۆ و چاوی منداڵەکانیان لەسەر سینییان دادەنا و بەناو بازاڕێدا دەهاتنە خوارێ هەموو سینیەکان چاوی سوور هەڵگەڕاو و چاوی فەریکی منداڵە شەهید و ئەنفالانیان لەسەر بوو بە تولێکی سپی داپۆشرابوون.

هیچ لە منداڵە ئەنفالەکانی گەرمیان و بارزانییان چاویان دەوێدا نەمابوون و لەو کۆڕەوی خەڵکیشدا سەرە گێژەیان گرتبوو.

هەندەک چاوەکانیان هەر فەریک بوون لە برسان هەڕاجیان دەکردن و هەندەکی دی چاویان تازە گوڵی کردبوون کە لێیان هەڵدەبڕا و یا چاویان لەسەران گوێلکان دەکەوتن یا لە ناو زێرابەکاندا دەگەڵ چۆڕاوی بارانی دەڕۆیشتن و لە ژێر پێی هەزارەها نیشتیمان فرۆش و

سیخوڕدا دەپلیقانەوە و بەعەردییەوە وشک دەبوونەوە.

زۆر جاران مشتەری و کڕیاری چاوەکان منداڵ بوون و بۆ کەلاییَن دەیانکڕین و لە ناو خۆڵی کۆڵانەکاندا کەللاێنیان پێ دەکردن. لەپاشان لۆ جوانی لە قوتوویەکیاندا هەڵدەگرتن. یا بازرگان و مەیفرۆشەکان خۆشاو و شەڕابیان لێ دروست دەکردن یا کاربەدەست و لێپرسراوەکان دەیان ناردن بۆیان بکڕن و دامە و شەترەنجیان پێ دەکردن.

خەڵک هەر ڕای دەکرد لێ من چاوی هەندەک ژنە ئەنفالی دەدیم لێ دیاربوون بەتایبەت دەیانبردنە سەر مێزی بلیارد و قوماری گەورەگەورەیان پێ دەکردن هەر دەسەڵاتدارەی هەر بەرپرسەی بەدارێک لەسەر مێزی بلیاردەکەی ڕای دەدا و پەنجەی لەسەر دادەگرتن..

چاوەکان وەکی فەریکە گوێز و ئاڵوباڵوو داتەکێنرابوون و قەڵشتیان دابوو و خەڵک هەر ڕێی دەکرد و پێیان لەو چاوانە دەنا نە کەس ئاوڕی لێ نەدەدانەوە نە کەس دادەهاتەوە هەڵیانگرێتەوە. چاوەکان وەکی بۆڵوە ترێ و هەڵووژە لەبەر پێیاندا دەپیلقانەوە و جوانی و خۆشەویستەکانی ناویان بە گۆڕێ وەردەبوون و کەناسەکان گەسکیان لێ دەدان و دەیانهاویشتنە سەر سەرە بێڵەکان پاشانیش بەرمیلە زبڵەکان.

چاوی ژنە ئەنفالان ئەڤ چاوانەی ڕەشێنەکانیان ببوونە چاوەڕوانی و خۆڵیان لەسەر نیشتبوو. کۆڕەو هەر گەورە دەبوو هەندەک چاویان دەنک دەکردن و هەندەکی دیکەیان دادەبێژتن. هەندەکی دی لەسەر سینییان نەدەفرۆشران دەبرانە نێو جامخانە و قوتووی گەورە گەورە و

ڕەنگاوڕەنگ و بە حەلاقەیان دادەکردن.

لەولایرا لێم دیاربوون ئەڤ چاوە خۆڵاوییانە بە لۆرییان دەیانهێنان و دەیانبردن تەلار و ساختمانی نوێ نوێیان پێ دروست دەکردن هەر بە گەڵابان لەبری خشت و بەردی حەلان و مەڕمەڕ ڕووی خانوو و دەزگا و ساختمان و کۆمپانیاکانیان پێ سواغ دەکردن.

یا بە کەچکە شۆڤڵان دەیانهێنان شەقام و جادەکانیان پێ قیلەتاو دەکردن بەردی بناغەی پرۆژەی قەبە قەبەیان پێ دادەنان.

پلە ماهی هەموو ڕۆژێ دەچۆ دیار شەقامی گەورەی شاری دەیگوت چاوەکانم بێرەوە نووساون لەدوا قیرتاوکردنەوەیدا ڕۆژێ هەر گوێ هەڵدەخەم تا بزانم کێ و چ بەسەریاندا تێدەپەڕی و دەگوێزرێنەوە. دەیگوت چاوی ژنە ئەنفالان چەند ساڵ دەبێ هەڵکۆڵدراون و خاراون هەر حیزبە و ئیمزای خۆی لەسەر کردوون و ئارمی خۆی لێ داون و لەبیرمە ڕۆژگارێک هەر حیزبە و بەشی خۆی جودا کردبوونەوە و بە ئاڵای حیزبەکەی خۆیەوە دروبوون لە شەڕەکانی براکوژیدا ئاڵای خۆی پێ دەشەکاندنەوە.

یا دەیانکردنە مۆر و لە سەیارە و ماڵ و خانووبەرە و کاڵا تاڵانییەکان دەدان و یا هەندەک ژنی دەست ڕۆیشتوو دەم ڕۆیشتووی نێو ڕێکخراوی حیزبەکان وەکی گوڵە سینگ لە یەخەی خۆیان دەدان یا وەکی کەوش لە پێیان دەکردن یا لە پێشەنگای گەورە گەورەدا نمایشیان دەکردن" و بە هەزارەها کتێبیان لەسەر چاپ دەکردن.

زۆر جاران ناوی خۆمان تەواو لەبیر دەچۆوە و نەماندەزانی ناومان چییە هێندەیان ناونووس کردبووین لە دەفتەراندا لە فۆرماندا بەهەموو

زمانان ناویان دەنووسین چی ڕێکخراو و کۆمەڵە، شاند هەبوون و دەهاتن چاوپێکەوتنیان دەگەڵ دەکردین و قسەیان لێ دەپرسین. چەندین ڕێکخراو و کۆمەڵەی سەندیکای ناوخۆش فۆرمیان دەداینێ و وێنەیان دەگرتین و کامێرای تیڤیەکانیان تێ دەگرتین و ڕەنگیان کاڵتر دەکردینەوە ناومان پتر وەکی با تێی هەڵکا لەبیرمان چۆوە هێندە لێیان سەندین و لەبۆ دروشمان دەکاریان برد پیتەکانی ناومان ئەوەندە ئەو زمان ئەو زمانی کردبوو هەموو سوابوون و بەسەر چ زمانێکەوە بەن نەدەبوون و یەکتریان نەدەگرتەوە و پێکەوە نەدەنووسانەوە.

هەر سەردەمە و بە بیانوویەک چاوەکانیان لێ وەردەگرتین هەر ساڵە و چاومان دەنێو فایلێکدا بوون و هەر ساڵەو دەنێو جانتایەکدا براونەتە وڵاتانی دەرێ و تێک شڵەقاون و لە جۆرەها دەفتەر چەکاندا چوونەتە جۆرەها بانک و مۆریان لەسەر دراون.

لێ بۆیە چەند ساڵە نە چاومان، نە ناومان ماوە، نە دڵمان، بە تەهنێ لەشێکی بەتاڵ و خاڵی با دەنهێنێ و با دەمانبا و تێکمان باهەڵدەدا و بەهێلانەیەک دەچین ڕەشەبایەک تێکی دابێ و بەری دابێتەوە و هەموو هێلکەکانی تێدا شکابن و هەڵوەشابن. هێندە هەڵوەشاوین و پەرش بووین لەبۆ خۆشمان نازانین تا کوێندەرێ پەڕیوین و چۆن خۆ کۆکەینەوە چ ناوێک لە خۆمان بنێینەوە چۆن لەگەڵ دونیا ڕابێینەوە.

کۆڕەو ژیانی گەرمی دەناو خۆدا پێچ دەدا و دەیبرد، ژنە هەڵپرووکاوەکانی پاش ئەنفالیش چاویان داچەقیبوون و لەو ڕەوەدا ملیان دەنان چاوەکانیان و لێوەکانیان هەمیشە پڕ بوون لە

عەزیزەکانیان و دونیایان لە پیاوەکانیان ڕا دەدی لەپاش ئەو چەند ساڵانەش لە بۆ ساتێک گۆناکانیان چۆڵ نەبوون لێیان، چەند گەڕان چەند جێگایان شارەزا بوون لێ هەموو کۆشک و باڵەخانەیەکدا لە سەوزایی و هەر مەزارێک و لە شینایی و هەر دەریایەکدا لە بڵندایی هەر چیا و پەڵە هەورێکدا هەر ئەوانیان دەدی و لەنێو هەموو پەنجەکانیاندا بوون.

چەند دڵۆپە بارانیان وێ کەوت و چ شنەیەک خۆی پێ دادان ئەوان تەڕی نێو دڵۆپەکان و بۆنی شنەکان بوون چ گومانیان نەمابوو کە تازە ئیدی لێک جودا نابنەوە.

دەیانزانی لەوان واوەتر هیچی دی لە دونیادا ناتوانێ وەکو ئەوان خۆشیان بوێن و ئارامیان کاتەوە و قاقایەکانیان لەگیانیاندا دەنگ دەدەنەوە بە قوربان بوونەکانیان ساتێک چۆڵیان ناکەن. چاوەکانیان هەر ئاوی ئەوانی تیادا بەجێ ماوە هەر چاوەڕێن گرنگ نییە لە کوێندەرێن چۆن بن لەسەر خاک یا لەنێو گۆڕ لە ناو ئەوان هەروەکو خۆ جوانن.

بیلبیلەی چاوەکانیان هەر لە خوماراوی ئەوانڕا دەسووڕێن و هەڵدێن و دەبزوون لێوەکانیان ڕەنگی وانی هەر لەسەرە و پێوە بەجێ ماوە نەبۆ جارێکیش ئەوانیان نەهاتۆتە پێش چاو لە ناو گۆڕدا.

خۆشەویستان هەرگیز لەپێش چاوی یەکتری ناچنە ناو گۆڕەوە. هەموو دەمێ هەر بە زیندوویی لە ناویاندا و لە دونیایاندا هاتوچۆ دەکەن.

چۆڵە ژنەکانی پاش ئەنفالێ بە ئاوەدانی دونیا تازە ئاوەدان نابنەوە

و خەندەیەک خۆ لە لێویان هەڵناسوێ پەنجەکانیان گەرم داناهێنێ.

لەپاش خۆشەویستیان بەشی هیچ و کەسیان لە دونیا پێوە نەماوە و پتر لە سروشت و لەهەر زیندەوەرێک خۆشیان ویستوون هیچیان پێوە نەماوە.

تەراویلکە ژنەکان لە فرمێسکان پتر هیچی دییان لەبەر نەدەڕۆیی و هەرچی تەڕاییان هەبوو ویشکیان کردبوو.

توند توند چڕنۆکیان لە خاک دەدا تا پێوە بنووسێنەوە خۆیان لە ئاسمان هەڵداویشت تا لەسەریان شین ببێتەوە لەبەر چۆم و ڕووباران دەگەڕان تا بە تەڕی بە تەنیشتیاندا تێپەڕنەوە.

***

دڵم هێندە گەش ببۆوە هەرچی تووشم دەهات تاوێک چاوی دەخستە سەر ڕەنگی دڵم هەر بەپەلە وەکی کێشکەیەک لە بەر باخەڵی خۆم داویشتەوە تا تاوێک ئارام بم و چاوان لەسەر یەک ڕۆنێم.

نەمدەزانی چۆن وەرسووڕێم و چۆن لە فکران ڕاچمەوە. دڵ هاتنەوەبەر تەواو تاساندبوومی نەمدەزانی چۆن بئاخڤم چۆن چاوان ببزیوٚم ئاخر دونیای من تەواو ببوو دەبوو کو دەست پێ بکەمەوە؟

هەورە پەپوولە هەموو هێوارە و بەیانییەکانمیان دادەتەنی و لەسەر مەچەک و لاجانگەکانم فرە فریان دەکرد و بۆنی گەردەنیان دەکردم.

هێندە لە دونیای خۆ گەڕابووم تا شل ببووم. چاک دەمزانی جەلێکی دی هاتوومەتەوە نێو ژیان لێ لە دونیا گەڕان تەواو نابی. ڕێ بەدیم دەکرد چەند جارێکی دیکەش بژیەمەوە هەر دونیای خۆم لۆ نابینرێتەوە دونیا دیتنەوە لەبۆ ژنەک گەلەک سەختە ئەو دەمەی هەست

بکا کە دونیا لێی تەوەلا بووە، وێڵ بوون زۆرن ئەمما وێڵ بوون لە دوی دونیا پەک و بارت دەخا، چوونە نێو دونیا سانایە لێ دونیا ناو هێنانە ناوخۆ پەل و پۆت دەشکێنی.

بەیانییان کە وەخەبەر دەهاتم دەمدی بەهێشوو هەناوم پێدا شۆڕ بوونەتەوە و هەنارم لی دەلاژێنەوە لێ تازە کەس نابینمەوە پڕ بەدڵی خۆم سەریان وێ کاو لە تێڕوانێ یان چاوی خومار بن.

بە تەویا بووم ئەو کەڕەتەی دڵم بەکەیفی خۆم بدرووم‌ەوە بەکەیفی خۆم بیچنم و بەکەیفی خۆم تاوی دەم و پڕ لە دونیای کەم و تێر تێر لەخۆیدا ڕابهێنم و نەیبەخشمە کەس تا تێر کەیفی لێک کەین.

کە داڵغە بەو پیاوەوە لێ دەدەم کە وەکی دونیا لێی وەژوور کەوتم و بەهەموو مەیل و ڕەنگەکانی شاگەشکە بووم دەشڵەژێمەوە و لەسەر ڕا دڵم تژی دەبتەوە لە خوێنێکی گەرم گەرم و لێوەکانم پرتەیان وێ دەکەوێ دەگەڕێمەوە ناو ئەو ڕۆژانەی کە چۆن وەکی خۆی لە کەشتییەک هاوێ خۆی لە دڵم هاویشت و نەرم نەرم سەوڵی لێ دان و بردی.

هێندە بۆنی هەنارەکانی سینگی کردم تا لەو دونیایەی خافڵ بووم و وەکی تیشکی هەتاوێ خۆی لە ڕوحم هەڵسوو ناوی لە دڵم گۆڕی و بەناوی خۆی کرد.

لە وەڕەسی خۆم بەڕەهایی بەناو ژیان وەردەبوومەوە و کە لەپڕ وێرانە ژنەکانی پاش ئەنفالم لێ وەدەردەکەوتن کە چۆن بەکۆمەڵ وێنەی کەس و کارەکانیان دەجامێک گرتوون و تەمەنیان بەرامبەر بەڕێ دەکەن و....

پلکە سەراب بە تەمی سەر لێوەکانییەوە لە خۆشی و ناخۆشییاندا دەستی دەهاویشتە ئەستۆی وێنەکان و بەخۆیەوە دەگوشین... ڕۆژێ دە جار سەفەری دەکردە نێو ئەو چرکانەی وێنەکانی تێدا مەییبوون و بینی بەگەردەنی هەر یەکیانەوە دەناو بە بالۆرە پێی هەڵادەگوتن و بۆنی لە جەمەدانە بەجێماوەکان هەڵدەمژین.

چەندین ساڵە کەس گوێی لە قولپێکی ڕانەگرتووە لە باران واوەتر کەس نابێتە هاوەڵی و بە باڵندەکانیش نەبێ بە چیدی کەیفی نایێ مەینەتییەکانی دونیا وەها هێلانەیان لە روحدا کردووە تازە بەهیچ چۆڵی ناکەن.

تەنها بەخەندەی سەر لێوی وێنەکان بزەی دەهاتێ و بە وەرەزیشیان وەرس دەبوو ڕەنگی دەگۆڕا و ڕۆژێ چەند جار دەگەڵ سروشتی تێکەڵ دەکرد بەچاوی هەموو کەژەکان تێهەڵدەڕوانین.

جۆرەها تۆوە گوڵی بەنیگایدا دەچاندن و لە نسێی درەختەکانیان واوەتر لە هیچ جێیەکی دی لە دونیایەدا ئارام نەدەبوو و ئۆقرەی نەدەگرت.

ئەز لەگەڵ ئەڤ کەلاوەژنانە وەکی بەفر و چیا بووین بێ یەکتری نەدەحەواینەوە و بەبێ یەکتری هەڵمان نەدەکرد. لەبیرمە پلەکە مەهروب کو بە تێک ڕوخاویەیی خۆوە چۆکی لەبۆ کەس دانەدەدا و هەمیشە بۆن ڕیحانە لە کەلاوەکانی دەهات و کە دادەنیشت دەتگوت شاژنێکە هێندە چاو تێر و دڵ تێر و ڕوح تێر بوو باکی بە هیچ لەو داڕووخانانەی نەبوو.

ڕۆژ تا هێوارێ لە ئۆردووگای شۆڕش لە کوورەی خشتاندا قوڕی

دەشێلا و خشتی دەبڕین و جار جارەش بۆن مێخەک و فرمێسکەکانی تێکەڵ دەبوون و فرمێسکەکانی بۆنی مێخەکیان لەبەر دەڕۆیی.

لە چاوەکانی ڕا ئەڤ کوڕ و مێردەت دەدی چۆن بەسەر ئەسپێکی کەحێل غاران دەکەن و تاقمە و فیشەکدانەکانیان کو ڕاست و چەپ لەخۆ بەستووە و ڕەنگیان بەڕەنگی کەڤرەکانی چیا دەچێ و کو بەخۆ و بەسەنگەرەکانیانەوە دەیانپێچنەوە و زیندە بەچاڵیان دەکەن و لە ناو ئەڤ لە زەردەیاندا ژێر لم دەکەن.

کیژەکانیشی دیار بوون کە سینگیان بۆن لیمۆی لێ دەهات و بە ڕەزێکی ترێ دەچوون چاو پڕ لە کل چۆن بەخۆو بەکانییەکانیانەوە لیان وەسەر دان و نەیانهێشت کەس گوێی لە دڵۆپە و لە نمە و لە ناڵەیەکیان بێتەوە.

درەختە ژنەکانی پاش ئەنفالێ دەتگوت هەر بە ڕۆژێک داوەشاون و ڕووتاونەوە شووڵ و لاخیان تێک باهەڵدراون و تێک شکاون هەموو سەربووردەکانیان با دەگەڵ خۆی لوول داون نە دونیایەکیان ماوە پشتی پێوە بدەن و نە ژیانێکیش باوەشی تێ وەرێن. هەر بەڕەوە کۆوشمە بوون و چاویان کەوتوون و هەموو دەمێ بە گەمییەک دەچن کە لەپاشی تۆفانێ بەجێ دەمێنێ.

هەر بە پۆل وێنەی کەس و کاریان لە جامخانەیەکدا لە چوار چێوە گرتوون و لە باری سەریی دیو و ژوورەکانیان هەڵواسیون. وێنەکان بە پۆلە پەڕەسێلکەیەک دەچن کە بە ناوەختی کۆچ دەکەن و لەتاوان، پەڕەکانیان تاق و جووت ڕادەوەستن و چاوەکانیان خوێنیان تێ دەزێ و هەموو دەمی چاویان لە دووی هێلینەکانیانە...

لانکە ژنەکانی گەرمیانی وەها بە کتوپڕی بەجێ ماون هێشتاش هەر دەسرازە و بالیف و سەرلانکەکانیان پێوە ماوە بە چاوەڕێی ئەڤ دەستەوە دەژین کە لە بۆ جارێکیش بێ بەنووکە پەنجانیشی بێ ڕایانژێنێ و سەرخەوێک لە دونیادا بشکێنەوە ئەو جار بمرن.

ڕۆژانە بەدرەختەکان هەڵدەڵێن و شەوانەش مانگ دەلاوێننەوە دەڵێی گەڵای وشک هەڵاتوون خشپەخشپیان ڕۆژە ڕێیەک دەڕواو بەهیچەوە بەن نابن لە ژیاندا.

***

دەنگم دەبۆ دەنگی بارانێ و سینگم بە هێشوو هەناری دەردەکردنەوە و لە دونیا ڕادەمام کە هەموو شتەک تێدا بەسەر دەچێ و باوی نامێنێ و مرۆیەکان گوڵەکان جل و بەرگ و مۆدیل و زانست و ئاژەڵ و ساختمان و سروشت و گۆڕ و زمان و نەتەوە و خێزان و چەک و سۆزانی و پەڕەندە و مێژوو و جوغرافیا و کەژ و سنوورەکان و..هتد.

هەموو شتەکان پێدا تێدەپەڕن و باویان نامێنێ تاکە شتەکی تێدا بەجێ نامێنێ باوی بێ و بەسەرنەچێ. دونیا بۆ خۆیەتی!

هەموو شتەک یەک لەدووی یەک کۆتایی پێ دێت و بەسەر دەچێ و لە ناو دەچی هەر دونیایە کەس کۆتایی نابینێت و نە کەس سەرەتای وەبیردێ نە کەسیش دەزانێ کەینێ بەسەردەچێ.

دونیا نە ناو و نەشێوەی ژنە جوانەکانی لەبیر دەمێنی و نە ڕەنج و تیکۆشانی پیاوە ئازایەکانی هەموو شتەک و مرۆیەکی لەبیر دەچێتەوە و کەس ناناسێتەوە و هەرچی لە گەڵت کردووە بە با دەچێ نە

خۆشەویستی و نە یادگاریی و نە ڕەنگی لەبیر دەمینێ.

کە بەجێی دێڵێ و دەمرێ نە دێڵێ هیچی خۆیت پێوە بمێنی و دەگەڵ خـۆ بەری نە بۆ خـۆشی هیـچی تۆ بەخـۆوە دێڵێ و هەڵدەگـرێ و دەپارێزێ.

«دەست بەردانی مرۆ و دونیا هێندە ترسناکە.»

مرۆ هەن بەسەر دونیا دەگەڕێن و دونیا تێیاندا نغرۆ دەبێ هەندەکی دەدی دونیایان وەسەر دەگەڕێ و تەواو قوم دەبن تێیدا.

دونیا وەکی کەراسێکە هەر کەسێک ماوەیەک دەبەری دەکا و کەیفی پێ دێ ئەویش هەر لە سەردەمی جحێڵی لێی دەوەشێتەوە.

هەریەکـەمـان بەچەند پیـتـێک هەمـوو تەمـەن دەگـوزەرێنـین هەر بە پێکەوەلکانی ئەوەندە پیتـانە دونیـامـان لێ ئاوادەبێ و لەوەندە پیـتـانە واوەتر کەس چ پیتی دی نابینێتەوە و کەس چ پیتی زیاتر فێر نابێ نەپیتی نوێ نە زمانی نوێ دروست دەبێ.

چ خۆشـەویسـتی و ڕق و شـەڕ و مـەرگ و بوون هەیە تەنهـا بەوەندە پیتانە دەری دەبڕین دەگەڵ ئەو چەند پیتە دەژین پیر دەبین دەمرین.

هەموو زمـانەکانی دە دونیـادا هەن فێری دەبین تەنهـا زمـانی دونیـا نەبێ! نازانـین و ئەو پیتـانـە چین و ئەو زمـانە چییـە دەگەڵ دونیـا پێی بئـاخڤی و لێت تێبگا و لێی تێگەی لەبۆیە هەمـوومان دەڕۆین و بەجێی دەهێڵین بەر لەوەی لێی تێبگەین.

نازانین نەبانگی بکەین نە گـوێمـان لە هـاوار و ڕەنگی دونیـا دەبێ و هەمـوو مـرۆڤـەکـان مـاندی دەبن لـە ژیاندا تەنهـا لەبۆ ئەوەی خـەڵک بیانناسێ و هەرچی هیوایان هەیە تەنها لەبۆ ئەوەیە دونیا بیانناسێ و

بەشۆرەت و ناوبانگییان خەڵک پەنجەیان بۆ ڕادێرێ و خەڵک چاویان تێ ببڕی و لە ناو هەموو خەڵکدا دیاربن.

کەس لە خۆناساندن نابێتەوە کە دونیا بەجێ دەهێڵی و هەرکەس بەتین و تاقەتی خۆی چرنووک لە دونیا دەدا چەنگی پێوە دەگرێ تاهەندەکی دەگەڵ خۆی بەرێ و زوو بەجێی نەهێڵی.

دونیا دەڵێی سینەمایەکی کۆنە فیلم لە دووی فیلم فیلمەکانی بەسەردەچن. ئەکتەرەکانی پیردەبن هەر ماوە ڕەنێو لەسەر فیلمەکەی و بلێتەکانی نرخیان گرانە و هۆڵەکانی قەرەباڵغن.

هەر کەس بە چەکێک دەیەوێ دونیا بەرێتەوە وەبەر خۆی هەڵبڕێ. لە بۆیە هەندەک دەبنە شەڕکەر و بەناو هەموو شەڕەکانی دەکەون هێندەکی دی دەبنە عاشق و هەموو شتەکیان خۆش دەوێت. هەندەکی دی بە ڕووی جوانی ڕوخساریان لێی دەپەڕنەوە و لە هیچ لە خەندەکەکانی ناکەون، هەندەکی دی بە ئەقڵ ململانێی دەگەڵ دەکەن و دەیانەوێ ئەگەر بۆ جارێکیش بێت بەپێشی بکەونەوە و لە دونیا بەرنەوە.

هەندەکی دی هیچ لەو چەکانە هەڵناگرن و بەدەستەوە ناگرن. قەت ڕۆژێک بیر لەوە ناکەنەوە بەرامبەر دونیا بوەستن بە ملکەچی چۆک دەدەن و خۆیان لەبیر دونیا دەبەنەوە.

***

خەڵک هەموو بەپەلە خۆیان کۆدەکردەوە و باریان تێک دەنا و شمەکی کۆنەیان فڕێ دەدان و بەجێ دەهێشتن و بە پەلە شمەکی نوێیان دەکڕین.

ڕەنگەکـان بۆنەکـان ناوەکانیـان دەپێـچایەوە و هەڵیـان دەگـرتنەوە. سیپـەکان هـەموو پڕ ببوون و باولەکان سـەریان جووت نەدەبوون، بینەو بەردە لەهـەمـوو لایانڕا دەسـتی پێ کردبوو و شـراخـەی شکانی بلووری و چینی و دڵەکـان زرینگەی هـەڵاویشـتنی سـەمـاوەر و عـەمـبـار و نوردووەکان لە هـەموو کۆڵانان هەڵدەستا.

دروست نـەمـدەزانی چ کـەژێکە و باوی چ سـاڵێکە کـەس بەکـەس ڕانەدەگـەیی ئەوەی تووشـم دەهات دەیگوت بۆ ڕاوەسـتـاوی خـێرا کـە ناگەیەی و پێ ڕاناگەی.

بۆنـی زەرێ وەکی گـوڵە وەنەوشــە کـەپووی دەزووراندمــەوە و بەرەو ماڵی زەرێ وەڕێ دەکەوتم لە خۆشییان دڵم وەتەپە تەپ دەکەوت، کەیفم لێ بوو دیسان بەکەراسە مۆرە گوڵ زەردەکەیەوە بێ و پەنجەکانی تژی بن لە بـغـوور و دڵی وەکـی جاران خـۆشـەویسـتی لە سـەرەوە بڕێژێ و مــەمکەکـانی بۆن مـێـخـەکـیـان لەبەر بڕوا و خـرینگەی بازنەکـانی لەدوورەوە بێ و گوارەکـانی وەکی هێشـووە بەرسیلە بە لاملیدا شـۆڕ بووبنەوە ڕەنگی چاویان کەسک داهێنابێ.

هـەرکــە پێم وەدیوی ژووری دەنا هیـچ دەنگ و ڕەنگەکی کــۆڕەو هەراسانیان نەدەکردم و لەدووڕا زەریم لێ وەدەردەکەوت.

زەرێ کـزکـز دەچۆوە ڕەو و ڕاڤین لەوێ ڕا سـەری هەڵدابوو لە پاش ئەنفـالی لەبۆ سـاتێکیش لە وێنەی مێـردەکـەی جـودا نـەبـبۆوە بەجـێی نەهێـشـتـبوو هـەمـوو ڕۆژێ چەند جـار پەنجـەی بەسـەر برۆیەکـانیـدا دەهێناو برۆیەکانی ڕێک دەخستـەوە دەستی لە لێوەکانی دەخشـاند و لەسـەرەخـۆی مـاچی دەکردن. هێـواش هێـواش دەسـتی لە بژۆڵکەکانی دەخشـاند.

زەریٚ نانی نیوەڕۆژ و هێوارە و بەیانانی بەرامبەر دەخوارد و هەموو شەویٚ لە باوەشی خۆی دەنواند و هەموو قسە و ڕووداوەکانی ڕۆژی لەبۆ دەگێڕایەوە و هەموو پرسی و خۆشی پیٚ دەکردن.

زەریٚ تا دەهات پیر دەبوو وێنەکەش لە ناو باوەشیدا بەنێو تەمەن دەکەوت و مووی سپی لەسەر وەدەردەکەوت و دەستەکانی چرچیان لیٚ وەدەرکەوتن. لێم ڕوون بوو هەر ئەو بەتەنها نییە بەڕەوە ژن وێنەی کەس و کارانیان دەجامی گرتوون و تەمەنیان بەرامبەر بەڕیٚ دەکەن و لە خۆشی و ناخۆشییەکاندا دەست داوێنە ئەستۆیان و توند توند بەخۆیانەوە دەگوشن و بە خەندەکانیان کەیفیان دیٚ و بە وەرەسییان وەڕەس دەبن و دەگەڵ گۆڕانی سروشت و کەژەکانیان تێکەڵ دەکەن.

زەریٚ دەگەڵ گۆڕانی سروشتی خۆی دەیدیت وێنەکەش دەگۆڕیٚ و دەیدی پایزان چ زەرد دادەگەڕیٚ و بۆنی چ گڵێکی تەڕی لەبەر دەڕوا و چۆن نم نم دەکا و بەهاران بۆی کەسک دەبیٚ و کڵۆکان دەردەکا. زستانان چۆن هەوری وێک دێن و کرێوەی بەسەردا دەکات و لەرزی ویٚ دەخا. هاوینانیش بەهەزاران تەزووی گەرمی پیٚ هەڵادەبا و شەوان چ ئەستێرە هەیە لە ئاسمانەکانی خۆیدا بۆی وەدەردەخا.

زەریٚ بەهیچ ئۆقرەی نەدەگرت و زوو زوو جلەکانی بەری دەگۆڕی و چ لەڕەنگی دەهاتەوە لەبەری دەکرد جار جار جەمەدانی لەسەر دەبەست و پاش عەسران جغارەی بۆ دادەگیرساند و بەرامبەری چۆکی دەدا و لە ڕۆژانی شەڕێدا مەخزەنی بۆ دەبەستنەوە و تفەنگی بەشانیدا دەکرد و دەیەویست ببێتەوە پێشمەرگە لە ڕۆژانی سەرکەوتنی ئاڵایەکی دەدایە دەست کوردستانی لەسەر وێنە دەکرد.

هەموو ڕۆژیٚ چەند جار چای دیشلەمەی لەپێش ڕۆ دەناو پاشان

شەوێ ڕدێنی بۆ دەتاشی و بۆن و قۆڵەنیایی بەبەر چەناگەیدا دەکرد و یەک یەک نینۆکەکانی پەنجەی دەکرد. ڕۆژێ چەند جار پەنجەکانی ماچ دەکرد و بۆنی بەناو لەپییەوە دەکرد.

زەرێ کە چاوی بەمن دەکەوت ڕادەبوو بەرەو ڕووم دەهات و لەپڕ کاڵ دەبۆوە چاوەکانی کاڵتر لە هەموو لەشی دەیاننواند وەکی ئەو دەمەی کە هەرتک ئەژنۆی پێکەوە دەنووساندن و سەری دەهاویشتە سەریان. گرمە گرمی هەورەکان و بۆنی ڕەهێڵەکانی دڵیان وە ڕەنگتر دەخست و تەزوویەکی گەرم بەناو ڕەحمیدا ڕێی دەکرد و دەخزایە ناو منداڵدانی و منداڵدانی وەجووڵە دەخست سەری دادەنەواند و گوێچکەی بە سکی دەکرد و هەموو گیانی تێکڕا دەگەشایەوە و دەیگوت خۆشترین ڕووداو لە گیانی ژنێکدا ئەو دەمەیە پارچە گۆشتێک لە قوولایی گیانیدا ڕوحی وەبەردێ و دەجووڵێ و هەست دەکا لە ناو گەرمی خۆیدا مرۆڤێک دروست دەکا ڕۆژ لە دوای ڕۆژێ قەبارەی گەورەتر دەکا و ئەندامەکانی بۆ دروست دەکا...

سەری بڵند دەکرد و ژانی لێ گەرم دادەهاتن توند چنگی لە عەردی دەدا و گەزی لە لێوەکانی دەگرت و هەستی دەکرد شتەک هەنکی دەنکە قەیسییەک دەبێ خۆی گرمۆڵە کردووە و بەرە بەرە خوێن لە دەمارەکانی دەڕژێ.

توند توند دەستی دەگووشیم و سەراوی دەتەقی و هەڵم لە ناو ڕانەکانی بڵند دەبوو پتر قوەتی لە خۆی دەکرد و دڵی دڵەکی گچکە لۆکەی دەرداویشت و خێرا لەسەر سینگم ڕوودەنا و خەوی لێ دەکەوت و لێم نزیک دەبۆوە کاڵتر لەو ڕۆژە و پەشۆکاوتر لە ئامێزی دەگرتم و لاچاوی ماچ دەکردمەوە.

***

هەموو دابەشکردنەکانم لەبیر چووبوونەوە. هەموو کۆکردنەوەکان هەرچی ژمارە و ژماردنە لە زەینمدا کوژابوونەوە هەتا نەمدەزانی تەمەن چەند بەهاری لێ ڕۆییون و هەفتەی چەندەی مانگێیە و چەندمی چ مانگێکە. ناوی هەموو کەژەکان دەمێشکمدا سڕابوونەوە و نەمدەزانی دڵم بە چەند کەسان داوە و دڵی چەند پیاوانم لەلایە و چەند بەشم لە هەر پیاوێک هەیە و چ بەشێکم داوەتە هەر پیاوێک.

لەرینەوەی سینگم بە شەپۆلەکانی دەریا نەدەپێوا تابزانم کێهەیان نەرمترە پڕ شەپۆلترە و بۆن خۆشترە و ئەتۆش لە خۆناوکەکانمڕا لە خۆت و دەریات نەدەنۆڕی بۆنی شەونمەکانی سەر سنگت هەڵدەمژیم. ڕەنگی هەموو ڕۆژ و شەوەکان ڕەنگی شەڕەکان دەچاوەکانمدا ئاچووغ ببوونەوە نەمدەزانی ڕۆژ چ ڕەنگێک دەداتەوە.

تەنها بە نمەنمی تۆڕا دەمزانی تەڕی دە دونیایەدا ماوە و بە کزەکانیشت ڕا هەستم دەکرد ژیان هێشتا جووڵەیەکی لەبەر ماوە و نیشتاو نیشتاو عەشقم دەست پێ دەکردەوە و لێ بۆن و تامی دڵی کەس بە هی تۆ نەدەچوو هیچ شتەک نەمابوو عاشقی بم.

***

ئەز دڵی هەزارەها ژنم تێدا دەهاتن و دەچوون و سەراو بن دەبوون لێ هەموو لە دڵی من هەتککراوتر و کۆڵەوارتر بوون. ژنەکان هەر دڵیان تا زمانیشیان کۆڵەوار بووە و هەتک کراوە.

ژن و زمان چەند وێک دەچن چۆن بەزمان هەموو تامێک دەکرێ بە ژنیش هەموو تامێک دەکرێ و هەموو چێژێک وەردەگیرێ هەر بەزمان پیتەکان دەکرێنە وشە و وشەکان دەکرێنە ڕستە و دەبنە مانا هەر بە

ژنیش هەموو پیتێک دەبتە وشە و هەموو وشەیەک دەبێتە ڕستە و مانا دەدا.

هەتا مرۆ هەیە زمان ماندوو نابێ لە پێکەوە نووسانی وشە و پیت و ڕستەکان و هەر بەو زمانە گەورەترین خۆشەویستی و ڕەشترین قین دەردەبڕێ.

ژن و زمان وەکی یەکن پڕن نە بە بێ زمان نە بە بێ ژن هیچ شتەک دەردەبڕدرێ و باسی لێوە دەکرێ دەمارەکانی زمان و دەمارەکانی ژن وەک یەک گەرم و بەتاقەتن و لەبۆ جارێکیش پەککەوتەیی خۆ وەدەر ناخەن و هەتا دوا چرکە لە ژیان هەر دەبزوون و ڕاناوەستن و پیاو چی بوێ پێیان دەکا و پێیان دەردەبڕێ.

زمان چەند ڕەنگی هەن ژنیش هێندە ڕەنگی هەن لەبۆیە ڕەنگەکانی زمان و ڕەنگەکانی ژن قەت دوایان نایە و قەت بەسەر ناچن لە هەر تێکچڕژانێکیان ڕەنگێکی نوێ و تەڕ دروست دەکەن و دەدۆزنەوە.

زمان لە ناو دەمی منداڵاندا پاک و جوان و بێگەردە چی بەسەر دادێ دەری دەپەڕێنێ بەبێ هیچ لەمپەرێک هیچ ناگەڕێنێتەوە و نازانی ڕاستی کێ هەیە و هەڵە کێ هەیە بەکەیفی خۆی ناو و نازناو لە دونیا دەنێ و پڕ بەدڵی خۆی بانگی هەر کەسێک و هەر شتەک دەکا.

وەختەک مرۆ گەورە دەبێ زمانیش گەورە دەبێ. مرۆڤ چەند ڕوون بێ، زمانیش هێندە ڕوون دەبێ، لێ لە ناو دەمی ژناندا جوانترین نەخشەی پێ دادەڕێژرێ و پێ لە گۆڕ دەنرێ.

ئەمما وەختێک دەچنە ناو دەمی سەرمایەداران لووس دەبێ لە دەمی سیاسییەکاندا دادەتاشرێ و لە دەمی شەڕکەرەکاندا پیس دەبێ و لە دەمی سۆزانییەکاندا چەند شیرین دەبێ.

زمـان لـه ناو دەمی دایکدا هەر وەکی خـۆی دەمـێنێ و چ شـتـەک ناتوانی بیگۆڕێ و تێکی بدا.

زمـانی هەمـوو کەسێک لەدونیـادا یەک شێوەی هـەیە و یەک پارچە گۆشـتـە. تەنهـا زمـانی ئاژەڵانیش جیـاوازییـەکی ئـەوهـای نییـە دەگەڵ زمـانی مـرۆڤ لێ ناوی زمـانی هـیـچ کەسێک بەناوە و کاکڵـەی زمـانی هـیـچ کـەسـێکی تـر ناچێ لـه دونیـایێ نـه منداڵ بـه هـی دایکی نـه هـی داکیش بە هی مـنداڵەکانی نە هی هیـچ خۆشـەویستێکیش بە زمـانی خۆشەوییست و دڵدارەکەی دەچێ.

زمـانی هـەر کـەسێک بەجـۆرێک دەگێڕێ و دەگوێ دەخـا. هەیە هەتا دەمری هـەر بـه جـوانی و بـه پاکی و بـه ڕوونی زمان دەگێڕێ و دەبزێوێ مـرۆش هـەنه تەنهـا زمـان لـه پیسـییـەکانـدا وەردەدەن تەنهـا زمـانیـان لـه خۆشیان بە خەسار دەزانن.

زمـــان هـێنده بـه ژنـان دەچێ لـێ کـــەم ژن هـەنه زمــــانی خــۆیـان دەبیننەوە و دەبنە خودان زمـانی خۆ لۆخۆی دەکاردەبەن و لەخـزمەت و خـۆیدا دەیهێننه گۆ لەبۆیە هـەر زوو زمـانیـان هـەتک دەکـەن و زمـانیـان دەشێوێنن.

زۆر ژن هەنه هـەر بـه زمـانی پیـاوان دەپەیڤن و بـەزمـانی پیـاوان بـه دونیـــایدا دەڕۆن و بـەزمـــانی پیـــاوان بانگی خــۆ دەکـەن و خــۆ ناوزەد دەکەن.

دڵ و زمـان هـەرتک وەکی یەکن بەبێ هیچ یەکیـان ژیان مەحاڵە بەڵام هـەن بەبێ زمان بەناو دونیـایه وەردەبن و وا دەزانن بەتەهنێ دڵ مانای زیندوو بوون و ژیانە.

ئەز دڵم دەیوەتەوە لێ چەند وەختە دەگەڕێم زمانم نابینمەوە و لە تاوان هۆشی دڵ وەبەرهاتنەوەم نییە.

دەترسێم زمانم لەگەڵ ئەڤ كۆڕەوەی ڕۆیی بێ و تازە بەیەكدی نەگەینەوە و عومرێكیش چاوەڕوانی زمانم بكەم و لێی بگەڕێم و وێڵ بم.

***

بە زەردەییم ڕا هەموو كەس دەیزانی لە عیشق كەوتووم و نەمدەزانی چەند هێلكەم پێ ماون و چەند شەڕی دی ئێخەم دەگرن و چاوم زەرد زەرد دەچوونەوە و لەخۆمدا دادەتەكیم.

لە دووڕا دەمدی هێرشیان بۆ دەهێناین هێرشێک نە سەری دیار بوو نە بن. چەک و جبەخانەكان وەدەردەكەوتن بەرە بەرە شەڕگەكان شەپۆڵیان بەرەو پێش دەدا و سەربازەكانم لە نزیكڕا دەدیتن. سەربازەكان ئەوجەلەی جلكیان بەڵەک بەڵەک بوو شەپقەكانیان خاكی و لە بری پۆستاڵ زمانی ئێمەیان لە پێ كردبوو...

بەدەشت و زنارەكاندا پەرش دەبوون لە بری مینەكان زمانیان لە ژێر گڵی ڕۆدەكردن و سێرەی تفەنگ و قەناسەكانیان بەرەو زمانمان دادەبەستن. دەگەینە هەر دەڤەرێک كتێبەكانیان بڵاو دەكردنەوە، ڕۆژنامە بارانیان دەكرد لە مانشێت و بەرگەكانیان نووسرابوون دیموكراسی. زمانمان هەر دەپڵیخایەوە و خەریک دەبوو سەریشمان دەبن كتێب باران و ڕۆژنامەباران بكەوێ و هەتا چاومان بڕ دەكا ئامێر دەبارێ ترۆمبیل دەبارین كۆمپانیا دەبارین. هەریەكەمان فانۆسێكمان بەدەستەوە بوو لە كتوپڕی ئەو دابارینە حەپەسابووین و

لاڵ ببووین لە ناوهێنان و تاریفکردنی ئەو گەڕەلاوژەیەی.

لەو لایڕا چاوم لێ بوو هەر حەوت باپیرەکانم وەکی ڕەهێڵە دادەبارین و جوان خۆیان بەستبوو لەشکریان بلاو دەکردەوە و تا بەری بەو هێرشەی بگرن و لە سەرڕا سەنگەریان نوو دەکردنەوە و کەمینیان لێ دەدان و خۆیان تاقەت دەکرد لەسەری چیای ڕەش و سەری باڤێ و کانی تەپە و چیای سیپە و سەری حەسەن بەگ و بەیداغ و پێرس و چیای شیرینێ شەڕیان هەڵدایساندەوە. شەڕەکە گەرمتر دەبوو چیایەکان دەکەوتنە ڕیزی پێشەوە و ورەی هەمووانیان بەرز دەکردەوە.

لێ لەو لایڕا دەمەدی باپیرەکانی دایکم و خاڵەکانم دەگەڵ هێرشکەرەکان دانوسانیان کردووە و لە پشتەوە دەگەڵیان ڕێککەوتوون و بەناوی ئاگر بەستی هەموو دەڤەریان تەسلیم سەربازەکان دەکردنەوە و باپیرەکانم دووبارە دەشکان و شۆڕش بەربلاوەی پێ دەکرا و وەکی تەم لە چاوان بزر دەبوونەوە، سەربازەکان بەناوی دی بەنێومان وەردەبوون. لێ ئەو کەڕەتەی هیچیان تفەنگیان هەڵنەگرتبوو. لە بری تفەنگی مقەستیان پێ بوو هەر کەس زمانی هەڵینابا زمانیان دەقرتاند و بەڕۆژی ڕووناک زمانیان لە بنڕا دەردەکێشاین.

لە گەرمیان و کەرکووک پاش ئەوەی زمانەکانیان دەردەکێشان بە بەنکی درێژ درێژیانەوە دەکردن وشکیان دەکردنەوە دەیانبردنەوە وێکڕا زمان و چاو و دڵیان دەردەکێشان. ڕۆژی بە هەزارەها ڕاپۆرت و وێنەیان لێ هەڵدەگرتن.

لە گەرمیان، لە زمانی ساوایەکانیش هەترەیان چووبوو؛ وەکی خۆخێک ڕاگوشن زمانیان لێ دەردەکردن و دەنک دەکردن و

ئالآیەکمان ڕەنگاندبوو لەسەر هەموو جێیەکی خۆمان بەرز کربۆوە ژنان لە گەردەنیان دەکرد و منداڵەکان سەدان سروودیان پێ هەڵدەگوت و کیژەکان کراسیان لێ دروست دەکرد و کوڕە جاحێڵەکان وەکی کراس لەبەریان دەکرد. لەسەر هەموو مێزێک و تاقەیەکدا لە تەنیشت خۆمان ڕادەگرت و لێ لە گەرمیانێ نەیاندەهێشت لەسەر هیچ ماڵەک و هیچ جێگەیەک بەرزی کەینەوە؛ بە سەدان جار لەسەر بانەکان لێیان دادەگرتن. لەهەر جێگایەک نووسرابا کوردستان هەر ڕەنگەک بەڕەنگەکانی ئالآی چووبایە دەیانسڕییەوە و بە پۆستاڵەکانیان وەسەر دەکەوتن.

بەشی چوارەم

بەر گەردنم کەسک کەسک دەچوو لە شڵەژاوی ئەو شەڕەی و دونیای خۆم تەواو دەست لێ بەردابوو کە لەپڕ دڵم وەسەر گەڕان و هەموو دڵەکان لێکرا هاتنە ناومەوە و وەترپە ترپ کەوتنەوە و دەمێک دەبوومە ڕۆنی دەمێک بە زەرێ و تاوێک بە دڵ هەنار و پاش تاوێکی دی بە هلیان..

دەگەڵ گۆڕانی هەر دڵەی لەشیشم دەگۆڕاو دەو دڵ گۆڕکێ و لەش گۆڕکێیەکی بێ شومارم کەوتووم و هەر تاوەی ڕەنگ و بۆنی ژنەک دەگرم، هەر دەمەی بە زمانی ژنەک دەئاخقم و دەنگی ژنەکم لێ هەڵدەستی و گەرمی ژنەکم لێ بڵند دەبێ و تامی ژنەکەم لەبەر دەڕوا و «دەمزانی پیاوان لە هەموو شتێکدا سوڵتانن، لە عیشق کردندا نەبێ»

لەو هەمە ژنییەی خۆ وا هەژەند بووبووم وێڕا نەدەگەیشتم لەو هەموو دونیایانەدا بەنەرمی بڕۆم بەئارامی پاڵ وەدەمەوە و دانیشم.

لەو هەمە ژنێیەتیەمدا هەموو دڵەکانی شکابوون و درزیان تێ کەوتبوو هەموو چاوەکان بژۆڵکیان تەنک ببوون کەوتبوون و هەموو پەنجەکان پڕ لە چرچ و لۆچ ببوون؛ چونکە شەڕەکان بەتەهنێ بەدڵی ژنەکان بەرێوە دەچن و لە لەشی پیاوەکان ڕا سەرهەڵدەدەن و درێژە دەکێشن.

هێشتا دەگەڵ خۆ ڕانەهاتبوومەوە کە گێژەیەک لە دڵ لەسەرڕا هەڵی کردەوە دەگەڵ خۆی ڕای دام و دیتم گەردەلوول لە ناوەڕاستی هەر ژنەکدا هەڵی کردبوو هیچی لەجێی خۆ نەهێشتبوون ساڵەکان تەمەنیان هەموو دەوگێژاوەیدا سەرەوبن دەبوون دەخولانەوە و چاوەکانیشی ڕادابوون.

تا ئەڤ بیابانەی زەردەی کە گۆڕە بەکۆمەڵەکانی لەخۆدا بزر کردبوون و هەر کەسێ ڕادەدا تا ئێسقانەکانی عەزیزانی دە توورەکەیەکدا گرێ تێ دەدا و دەهێنێتەوە بە هەزارەها ژن هەموو دونیای خۆیان دەو بوخچە ئێسقانانەدا دیتبۆوە و هینابۆوە بەدیاریەوە هەڵترووشکابوون.

یەکەم گەڕانەوە و دوا گەڕانەوەی خۆشەویستان بوو لەپاش تەمەنێک چاوەڕوانی ئومێد هەر کەس کەللە سەری خۆشەویستەکەی پڕ بە هەردوو لەپی دەستی هەڵدەگوشی و دەیەویست بە ئێسقانەکانی تریەوە بنووسێنێتەوە لە بۆ دواهەمین جار تێر لە باوەشی بگری.

دەیانویست بۆ تاکە جارێکیش بێت لەسەر یەکیان ڕۆنینەوە و پڕ بە باوەشی خۆ ماڵئاوایی و دوا ماچیان لێ بکەن و پەنجە لەنێو ئەو چەنگە موانەیان گێڕن و تێر تێر بۆنیان پێوە بکەن.

لە سبەینان ڕا تا تاوکەوتنان دەست دەکرا بە لێک جوداکردنەوەی لێک هەڵاوێردکردنی ئێسقانەکان و دەبوو خۆشەویستی خۆت بە ئێسقانان ڕابناسیبایەوە.

دەبوو کەللە بە کەللەی سەرانت هەڵنابان و ڕۆنابان و پەراسوو بە پەراسوو لێیان وردبووبایەوە و لوولاک بە لوولاک تێیان فکریبای و

پەنجە بەپەنجە لێیان قووڵ بووبایەوە و چەنگە موو بە چەنگەموو پەنجەت لە نێو گێڕابان. بەهەزارەها کەس دەستیان لەو و لەم دەکوتا و پەنجەکانیان وێڵ دەکردن و دەگەڕان. دەبوو خۆشەویستی خۆت بەچاڵی دەچاوان ڕاو بە لوولاکانڕا بناسیبایەوە و هەموو پەنجەکانت یەک یەک پێک گرتبان و هەڵگرتبانایەوە، دەو چەنگە مووانە گەڕابای کە زۆربەیان هەر کەزی بوون نەکرابوونەوە و خۆڵ ڕەنگی تەنیبوون.

دەنێو قەفەسی هەر سینگێکدا و لە کەلێنی پەراسووەکانیانڕا دڵەکانت وەبەر چاو دەکەوتن و ئەو دڵانەی هەر بەڕەنگی ئەرخەوانی خۆیانەوە ترپە ترپیان لەبۆ ژیان دەکرد هەر بە گەرمی خۆیانەوە لەبۆ دونیا گەرم مابوون.

هەندەکیان دڵی خۆشەویست و مەعشووقەکانیان هەر لەنێو خۆدا گەرم ڕاگرتبوو دەنێو دەفەی هەر سینگێکدا کە خاک و لم دایتەنیبوون دڵێکی گەش گەش بە ڕەنگی گوڵێک وەپێش چاو دەکەوت و دەبزووت لەبۆ خۆیان بەسەدان بوون دڵی بەسەدانیشیان دەگەڵ خۆیان هێنابوو لەنێو خۆیاندا هەڵگرتبوو.

هەر گۆڕێک هێندەی شارێکی لێ هاتبوو، ناوی خۆشی لەسەر داکوترابوو هەر شار نا گۆڕی شارۆچکە و گوندیش هەبوون هەندێکیان پێنج هەزار کەس و هەندەکیان دە هەزار کەس بوون ئەو گۆڕانە لەسەر جوغرافیای شار گەورە ببوون چۆن گوندەکان دەبنە شارۆچکە و شارۆچکەکانیش دەبنە شار لە نێو ئەو گۆڕانەدا خێزان هەر لەبەری ڕا تا پشتێ تێدابوو یا گەڕەکێک بە خڕی و یا گوندەک بەهەموو شتەکەیەوە دەو گۆڕانە نرابوو هەموویان ژمارە و کۆدی خۆی لەسەر دانرابوون...

ئەوانە پۆل پۆل وەکی پۆلە باڵندان لە نێو تۆڕدا گیرابوون و دەو گۆڕانە نرابوون، هەر گۆڕێک دونیایەک بوو بۆ خۆی تێکڕا زارۆکی یەک ڕۆژە و گاگۆڵکەکەر و گەنج و هەرزە و جحێڵ و وەنێو تەمەن کەوتە و پیری تێکەڵاوی یەکتری کرابوون. گۆڕێک پڕ لە دڵی هەمە هیوا و هەمە تەمەن دڵی شیرە خۆرەیەک و کەنیلەیەکی ئاشق و شۆڕشگێڕێک و ژنەکی بەڕەوتین گەڕاو و پیرێژنێکی دونیا دیدە و لەیلایەکی پڕ لە مەجنونی تێدا تێکەڵ و پێکەڵ ببوو.

گۆڕێک لێرە نەبێ لە کوێی دیکەی دونیایەدا هەیە؟ ئەی دەبێ جیاوازی چ بێ لە مابەینی گۆڕی تاکە کەسی و گۆڕی بە کۆمەڵ؟

لەنێو ئەڤ گۆڕانەدا خێزان هەر لە بەرێ ڕا هەتا پشتێ و کوڵان لەوسەری ڕا تا ئەوسەری و ئاوایەک تێکڕا باوەشیان پێکدا کردبوو تێکڕا حەپەساون لەو کتوپڕییەی مەرگ و چاویان ئەبڵەق ببوون و بەبێ ئەوەی کەسێک بیان گۆڕێ و کفنیان بکا هەر بەجلوبەرگی ڕەنگاوڕەنگی ژیانەوە دەوێدا چاوەڕێن و چەندین ساڵە ڕەنگی سپیشیان نەپۆشیوە، نەبادا مانایی مردنێ بدا.

هەندەک ئێسقان بۆن جاترەیان لەبەر دەڕۆیی و هەندەک ئێسقانی دی بۆنی پۆنگ و مێخەک و ڕیحانیان هەر لێ هەڵدەستا.

وێرانە ژنەکانی پاش ئەنفالی هەمو چاوەڕوانی و وێنەکانی بۆ گەڕانەوەیان کێشابوون لەسەرا با لێی بردن و خاڵی مابوونەوە لێ تاسەی دیدەنی ئێسقانەکانی خۆشەویستانیان دونیای لە بیر بردبوونەوە دەتگوت پاش چاوەڕوانییەکی زۆر ژوانێکیان بۆ ڕەخساوە و دەچنە ناو باوەشی عەزیزەکانیان.

چاوەکانیان وەکی چاوی کۆترە باریکە خێرا خێرا دەبزاوتن و هەر دەتگوت کۆترەکەشن گوێیان لە شەقەی باڵی جووتەکەیان بووە و بەدەوری خۆدا خولیان دەدان.

بەنیاز بوون چییان لە دڵدایە ڕۆژ بەڕۆژ چییان دیتووە و هەموو قسە نەگوتراوەکانیان هەموو تەزوو ئاخ و خۆزگەکانیان بۆ ئێسقانەکان هەڵبڕێژن و بگێڕنەوە ئەوان دەیانزانی «ژنێک کە سەری پیاوێکی خۆشویست و سوێندی پێی خوارد، گرنگ نییە بۆی ئەو کەللە سەرە لە کوێندەر بێت و چی لێ هاتبێت گرنگ ئەوەیە بتوانی پڕ بەهەردوو لێوەکانی ماچی بکا و ئەگەر نەگۆشت و نەموو نە ڕەنگ و نە بۆنیشی پێوە مابێ».

جۆزەردان هێندەی دی زەرد داگەڕابوو کە تەراویلکە ژنەکانی پاش ئەنفالی وەڕێکەوتن تراویلکە ژنەکان هەریەکەیان لە بووکێک دەچوون کە خەم و خۆشییەکانی سەر ڕووی هەموو دەشارێتەوە و بە ناز و ویقارێکەوە قیت دادەنیشێ و تەنها تارایەکی سەر ڕووی بەینی پێ دەگەڵ دونیا دەکا. چاوەکانی هەموو زەمەنیان دێتە ناو و لەو تارایە ڕا دونیا سپی سپی بە بریقە بریق دەبینێ، ئەو بووکانە لەو کاتەدا وا دەزانن هەموو شتەک تارایەکی سپی سپی وەکی تارایەکی سەر سەری ئەوانی بەسەر ڕوویەوە هەموو خەمەکانی لەبیر دەکا و نەرم نەرم پێدەکەنی. بووکێک وا هەست دەکا لەو بەختەوەرتر و لەو جوانتر و لەو خۆشەویستتر نییە لەو دونیایەدا و هەموو دونیا دەگەڵ بەختیاری ئەو، ئەو ڕۆژە وە بەختیاری و بەخۆشی گەڕاوە.

ئەوان نەیاندەزانی کە دەگەن و ڕێگایەکە چەندە دوورە و مەودای چەندە. نەیاندەتوانی لەو ساتە واوەتر هیچ بیری دی بکەنەوە. چ

نەخشە هەبوون لەسەریاندا هەموویان سڕی بوونەوە. پیاوێک لە قووڵایی چاوەکانیان ڕا وەدەرکەوتبوون و دەگەڵ سوڕانی گلێنەکانیان هەڵدەسووڕا و ڕەونەقی لە فرمێسکەکانیان گەڕاندوە و لەسەر نینۆکەکانیان نیشتبوو.

ئەوان دەیانزانی تەنها نەبوون، پیاوەکانیان لە هەناسەکانیاندا دەر و ژووریان کردووە و وەک خاڵێک لەسەر گۆی مەمکەکانیان کاڵ کاڵ نیشتوون و لە لاژە لاژەکانی مەمکەیاندا بوون و ڕەنگی مووەکانی پرچیان بوون...

وێرانە ژنەکانی ئەو ساڵانە هێندە گریابوون ژیانیان بەتەواوەتی لەبەر ڕۆییبوو تەڕاییان لێ بڕابوو دونیایان هەر ئەوەندە دەدی کە ئەڤ بیابانەیە و بەدرێژایی ڕێگایە هەر دەو دوودڵیەییدا بوون کە دەبێ چاویان بەدوا دیداری خۆشەویستان بکەوێتەوە بووکەکان شتێک لە سینگیاندا سەری هەڵدابۆوە و ئاوەڵا ببوو. پێدەچوو جێی دڵیان بێ بووبێتە گۆڕێک لێ لەو دەمەیدا لە فڕین واوتە هەستیان بە چی دی نەدەکرد لە دونیایێ و باڵەکانیان ڕێک ڕاگرتبوون.

«ژنێک کە دەگاتە ئەو ساتەی هەست بە فڕین بکا گەلێک دەگمەنە. لە ژیاندا تەنها ئەو کاتانەی نەبێ کە لە باوەشی خۆشەویستەکەیدایە و زۆر ئارامە».

بووکەکانی وا تێک باهەڵدرابوون بەهێلانەیەک دەچوون ڕەشەبا تێکی دابێ و بەری دابێتەوە و هەموو هێلکەکانی تێدا شکابن و هەڵوەشابێ و هەر چیلکە و هەر دارەی بۆ جێگایەک پەرپبێ و بۆنی تەنهایی ڕۆژە ڕێیەک لەبەر ئەڤ ژنانە دەرۆیی و ئەوەندە چۆڵ و خاڵی بوون لە ژیان هیچ دەنگ و نووزەیەکیان لێوە نەدەهات؛ چونکە هەر

ژنەک خۆشەویستی لێ بڕوا هەردوو چاویشی دەگەڵی دەڕۆن و کوێر دەبنەوە.

***

لە دوورڕا ڕەشەبایەک دیاربوو جار جاریش دەجووڵایەوە و گەورە دەبوو، بچووک دەبۆوە و دەبوو بە پەڵەیەکی ڕەشی گەورە و لێک بڵاو دەبوو. دروست وەک شارە مێرووڵەیەک کە مێرووڵەکان سەر لە دووی یەک دەنێن و دەڕۆن بەرەو کونێک یا بۆنی شتێک دەکەن و لە بن هەر تاشە بەردێک یا درەختێکدا.

ئەو ڕێچکەیە نە سەری دیار بوو، نە بن. بەرە بەرە لە چاوان ون دەبوو لەولاڕا دروست دەبۆوە و ئەو قافڵەیە ئەو مرۆڤانە بوون کە هەر هێندەی مێرووڵەیەک و گچکەتر لە مێرووڵەیەکیان لێ مابوو. ئەو دەمانەی مرۆڤ خۆ دەبینێ کە هەر هێندەی مێرووڵەیەکی لێ ماوە و دەرەقەتی ئەو هەموو هاوکێشە سەختانەی ژیان نایە. هەست دەکا چەندە لەو دونیا گچکەترە و بیەوێ و نەیەوێ شتەکان بەبێ ویستی وی ڕوو دەدەن و ناتوانێ بەر بە هیچ ڕەوڕەوەیەک بگرێ کە لە سەر سکەکانی ژیان خلۆر دەبنەوە و بە تەنها کۆمەڵێک یادگاری لە ناو دڵی ناسیاو و خۆشەویستاندا بەجێ دەهێڵن.

وەختێک تەواو هەست دەکەی مێرووڵەیەکی چکۆلەی و لە هەموو ژیاندا بۆ ئەو پارچە نانە دەگەڕێی پێ تێربی و هەر لەو ڕێچکەیەدا و بەدوای ئەو پارچە نانەیدا تەواو نابێ کە دەڕۆیەوە ناو کونێک لەژێر خاکدا و بەبێ ویستی خۆت دەبێ دەگەڵ ئەو قافڵەیە بڕۆی و تا دەگەیە سەر ئەو کونە و پێی بڵێی ژیان.

سەرابە ژنەکان دەستیان تێک گرتبوون و ئارەقەیەکی سارد لەسەر ڕوویان کەوتبوو ئەڤ قافڵەیە هەر ئەوان نا بەسەدان وێرانە مرۆی کەی تێدابوو کە لە ناویاندا ون ببوون و لێک جودا نەدەکرانەوە.

ئەوان کە دابەزین خولێکی نەرم و سپی باو وەکی بەفری شادی بەسەر سەریاندا دەباری و لەسەر کاکۆڵ و بەرملانیان دەکەوت و هەنگاوەکانیان هێندەی نەرم و لەسەر خۆ بوون بە ئاستەم دەجووڵان و هەموو گیانیان ببوون بە چاو و دەگەڕان هەتا بەلێو و نینۆک و پشتەسەر سینگ و کەفەڵ و پەنجانیشیان بەهەر چوار دەوریدا دەگەڕان و وەسەر چاوان گەڕابوون.

ئەوەی دڵی پێ مابوو بە دڵی دەگەڕا دەنا بە گوێچکە و بەکەپوو بە پەنجە و بەهەموو ئەندامەکانی جەستەیان دەیاندی و دەگەڕان و عەرزیان هەڵدەپشکنی.

یەکیان بە چۆکدا کەوتبوو، مشت مشت خۆڵی دەچنگی دەکرد و بۆنی پێوە دەکرد. دەیەویست بە بۆنی خوشەویستان وەبینی و تاکە ئومێدی ئەڤ خاکە بوو کە بۆنی وی بۆ پاراستبێ و بۆنی وی پێ مابێ و لێی ون نەکا.

لەولایڕا یەکی دی بەسەر دەمدا کەوتبوو چەنگی لەو لەەی گیر کردبوو دەیخواردەوە و دەیویست بەتامی ڕا خۆشەویستیی خۆی ببینێتەوە دەیزانی خاک هەموو تامەکانی بۆ خۆی هەڵمژیوە.

خاک ئەوەندە خۆشەویستە لێ وەختێک خۆشەویستانت لە ناو خۆیدا لێ بزر دەکا هەموو تام و بۆن و جوانییەکانیان بۆ خۆی دەدزێ و دەست بەسەر دادەگرێ. ئەوەندە دڵ ڕەقە ناهێڵێ بۆ تاقە جارێکیش بێ بۆن لە خۆشەویستی خۆ هەڵمژیەوە و دەستەکانی توند ڕاگوشی.

خاک ئەوەندە داگیرکەرە، گەورەترین داگیرکەری مرۆڤە ناهێڵی نە نامەیەک نە ڕاسپاردەیەک نە لە پشت هەر کون و شیشە و بەردێکیشەوە چاوت بەخۆشەویستی خۆ بکەوێتەوە و هیچ دیدار و چاوپێکەوتنێکی قبوڵ نییە.

«خاک چ داگیرکەرێکی بێ ئامانە خەتی چەوت بەسەر هەموو مەیلەکاندا دەهێنێ و دەیانبڕی...»

***

دیسان زەمەنم تاو دەدا هەتا پێت بگەمەوە و دەباوەشتدا هەدرین بم و هەتا چاوم هەتەرە دەکەن، تێت هەڵڕوانم و وەک زەردەپەڕی زەردیم بپەڕی «تەماشا کە دونیا چ قومار خانەیەکی گەورەیە، شەڕ کۆنترین قومارە و پیاوەکانیش قومارچییەکانی».

دەبوو ئەو جارەش شەڕ لەخۆمدا هەڵتاوین کەم و دەست لە خۆم بەردەم. "پیاو و لافاو زۆر وێک دەچن هەرتک کە بەنێوتدا دەڕۆن و وەردەبن چیت تێدا بەجێ ناهێڵن. شەپۆلەکانیان ناهێڵن چت بە ڕاوەستاوی بمێنێ و لە پاش خۆیان تەنها وێرانی و ڕمانت دە چاواندا بەجێ دەهێڵن". کە هاتن و لێت وەژوورکەوتن شتگەلێک دەگەڵ خۆ دەهێنن و شتگەلێکت تێدا ڕۆدەنێن و لێ کە پێتهەڵا ڕۆیشتن چشت هەیە و هەبووە دەگەڵ خۆی لوول دەدەن و دەبەن.

ژنان پاش لافاویش وەکی پووش و پەڵاش و هەرژاڵ بەگۆڕێ وەردەبن و هەر ئەندامەیان بۆ جێیەک دەڕوا و لە جێگایەک دەگیرسێتەوە و هەموو دەمێ بۆنی ئەڤ سێلاڤە لە دەنگیان هەڵدەستێ و ڕەنگی لە قووڵایی چاوەکانیان ڕا دیارە و دێ و دەچێ.

***

دڵان تەنگەی پێ هەڵچنرابوو لەبەر ئەو هەمـــوو دڵەی لە ناویدا پەزمەندە ببوون دەیزانی تەمەنی هەر هەشت هەزار ڕۆژێک دەبی لەو دنیایە تەمەنی خۆی قەت بەساڵ نە دەپێوا و نە دەژمارد دەیگوت ئەگەر ساڵ نەبوایە بە چ پێـوانە و ژمـارەیەک تەمـەن و خـۆشـەویسـتی شەڕەکانمان بژماردبان.

لەو هەشت هەزار ڕۆژەی تەمـــەنی هەر ڕۆژێکی جـــوان لەبیرمابوو و نووسیبوونیەوە، دڵان زۆر دەمان کە دەگریا دڵی گچەکەلە گـچکەلە لە بری فـرمـێسکان لە چاوی دەهاتنە خـوارێ و دەڕژان و دەگەڵ قاقایەکانی وەکی پەپوولە بەهەوایدا وەردەبوون و هەڵدەفڕین...

دڵان ئەو جارەیان وە پەلە کەوتبوو کە دایکی بگەڕێتەوە سوێندی پێ بخوا چۆن ئەو هەموو دڵەی لە دڵی هاویشتوون، کەینێ دڵەکانی ناوی بنیان دێ و تەواو دەبن، لەگەرم داهاتنی دڵەکان گەرم گەرم دادەهات و هەتا خۆی وەبەر تاڤگان نەدابایە گەرمی دڵەکان بەریان نەدەدا.

دڵان دەیزانی دایکی دڵی هەتک کراوە و هەڵقرتێندراوە و لە تاوی خۆی ئەو هەموو دڵەی دە دڵی وی هاویشتوون و حەشار داون و هەر لەبۆیەشە ناوی لێ ناوە دڵان.

هەرکە ئاوی دەئینجانەکان دەکرد ژنی وەبیر دەهاتنەوە، وە دەیگوت دایە «ژنەکان بۆ هێندە دەگەڵ ئاو وێک دەچن هەربزانن لەوپەڕی دونیا تینوویەک هەیە بە پاکی و بەڕوونی خـۆ خـۆی دەگـەیەننێ و پێی وەردەبن بەبێ ئەوەی بزانن تینووەکە کێیە و چییە تێر ئاوی دەکەن و گەشی دەکەنەوە»

بەسـاردی و بەشـەپۆڵ دەچنە ناو هەموو دەمـێک و بەسـەر هەموو

جـۆره زمـانێکدا دەخـشـێـن و بەناو هـەمـوو هەناوێکدا شـۆڕ دەبنەوە و دەڕەگی هـەمـوو جـۆرە درەختـێک دەگـەڕێن بەبێ ئـەوەی تام و ڕەنگ و بۆنی خۆ لەدەست دەن. ڕۆژێ سـەد میکرۆب و پیسـی و پاشەڕۆیان تێ دەکرێ و تێ فڕێ دەدرێ یەک جێ ڕای دەدەن و کەس پێیـانەوە نابینێ و کار لە جـوانییـان ناکا هەر لە ناو ئـاوی خۆیاندا مـرۆڤـێک دروست دەکەن و ڕۆحی وەبەر دێنن بەو ئاوەشەوە دەیهێننە سەر دونیایێ.

هـەر ئەو ئاوە نیوەی دەبێتـە شیر و لێیان هەڵدەقـوڵێ گەرم مرۆیەکی پێ پێـدەگـەیەنن و نیـوەی دەبتـە خـوێن و گـرمـۆڵە دەبێ و گیـان وەبەر دێنن. «ژنەکان بە ئاوێ دەچن؛ لێ ئاوی هیچ ژنەک لەو دونیایە بە ئاوی هیچ ژنەکی دی ناچێ».

***

کـــە دەبوومـــە زەرێ وەکی باخـی هەناران ســـەر و بەرم دادەهـاتن و سنگم هەڵداوسا و لەسـەرڕا شیری دەهاتەوە نێو دەمویست ئەو ڕۆژەم وەبیـر نـەیەتەوە کـە لە تاو هـێلانەی خـوشکم بـەرم هـاویشت و کـەوتمە سـەر خوێنی و خوێن و خەڵووز تێکەڵاو بوون.

هێـلانە لـە ئێـوارەیەکی گـوڵانـێ دابوو جــەســتــەی خــۆی لە نـەوتی هـەڵکێشا و گـڕی لەخۆ بەردا. ژنان دەگـەنە لووتکەیـەک لە بوێری، ئەو جار پەنا دەبـەنە بەر ئاگری و لە خـۆی بەردەدەن هـەمیشــە گڕیان پێ باشــتــر و پەناترە لە پیـاوان. ئەو دەمـــەی لە ژیاندا دەگـەنـە کـۆتـایی لەشیـان دەدەنە دەستی گڕ نەک دەستی پیاوان. پێیان باشترە ببتـە ڕەژوویەکی ڕەش لە بری ئەوەی ببێتـە سـەرگـوێلـکێکی بۆگـەنی پیـاوان ژانی گـڕ هەڵدەبـژێرن لە بری ژانی پیـاو. دوا بـاوەشـیـان لـەبۆ گـڕێکی سوور و گەرم ئاوەڵا دەکەن، پرچەکانیانی بۆ پەرش دەکەن.

ئاگــر هێنده تامــەزۆری ژنانه هەرنـایانگاتێ کـە تـەواو لەخـۆیـاندا بزردەکا و دایاندەمرکـێنێ تێیـان دەئاڵێ و کۆکـەیان لـی هەڵدەسـێنێ. بۆنی خۆی له قوڵترین دەماری لەشیـان دەمرێنـێ و دەیانکاته تۆزیکی وردی ڕەش و به دونیایاندا بڵاو دەکاتەوە.

جـغـارەیەکی نوێم بۆ دڵهـەناری دادەگیرسـاندو ڕوومـەتـی وەشـەوقـتـر دەکەوتن. چاوم دەخسته سەر جغارەکەی و دەمگوت ژنان جیـاوازییان چییە دەگەڵ ئەو جغـارەیەی؟ وەکی وی دەچنەسـەر هـەموو جـۆره لێوێک و جۆرەها پیاو له نێوان پەنجەکانی خۆیان دەگێڕێ و دەیانکێشێ و له سووتوویەک واوەتر چییان لەپاش بەجێ نامێنێ.

به گــچـکەترین پشـکۆ هـەڵداســێن و خــۆش دەبن و چ بیــر لـەو به ســووتووبوونەی خۆ ناکەنەوە هەرئەو سـووتاندنەش نا ڕۆژی چەند ژنی دەدی دەســـووتێن و هەڵدەقــرچێن لێ نه گــڕێکیـــان پێــوه دیاره نه کـڵـپـەیەکـیـان لێ هەڵدەسـتێ و نه کـەسـیش بۆ سـووتویان لێ دەکـا. ســـووتانەکــانمان هـێنده زۆرن لـەبن نایـەن هـەر لـه دڵان ڕا بگره هـەتا چاوەکانیشمان داغ دەبن لێ دووکەڵێ ناکەن.

وەز هەر بەخۆشم نەزانیبوو که دڵم قالاّبۆوه و پێمدا هاتبۆ خوارێ لەبەرم ڕۆییبوو.

هێلانه ئێسـقـانەکانیـشی سـووتان و بوونه ڕەژوو و هـەڵوەرین. ئەو دەمەی گڕی لێ بڵند دەبوو له هەموو کاتێک ئارامتر بوو چاوی لەسەر یەک ڕوونان و دەیەویست پێش ئەوەی بـڕوا چ گۆرانیـیـەک له دڵیـدایه بیڵێ و چ قاقایەک و خەندەیەکی تێدا کۆبۆتەوه دەری ببڕێ.

دەنگی چەنـد بە دەنگی کـۆترێک دەچوو ئەو دەمــەی وەبەر سـاچمـان دەدرێ و بەدەوری خۆیدا خولان دەدا... نەمدەویست هەڵپرووکانی چاوه

کاڵەکانی ببینم کە دەتگوت کانە نەوتن کڵپەی دەدەن هاواری دەکردمێ لە چاوانم هەڵڕوانە لەو پیـــاوانە هەڵڕوانە دەبنە گـــڕۆڵە و لێم هەڵدەوەرن...

چەند ئاوم پێدا دەکرد گڕەکە بڵندتر و سووورتر دەبوو بۆ چرۆکی بەماڵێدا وەردەبوو و کرچە کرچی ئێسقانەکانی دەهات.

«ژنەکان چەند شۆڕشگێڕێکی گەورەن کە بەرامبەر بەو مەرگە پڕ کڵپە هەنگاو دەنێن و بڕیاری ئەو مەرگە گەرمە دەدەن».

هێلانە هەوەڵ جار پەنجەی دەست و پێیانی داگیرسابوون و پشکۆیان لێ بڵند دەبوون پاشان جلکەکانی گڕیان دەگرت و شینە گڕێکی پێ وەردەبوو، دەتگوت دار سنەوبەرێکە لخەکانی بە پشکۆی سوور داگیرساون و قەدی هەر وەکو خۆی بڵند بڵند دەچێتەوە.

کە تەواو داسووتا کەوتە قرچە قرچێ و پلەکانی کەوتنە عەردی و هەموو ژنەکان کە تەواو دادەقرچێن و دادەمرن بەو درەختانە دەچن کە بەرێژنە گوڵیان لێ بەردەبنەوە و بەر دامێنی خۆیان گوڵ ڕێژ دەکەن، هەر ڕۆژەی چەند ژن تێیدا بەگڕێکی شین پێ دەبن بە گڕێکی زەرد وەنێڵە دەکەون و بەگڕێکی سوور سوور شەرا دەدەنەوە.

هێلانە ئەو دەمەی گڕ گەیشتە ناو دڵی و دڵی ئاوری گرت، لەبەر خۆوە گۆرانی "هەی دڵ هەی دڵ دڵی من"ی گوڵبەهاری دەگوتەوە و....

ژنان ئەو دەمەی دڵیان گەرم دادێ خۆشترین کاتە لەلایان. هێلانەش هەوەڵ جار بوو دڵی ئەو تینەی دەگەیشتێ و لەتاو چێژەکەی هۆشی لە ژانەکەی نەبوو بەرە بەرە بە هەوایدا پەرش دەبوو با لەگەڵ خۆی دڵی هەڵدەپرواند و دەیبرد.

***

وەبیـرم دەهـاتەوە هـەنـدەک پیـاو دڵیـان بردم بەتەهـنـێ لەبـەر ئـەوەی بۆنـی خـۆش بوو هـەندەکی دی دڵیـان هـەڵپـسـاندم لەبەر ئـەوەی باش گەییبـوو. هـەندەکی دی دڵیان فڕاندم چونکە زۆر بـە ئاو بوو هـەندەکی دی دڵیان داوەراندم لەبەر ئەوەی زۆری شیلە دەردابوو.

لەبیـرم نایە تێـر بـە تەمـەنی خـۆم دڵم دەگـەڵ بووبێ و دڵـم بەخـۆوە گـرتبێ دڵـم هێندە ئەو دڵ و ئـەو دڵ و هێندەی ئەو دەسـت و ئەو دەست کردووە بە سینگمەوە بەن نابێتەوە.

ژنەکان پێش ئەوەی چاویان بپشکوێن دڵیان دەپشکوێ و بەر لە هـەر شتەک دڵ بە ڕووی دونیایەدا هەڵدێنن.

ئەز جـارەکم دونیـا بـەبێ دڵ گـوزەراند بـردبۆ سـەرێ. لێ تـا چاوم هـەڵێنان هـەمـوو شـتەک بـەسـەر چوو بوو باوی دڵـی من لە هیچ جێیـەک نەمابوو.

دڵی دەخـسـتـەوە ناو دڵی دایم و دایم دڵی دەهـاویشـتـەوە نـاو دڵی نەنکم و ئەتۆش دووبارە دەهاتییـەوە بەرامبەر چاوەکانی نەنکم و تێیان ڕادەمایی و بۆنی منت لێ دەکردن.

تەمـەنم هـەر دووسـەد و پەنجا هـەزار کـاتژمـێر دەبوو لێ نـەمـدەزانی دڵم چەند کـەڕەتی خـۆین تێ ڕژاوە و ئەتۆش لە کەنگێوە ڕژاوییـە ناوم. لە بۆ هـەر ژنێک گرنگ ئەوەیە پیاوێک تێدا هـەڵایسـێ لە پاشان چی لێ بەسـەر دێ و لە هـەر کوێیـەک بێت گرنگ نییـە و لە ڕوحی دانابڕێ. ئەو ژنە پیـاوێکی لە ڕوحدا نە دەزانی تەمەن چییـە و نە دەزانی خـەم چییـە هـەتا هـەیە خۆی پێ ڕادەگرێ و لەبن نایە و گەرمی دەداتەوە.

هـەر پیـاوێکیش کـە لە ژنێکدا ڕەگی داکوتا هـەتا هـەتایە تـێیدا شـین